

Vlaanderen
is jeugd

‘Een plek op maat en met mate(n)’

Onderzoek naar ‘Kinderrechten,
Openbare Ruimte en Welbevinden’

Colofon

De publicatie 'Een plek op maat en met mate(n)' onderzoek naar 'Kinderrechten, Openbare Ruimte en Welbevinden' is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media

Opdrachtnemer

Hogeschool PXL (PXL)

Redactie

Dries Dingenen, Kim Bastaits en Inge Pasteels

Eindredactie

Line Dockx

Vormgeving

omygod.be

Verantwoordelijke uitgever

Bart Temmerman
Departement Cultuur, Jeugd en Media
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel

 vlaanderen.be/cjm

 facebook.com/deptCJM

 linkedin.com/company/departement-cjm

Wettelijk depotnummer

D/2024/3241/129

Inhoudstafel

Colofon	2
Samenvatting	6
Leeswijzer	11
1/ Inleiding	12
2/ Literatuurstudie	14
2/1 Mentaal welbevinden van kinderen en jongeren	14
2/1/1 Het belang van de ruimere context – een ecologisch model	15
2/2 Openbare ruimte	16
2/2/1 Begripsomschrijving openbare ruimte	16
2/2/2 Kinderen en jongeren in de openbare ruimte	17
2/2/3 Kwaliteitsvolle openbare ruimte: de 3 P's als voorwaarden	18
2/2/4 De verscheidene functies van de openbare ruimte	18
2/2/5 De inrichting van de openbare ruimte	19
2/2/6 Veiligheid in de openbare ruimte	19
3/ Onderzoeksopzet en methodologie	21
3/1 FASE 1: Focusgroepsgesprekken binnen een klassetting	21
3/1/1 Populatie en kwalitatieve steekproef	21
3/1/2 Opzet en verloop focusgroepsgesprekken binnen een klassetting	26
3/1/3 Kenmerken respondenten focusgroepsgesprekken binnen een klassetting	28
3/1/4 Analyse focusgroepsgesprekken binnen een klassetting	32
3/2 FASE 2: Focusgroepsgesprekken met jeugdleden en jongerenorganisaties	32
3/2/1 Opzet en verloop focusgroepsgesprekken	32
3/2/2 Analyse focusgroepsgesprekken tweede onderzoeksfase	33
3/3 FASE 3: Dialoogtafel bij 'Expeditie Jong'	33

4/ Resultaten	34
4/1 Resultaten in het licht van de 3 P's	34
4/1/1 Het aanbod in de openbare ruimte – Provisie	34
4/1/2 Het veiligheidsgevoel in de openbare ruimte – Protectie	43
4/1/3 Deelname in en aan organisatie van de openbare ruimte – Participatie	48
4/2 Spanningsvelden in de beleving van jongeren	52
4/2/1 Het belang van rust én van bedrijvigheid	52
4/2/2 Gemeenschapsgevoel versus anonimiteit	54
4/2/3 De aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte	55
4/2/4 Te veel of te weinig regels in de openbare ruimte	57
4/2/5 Ervaringen met politie in de openbare ruimte	59
4/2/6 Deelnemen aan het sociale verkeer in de openbare ruimte	61
4/2/7 Participeren aan de inrichting en organisatie van de openbare ruimte	62
4/3 Openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren	63
4/3/1 Ontplooiings- en ontwikkelingskansen van jongeren	63
4/3/2 Autonomie van jongeren	64
4/3/3 Identiteitsontwikkeling van jongeren	64
5/ Besluit	66
5/1 Belangrijkste conclusies	66
5/2 Beleidsaanbevelingen	67
Kinderrechtenverdrag artikel 2 – Geen discriminatie	68
Kinderrechtenverdrag artikel 3 – Belang van het kind	69
Kinderrechtenverdrag artikel 6 – Leven en ontwikkeling	70
Kinderrechtenverdrag artikel 12 – Mening van het kind	71
Kinderrechtenverdrag artikel 16 – Privacy	72
Kinderrechtenverdrag artikel 17 – Toegang tot informatie	73
5/3 Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor verder onderzoek	74
6/ Bibliografie	76
7/ Bijlages	78
7/1 Bijlage 1: Interviewleidraad van de focusgroeps gesprekken	78

Samenvatting

Inleiding en probleemstelling

Al meerdere decennia wint de thematiek van kinderen en jongeren in/en de openbare ruimte aan belang binnen tal van domeinen. Een positieve beleving van de openbare ruimte draagt namelijk bij aan het mentaal welbevinden van jongeren (Van Ceulenbroeck, 201; Marreel et al., 2019). Als contextconditie voor de psychosociale gezondheid van jongeren staat kwalitatieve openbare ruimte daarom hoog op de agenda binnen de domeinen van sociaalwetenschappelijk onderzoek (De Backer, 2016, 2019; De Visscher, 2011, 2012), het jongerengericht sociaal werk en het middenveld (Ambrassade, 2018; Formaat, 2018; Bataljong, 2023) alsook binnen het politieke domein (JKP, 2021; VN, 1989; VJBP, 2021).

Binnen elk van deze domeinen is er een groeiende belangstelling voor de creatie van meer jongerenvriendelijke leefomgevingen. Toegankelijke en kwaliteitsvolle plaatsen in de openbare ruimte zijn onontbeerlijk voor de ontwikkelingskansen van jonge mensen en zeker voor die jongeren die, om tal van redenen, deze ruimte niet hebben binnen hun thuisomgeving (Morris & Loopmans, 2015; Marreel et al., 2019; Meesters, 2018). Vanuit bovenstaand perspectief wordt kwalitatieve openbare ruimte voor jongeren dan ook als een recht beschouwd (VN, 1998; JKP, 2021).

Desalniettemin stelden het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) en het Jeugdonderzoekplatform (JOP) in hun overzichtsstudie van de impact van de coronamaatregelen op kinderen, jongeren en jongvolwassenen (2022) dat er zeer beperkt Vlaams onderzoek bestaat naar het vrije gebruik van de openbare ruimte door personen tussen 0 en 25 jaar. Omdat de toegang tot en beleving van de openbare ruimte een grote impact hebben op het mentaal welbevinden van jongeren, formuleerden zij het beleidsadvies om meer in te zetten op wetenschappelijk onderzoek naar deze thematiek. Dat soort onderzoek is des te belangrijker omdat heel wat actoren en organisaties aan de alarmbel trekken en stellen dat de plaatsen voor jongeren in de openbare ruimte alsmaar meer onder druk komen te staan (Bataljong, 2023; De Ambrassade, 2017; De Ambrassade, z.d.; Van Ceulebroeck, 2011).

Met de huidige studie 'Een plek op maat en met mate(n), onderzoek naar Kinderrechten, Openbare Ruimte en Welbevinden' verrijken we voor Vlaanderen het bestaande onderzoek door in kaart te brengen welke elementen van de openbare ruimte de beleving en ervaringen van jongeren kunnen beïnvloeden en zo een impact hebben op hun mentaal welbevinden. We voerden een kwalitatief onderzoek met een creatieve methodiek en een gefaseerde aanpak met meerdere reeksen focusgroeps gesprekken.

In de eerste onderzoeksfase zijn 306 jongeren betrokken tijdens 21 focusgroeps gesprekken op 10 scholen binnen 10 verschillende gemeenten.

In de tweede onderzoeksfase hebben we de geanalyseerde resultaten van de eerste onderzoeksfase doorgrond tijdens een volgende reeks van 6 focusgroeps gesprekken binnen de context van jeugdleden en jongerenverenigingen met een divers publiek.

In de derde onderzoeksfase hebben we deelgenomen aan het netwerkevent 'Expeditie Jong'. Tijdens dit netwerkevent zijn we in gesprek gegaan met een 15-tal experts en stakeholders door middel van een dialoogtafel.

Resultaten

De drie domeinen van het Kinderrechtenverdrag of de drie P's, **provisie**, **protectie** en **participatie** (VN, 1989), zijn richtinggevend in al de fases van het onderzoeksproces en ze worden ook in dit rapport als structuur gebruikt.

Provisie

Het merendeel van de deelnemende jongeren spenderen een deel van hun niet-georganiseerde vrijetijd in de openbare ruimte en zij doen dit om verscheidene redenen. De meeste jongeren ontmoeten er hun vrienden en gaan er soms sporten. Daarnaast gaan heel wat jongeren naar buiten in hun buurt en in hun ruimere woon- en leefomgeving om tot rust te komen. Ook vormt de openbare ruimte de context voor vele verplaatsingen van jongeren, voornamelijk met de fiets of het openbaar vervoer.

Toch is er ook een groep van jongeren die aangeeft weinig tot geen gebruik te maken van de openbare ruimte, tenzij voor voorgenoemde verplaatsingen. De bevroegde jongeren hebben duidelijk voorkeuren, wensen, noden en vragen op het vlak van de inrichting en organisatie van de openbare ruimte.

Naast rust, verlichting, zit- en sportmogelijkheden en beschutting worden ook een propere, onderhouden en veilige openbare ruimte beklemtoond. Soms liggen de voorkeuren en noden van jongeren lijnrecht tegenover elkaar. Zo willen de bevroegde jongeren zowel rustige plaatsen die wat afgelegen liggen als plaatsen met bedrijvigheid en de aanwezigheid van andere mensen. Deze uiteenlopende noden zien we als een belangrijk spanningsveld op het vlak van provisie omdat beide types een rol spelen wat betreft mentaal welbevinden.

Protectie

In de focusgroeps gesprekken vermelden de jongeren diverse materiële factoren en sociale actoren die eigen zijn aan de openbare ruimte en die een beduidende invloed hebben op hun veiligheidsgevoel. Ook op het vlak van materiële factoren die bijdragen aan protectie wordt het belang van verlichting beklemtoond en heel wat jongeren geven aan dat zij donkere plaatsen vermijden.

Verder wordt er vaak verwezen naar elementen binnen de context van verkeer en mobiliteit. Onder meer het ontbreken van fietspaden of de slechte staat ervan, druk verkeer en onveilig gedrag van auto- en fietsbestuurders zorgen ervoor dat jongeren zich onveilig voelen in de openbare ruimte. Als het gaat om sociale actoren, verwijzen de bevroegde jongeren naar specifieke groepen van mensen die zij liever niet tegenkomen in de openbare ruimte of die hen een onveilig gevoel geven. Mensen met een problematiek van middelenmisbruik die zichtbaar gebruiken in de openbare ruimte worden hierbij vaak genoemd.

Ook verwijzen sommige bevroegde jongeren naar groepen jongeren die naar hun aanvoelen stoer gedrag vertonen. Plaatsen en plekken waar deze sociale groepen zijn, worden veelal vermeden als jongeren alleen buiten zijn. Specifiek met betrekking tot meisjes komt naar voor dat zij bepaalde straten en buurten vermijden omdat zij daar op een onaangename manier worden aangesproken en worden nageroepen.

Wat betreft protectie zien we spanningsvelden als het gaat over de aanwezigheid van camera's en politie en als jongeren spreken over de regels die gelden in de openbare ruimte. Deze elementen spelen een bepalende rol voor het mentaal welzijn aangezien ze ervoor zorgen dat jongeren zich al dan niet veilig en goed voelen.

Participatie

In dit rapport wordt participatie op een tweevoudige manier ingevuld. De eerste invulling van het begrip verwijst naar elementen die wijzen naar de deelname van jongeren aan het sociale verkeer in de openbare ruimte. Terwijl de meerderheid van de deelnemende jongeren op een of andere manier aan dat sociale verkeer blijkt deel te nemen, zijn er ook enkele jongeren die helemaal niet aangetrokken worden door de openbare ruimte. Die uiteenlopende ervaringen met het gebruik van de openbare ruimte benoemen we als een spanningsveld. Een factor die door enkele jongeren als bepalend benoemd wordt voor de mate waarin zij deelnemen aan het sociale verkeer in een buurt of omgeving, is de culturele diversiteit. Zij verkiezen buurten waar een sociale mix aanwezig is omdat zij daar nauwelijks opvallen, in tegenstelling tot in buurten met een meer homogene samenstelling.

De tweede invulling van het begrip participatie heeft betrekking op de deelname van jongeren aan de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Enkelen van de jongeren uit het onderzoek hebben al deelgenomen aan specifieke participatie-initiatieven en voor sommigen was dat een positieve ervaring, maar voor vele anderen niet. Jongeren willen graag betrokken worden en mee vormgeven aan de openbare ruimte, maar zijn echter sceptisch over hun slagkracht om te wegen op beslissingen. Dat contrasteert met het belang dat zij hechten aan participatie, wat duidt op een spanningsveld. Duidelijke communicatie doorheen alle fases van het participatieproces is voor jongeren van essentieel belang.

Openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren

Om na te gaan hoe de openbare ruimte een invloed uitoefent op het mentaal welbevinden van jongeren, gebruiken we in dit rapport drie bouwstenen van mentaal welbevinden: de ontplooiings- en ontwikkelingskansen, de autonomie en de identiteitsvorming van jongeren. Deze bouwstenen hangen nauw met elkaar samen en uit ons onderzoek komt naar voor hoe verschillende elementen van de beleving van de openbare ruimte door jongeren kunnen bijdragen aan deze bouwstenen.

Om de ontplooiings- en ontwikkelingskansen van jongeren te vergroten, moet er een voldoende divers aanbod aan veilige plaatsen in de openbare ruimte zijn, evenals kwalitatieve en veilige verplaatsingsmogelijkheden tussen deze plaatsen. Daarnaast is het van belang dat jongeren kansen krijgen om zelf vorm te geven aan hun ruime woon- en leefomgeving.

Op het vlak van autonomie moeten jongeren de mogelijkheid krijgen om zich in groep te laten gelden. Een gevarieerd aanbod zorgt voor kansen om zelfstandige keuzes te maken. Ook hier zijn inspraak- participatiemogelijkheden van belang omdat die hun omgevingsbeheersing ten goede komen. In verband met de identiteitsvorming van jongeren sluit ons onderzoek aan bij bestaand onderzoek dat het belang van 'losse plaatsen' benadrukt zodat jongeren die plaatsen kunnen claimen en zich eigen kunnen maken.

Het is belangrijk voor de vorming van identiteit dat jongeren zowel in groepen kunnen samenkomen als voldoende aanbod hebben van afgeschermd locaties en levendige plekken waar ze kunnen bijeenkomen.

Conclusie

In de conclusie wordt het belang van een gevarieerd aanbod beklemtoond waardoor jongeren zelf kunnen kiezen hoe zij hun vrije tijd invullen. De openbare ruimte moet plaatsen bieden waar zij, alleen en met vrienden, rustig kunnen samenkomen. In groep vormen jongeren hun identiteit en ook op het vlak van de ontwikkeling van autonomie laten zij zich graag in groep gelden. Daarnaast zijn zowel afgelegen plaatsen als plaatsen met bedrijvigheid noodzakelijk voor het mentaal welbevinden van jongeren. Verder wordt gesteld dat er twee soorten factoren het veiligheidsgevoel in de openbare ruimte bepalen, namelijk materiële en sociale factoren. Beide aspecten spelen een essentiële rol omdat zij ervoor zorgen dat jongeren minder mogelijkheden hebben om te exploreren, om zelfstandige keuzes te maken en om zonder ondersteuning vrienden plaatsen op te zoeken.

Een bestaande maatregel die in deze context wordt aangehaald, is de aanwezigheid van camera's. Enerzijds breiden voor sommige jongeren camera's de keuze aan veilige plekken uit waar ze zich comfortabel voelen. Deze plekken kunnen ze verkennen, zich eigen maken, en ze bieden mogelijkheden om zich met vrienden te verbinden en zich als groep te manifesteren. Anderzijds zijn er jongeren die de camera's en regels als een beperking van hun privacy ervaren. Hierdoor worden hun identiteitsontwikkeling, autonomie en ontplooiings- en ontwikkelingskansen ingeperkt.

Verder is het zo dat wie buitenkomt in de eigen buurt en in de ruimere omgeving, kansen en mogelijkheden krijgt tot ontplooiing, ontwikkeling, autonomie en identiteitsvorming. Sommige jongeren spreken echter over elementen die hun deelname aan het sociale verkeer belemmeren. Belangrijk is dat het niet altijd over kunnen gaan, maar soms ook over willen, aangezien niet iedereen zijn vrije tijd graag spendeert in de openbare ruimte.

Ten slotte geven jongeren (desondanks hun scepticisme over hun slaagkracht) aan dat zij betrokken willen worden bij de organisatie en inrichting van de openbare ruimte. Participatie draagt als vermogen om de omgeving te beheersen, te exploreren en om zelfstandig keuzes te maken, bij aan het mentaal welbevinden van jongeren.

Beleidsaanbevelingen

Op basis van de resultaten maken we een vertaling van de voorkeuren en de noden van jongeren naar beleidsaanbevelingen. Bij die vertaling grijpen we naar de artikels van het Kinderrechtenverdrag (VN, 1989) als toetssteen. Zo benadrukken we in verband met 'Artikel 2 – Geen discriminatie' het belang van inspanningen om alle jongeren en sociale groepen op een laagdrempelige manier aan het sociale verkeer in de openbare ruimte te laten deelnemen.

Ook is het van belang om in te zetten op een positieve beeldvorming van jongeren in de openbare ruimte. In het kader van 'Artikel 3 – Belang van het kind' wordt opgeroepen tot inspanningen om te zorgen voor een veilige beleving van de openbare ruimte, zoals zorgen voor een veilig en uitgebreid netwerk aan fietsverbindingen en een kwalitatief aanbod aan openbaar vervoer. Ook pleit het advies voor open communicatie tussen verschillende groepen gebruikers van de openbare ruimte en voor het evenwaardig rekening houden met de belangen van jongeren bij beslissingen over de openbare ruimte.

In verband met 'Artikel 6 – Leven en ontwikkeling' beklemtonen we dat het beleid allerlei soorten plaatsen in de openbare ruimte moet voorzien zodat jongeren de bedrijvigheid kunnen opzoeken. Ook hebben jongeren plaatsen nodig die meer beschut zijn en buiten het oog van iedereen liggen. In het kader van 'Artikel 12 – Mening van het kind' is er aandacht voor het belang en het nut van participatietrajecten met jongeren over de inrichting van de openbare ruimte. Er wordt nadruk gelegd op de waarde van een participatief bestuursklimaat waarin de inbreng van jongeren serieus wordt genomen.

In verband met 'Artikel 16 – Privacy' roepen we op om te zorgen dat de privacy van jongeren gerespecteerd wordt in de openbare ruimte. Dat kan enerzijds door het voorzien van plaatsen die als een vrijplaats aanvoelen en anderzijds door het gesprek aan te gaan met jongeren over het controlebeleid. Ten slotte wordt in het kader van 'Artikel 17 – Toegang tot informatie' gesteld dat jongeren beter geïnformeerd moeten worden over de voortgang en verwachtingen binnen participatietrajecten en over de geldende controlemaatregelen. Ook wordt opgeroepen tot dialoog en het beschouwen van jongeren als volwaardige burgers.

Leeswijzer

Dit rapport is de neerslag van de studie 'Een plek op maat en met mate(n)' onderzoek naar 'Kinderrechten, Openbare Ruimte en Welbevinden'. Binnen deze kwalitatieve en beleidsgerichte studie werd een antwoord gezocht op vier onderzoeksvragen die in de inleiding worden gepresenteerd.

In de **inleiding** van het rapport worden die vier onderzoeksvragen binnen de probleemstelling gesitueerd. Daarbij introduceren we ook de centrale thema's van deze studie en plaatsen we deze studie binnen een kinderrechtenkader.

In de **literatuurstudie** verdiepen we ons verder in de twee centrale thema's: 'openbare ruimte' en 'mentaal welbevinden'. Ook brengen we voor beide thema's recent Vlaams onderzoek in kaart.

In het deel over de **onderzoeksopzet en methodologie** krijgt de lezer een overzicht van het gefaseerde onderzoeksproces. Verder worden de populatie en kwalitatieve steekproef, de opzet van de focusgroeps gesprekken en de kenmerken van de respondenten van die focusgroeps gesprekken overlopen. Ook gaan we beknopt in op de kwalitatieve data-analyse.

In het **resultatengedeelte** bespreken we de bevindingen van het onderzoek. Eerst bekijken we de resultaten in het licht van de drie domeinen of 3 P's van het Kinderrechtenverdrag. Nadien bespreken we verscheidene spanningsvelden die naar voor komen in de resultaten. Ook hier gebruiken we de 3 P's als structuur. Vervolgens koppelen we deze resultaten aan enkele bouwstenen van mentaal welbevinden.

In de **conclusie** zetten we de voornaamste bevindingen op een rij. Verder formuleren we **beleidsadvies** om aan de slag te gaan met verscheidene uitdagingen die betrekking hebben op de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Tot slot bespreken we enkele **beperkingen** van het eigen onderzoek en doen we **suggesties** voor verder onderzoek.

1/ Inleiding

De thematiek van kinderen en jongeren in/en de openbare ruimte wint al meerdere decennia aan belang binnen tal van domeinen. Zowel binnen het domein van het sociaalwetenschappelijk onderzoek (De Backer, 2016, 2019; De Visscher, 2011, 2012), als binnen het jongerengericht sociaal werk en middenveld (Ambrassade, 2018; Formaat, 2018; Bataljong, 2023) als binnen het politieke domein (JKP, 2021; VN, 1989; VJBP, 2021) staat kwalitatieve openbare ruimte als belangrijke contextconditie voor de psychosociale gezondheid van jongeren, hoog op de agenda. Binnen elk van deze domeinen is er een groeiende belangstelling voor de creatie van meer kind- en jeugd vriendelijke leefomgevingen. Toegankelijke en kwaliteitsvolle plaatsen in de openbare ruimte zijn immers onontbeerlijk voor de ontwikkelingskansen van jonge mensen en zeker voor de kinderen en jongeren die deze ruimte niet hebben binnen hun thuisomgeving (Morris & Loopmans, 2015).

Dat de openbare ruimte een belangrijke contextconditie vormt voor de psychosociale gezondheid van kinderen en jongeren, blijkt ook uit het recente literatuuronderzoek (2022) dat het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) samen met het Jeugdonderzoekplatform (JOP) verrichtte naar kinderen en jongeren tijdens de coronapandemie. Het doel van dat literatuuronderzoek was tweeledig: enerzijds het in kaart brengen van wat geweten is over de impact van de coronamaatregelen op kinderen en jongeren, anderzijds wou het bestaande hiaten in de literatuur analyseren.

Uit deze overzichtsstudie kwamen vele interessante resultaten naar voren, maar twee van de belangrijkste zijn:

1. de coronamaatregelen hadden een overwegend negatieve impact op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren (een veelvuldig onderzoeksthema in de gebundelde studies) en
2. het onderzoek naar de impact van de toegang tot en beleving van de openbare ruimte door kinderen en jongeren tijdens de coronapandemie is zeer beperkt, ook al zijn de coronamaatregelen in de openbare ruimte het meest ingrijpend geweest.

Bijgevolg pleiten KeKi en JOP voor een onderzoeksfocus op enerzijds de vrije beleving van de publieke ruimte (los van georganiseerde vrijetijdsbesteding) en anderzijds de samenhang met en impact van de vrije beleving van de publieke ruimte op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren. In dit kader vragen KeKi en JOP voor een speciale aandacht voor concrete doelgroepen die in voorgaande studies onderbelicht waren zoals meisjes en kinderen en jongeren in kwetsbare posities.

Die aanbeveling sluit nauw aan bij enkele basisrechten van kinderen en jongeren zoals opgenomen in het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (1989). Zo zit het recht op mentaal welbevinden vervat in zowel artikel 6, met een specifieke focus op het recht op ontwikkeling, alsook in artikel 24, waar toegespitst wordt op het recht op de grootst mogelijke mate van gezondheid. Het recht op toegang tot en kwaliteit van openbare ruimte zit minder expliciet vervat in het verdrag zelf. Artikel 31 geeft echter wel aan dat kinderen recht hebben op rust, vrije tijd, ontspanning en recreatie.

Gezien jongeren een aanzienlijk deel van hun vrije tijd in de openbare ruimte beleven, stelt een General Comment (nr. 17) (bij artikel 31) dat oudere kinderen en tieners een plaats moeten kunnen vinden in de publieke, openbare ruimte en dit zonder enige vorm van uitsluiting. In diezelfde General Comment wordt verder verwezen naar het belang van actieve participatie van kinderen en jongeren bij het plannen van de inrichting van openbare ruimte en wordt er zelfs gehint naar een verwevenheid tussen de ervaringen van jongeren in de openbare ruimte en hun mentaal welbevinden.

In relatie met mentaal welbevinden wordt enerzijds uitgeweid over het belang van een optimale omgeving, maar anderzijds komt een duidelijke ongerustheid naar voor over de slechte implementatie van art.31. Ook in de slotbeschouwingen van het Kinderrechtenverdrag (hierin wordt de huidige situatie van kinderrechten in ons land geanalyseerd en beoordeeld om passende aanbevelingen te formuleren), wordt voor België aanbevolen om de toegang tot aangelegde groenvoorzieningen en openbare ruimten voor kinderen en jongeren te waarborgen en in stand te houden (Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2019).

Dat het Vlaams jeugdbeleid op deze twee aspecten (mentaal welbevinden en openbare ruimte) wil inzetten tijdens de huidige regeerperiode komt sterk naar voren in het huidige Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP) (Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2020). Zo streeft men enerzijds naar het bevorderen van veerkracht en mentale weerbaarheid bij kinderen en jongeren door wetenschappelijk onderbouwde inzichten om te zetten naar beleid en praktijk, bij voorkeur in samenwerking met andere sectoren (OD 1.2.2. en actie 1.2.2.3). Anderzijds beschouwt men kinderen en jongeren als co-creator van de publieke ruimte. In dit kader focust het JKP op het wegwerken van drempels en het jeugdvriendelijke maken van buurten (OD 2.1.1. en actie 2.1.1.1.).

Dit engagement, samen met de vraag van KeKi op basis van de overzichtsstudie (2022) met betrekking op de coronamaatregelen en de impact hiervan op kinderen en jongeren, vertaalt zich in het inzetten op wetenschappelijk onderzoek naar openbare ruimte en mentaal welbevinden bij jongeren binnen een kinderrechtenkader. Daartoe formuleerde het Departement Cultuur, Jeugd en Media vier onderzoeksvragen:

1. Welk onderzoek in de literatuur belicht de aspecten van toegang tot en kwaliteit van openbare ruimte en mentaal welbevinden bij jongeren? Wat werd er reeds onderzocht?
2. Welke elementen maken een publieke ruimte kwaliteitsvol/ bruikbaar/ aangenaam voor jongeren?
3. Wat is de betekenis van publieke ruimte voor verschillende doelgroepen van jongeren met een specifieke nadruk op gender en kwetsbare positie?
4. Hoe speelt de toegang tot en de kwaliteit van de openbare ruimte een rol bij het mentaal welbevinden en de ontwikkeling van Vlaamse jongeren?

Op die manier wil het Departement Cultuur, Jeugd en Media een goed en diepgaand begrip creëren over hoe jongeren de openbare ruimte beleven en wat de impact daarvan is op hun mentaal welbevinden.

2/ Literatuurstudie

2/1 Mentaal welbevinden van kinderen en jongeren

Het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren of 'de mate waarin zij zich goed in hun vel voelen' wordt vanuit zowel nationaal als internationaal beleid naar voren geschoven als belangrijk. Internationaal staat het versterken van het (psychisch) welbevinden van kinderen en jongeren op de agenda gezien dit vervat is in de duurzame ontwikkelingsdoelen voor 2030 (doel 3.4) van de Verenigde Naties (z.d.). Ook nationaal wordt in het huidige Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (beleidsperiode 2020-2024) sterk de nadruk gelegd op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen en jongeren (Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2020).

Uit de slotbeschouwingen van de VN over de rechten van het kind in België blijkt tevens dat, hoewel ze initiatieven ter preventie en vroegtijdige opsporing van problemen met de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren toejuichen, ze bezorgd zijn over het groeiend aantal kinderen met psychische problemen zoals stress en het hoge zelfmoordcijfer bij kinderen (VN, 2019; Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2019).

Een eerste stap naar de aanpak van het groeiend aantal kinderen met psychische problemen, is het verwerken van inzicht hierover. Dat wordt ook benadrukt in het huidige JKP (beleidsperiode 2020-2024) waar kennisopbouw en expertise-uitwisseling, vertrekkend vanuit de positie en de leefwereld van het kind of de jongere, een centrale krijgt (Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2020). In Vlaanderen houden we aan de hand van verschillende studies reeds de vinger aan de pols wat betreft het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren. Deze studies tonen aan dat met het merendeel van de kinderen en jongeren goed gaat. Die cijfers verschillen wel afhankelijk van het meetinstrument, de leeftijd van de kinderen en welke actor men bevroegd heeft. Zo geven in de gezinsenquête van 2016 (Bastaits et al., 2018) driekwart van de ouders aan dat ze geen moeilijkheden ervaren in het gedrag van hun kinderen (gemeten d.m.v. de SDQ schaal) en dit cijfer ligt bij ouders van jongeren (13-18 jaar) nog iets hoger.

Uit de ISCWeb-studie van 2019 (Van der Eecken et al., 2019) blijkt dan weer dat kinderen (8-12 jaar) aangeven over het algemeen tevreden te zijn met verschillende levensdomeinen. Diezelfde studie toont tevens aan dat 8 tot 9 op 10 van die kinderen een hoog cognitief en

affectief subjectief welbevinden hebben. Het SIGMA-onderzoek wees in 2021 uit dat ongeveer 17% van de bevroegde adolescenten matige tot ernstige psychische klachten had (Van der Eecken et al., 2019). Hoewel we over het algemeen dus kunnen stellen dat deze studies uitwijzen dat het goed gaat met kinderen en jongeren, blijkt tegelijkertijd uit deze studies dat er een substantiële groep kinderen en jongeren (1/5 tot 1/4 afhankelijk van de studie) mentale klachten ondervinden.

Bovendien zien we dat de laatste jaren die groep ook iets groter wordt, mede door de impact van de COVID-19-pandemie. Sinds de uitbraak van de coronacrisis midden maart 2020 deden zich in de leefwereld van kinderen en jongeren immers uitgesproken veranderingen voor. Daarbovenop werd het leven sterk gebonden aan ongeziene beleidsmaatregelen om de gezondheids crisis te bestrijden. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat de coronacrisis en bijbehorende maatregelen een sterke impact hebben gehad op de leefwereld van kinderen en jongeren (Bastaits et al., 2022; Kinderrechtencommissariaat, 2020; Universiteit Antwerpen, 2020).

Ook op het (mentaal) welbevinden van kinderen en jongeren heeft de coronacrisis zwaar gewogen, wat blijkt uit de reeds benoemde overzichtsstudies. In dit onderzoek werd op trendniveau het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren voor de coronacrisis met dat tijdens en na de coronacrisis vergeleken. In het kader van de internationale ISCWeb-studie vergeleek het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) (Dhoore et al., 2021) het algemeen welbevinden van jonge kinderen (4e tot 6e leerjaar) in 2018 met dat van in 2021. Daaruit bleek dat kinderen sinds de coronacrisis minder tevreden zijn met hun leven, zich minder blij, minder rustig en minder energiek voelen. Ook hebben ze minder vertrouwen in de toekomst en voelen ze zich vaker verdrietig en verveeld. De onderzoekers concluderen dan ook dat de coronacrisis kinderen diep geraakt heeft.

Uit de tweede bevraging van de Gezinsenquête blijkt op trendniveau dat ouders bevroegd in 2021 meer emotionele problemen en hyperactiviteit bij kinderen en jongeren rapporteren dan in 2016 (Bastaits et al., 2018; Bastaits, 2023). Verder concludeerde het SIGMA-onderzoek dat jongvolwassenen zich tijdens de eerste maanden van de coronapandemie eenzamer voelden, maar wel dezelfde mate van stress, depressieve gevoelens en

psychotische klachten hadden als voordien. Wel observeerde het Sigma-onderzoek een sterke weerbaarheid, wat zich vertaalt in minder irritaties en angstklachten. Ze hadden zelfs minder geïrriteerde gevoelens en minder angstklachten, hetgeen duidt op de weerbaarheid van jongeren (Hagemann et al., 2021).

Andere, cross-sectionele studies wezen ook op de mogelijke impact van de coronacrisis op het mentaal welzijn van kinderen en jongeren. De bevindingen van de online bevraging van het kinderrechtencommissariaat, die bij kinderen en jongeren tussen 8 en 17 jaar tijdens de eerste lockdown werd uitgevoerd, sluiten aan bij de resultaten van de gezinsenquête en de ISCWEB-studie.

Uit de online bevraging van het kinderrechtencommissariaat blijkt namelijk dat ongeveer 1 op de 3 kinderen en jongeren zich verdrietiger voelt dan voor de coronacrisis. Bovendien is ongeveer één derde van de kinderen en jongeren vaker boos en voelen ze zich meer gestresseerd (bij jongeren gaat dit zelfs om de helft). Daarenboven geven ongeveer 20% van de kinderen en jongeren aan dat ze angstiger zijn dan voordien. Voor ongeveer 1 op 4 jongeren bracht de coronacrisis wel rust, maar slechts 1 op 10 kinderen en jongeren zegt zich nu gelukkiger te voelen dan voor de coronacrisis (Kinderrechtencommissariaat et al., 2020).

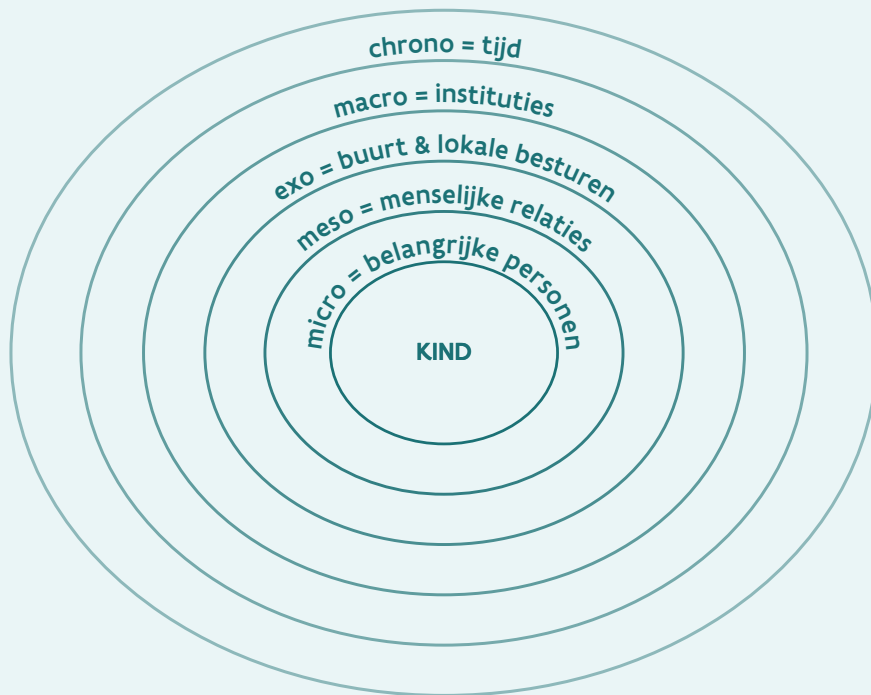
Uit bevragingen die lokale besturen organiseerden, komt een gelijkaardig beeld naar voren: de coronacrisis heeft een negatieve impact gehad op het welzijn van kinderen en jongeren (Kortrijk Spreekt, 2021; Bataljong, 2021). De overzichtsstudie van het Kenniscentrum Kinderrechten die al het onderzoek omtrent kinderen en jongeren in coronatijden bundelt, concludeert ook dat de coronamaatregelen een overwegend negatieve impact hadden op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren (KeKi & JOP, 2022).

2/1/1 **Het belang van de ruimere context – een ecologisch model**

Dat de impact van de coronacrisis op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren observeerbaar is, heeft te maken met de externe factoren die dat mentaal welbevinden beïnvloeden. Immers, kinderen en jongeren groeien niet op in een sociaal vacuüm maar bewegen zich in verschillende contexten die van tel zijn voor ontwikkeling en mentaal welbevinden. Dat blijkt ook uit het ecologisch model van Bronfenbrenner (1979; Bronfenbrenner & Morris, 1998). Dit model pleit er namelijk voor om niet enkel te focussen op het kind als individu, maar om tevens de ruimere context mee in rekening te brengen. Volgens dit ecologisch model worden de ontwikkeling van een kind en diens welzijn sterk beïnvloed door externe factoren. Vervolgens pleit Bronfenbrenner voor de studie van een multi-actor systeem van interacties indien men het welzijn en de ontwikkeling van het kind wil begrijpen. Daarbij moeten alle aspecten uit de directe en indirecte omgeving van het kind in rekening gebracht worden.

In het ecologisch model van Bronfenbrenner staat het kind centraal, ingebed in verschillende systemen, zoals weergegeven in figuur 1. Als eerste en met een directe invloed op het kind, is er het microsysteem. Dat bestaat uit personen met wie het kind rechtstreeks in contact staat zoals familieleden, de school- of werkomgeving, vrienden en kennissen. Daarrond zit het mesosysteem. Dat beschrijft alle interacties en relaties tussen de personen in het microsysteem en omvat dus het geheel van deze relaties. Het exosysteem betreft de lokale netwerken waarin een kind is ingebed zoals de buurt maar ook lokale besturen. Deze hebben ook een invloed op het kind, zij het indirect. Een systeem dat nog indirecter een invloed uitoefent is het macrosysteem. Met dit systeem verwijst Bronfenbrenner (1979) naar alle grote instituties binnen de samenleving zoals politiek, cultuur, economie, justitie, ... Al die systemen zitten uiteraard vervat in het chronosysteem, dat de tijd weergeeft.

Figuur 1: Het ecologisch model van Bronfenbrenner (1979)

Wanneer men het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren bestudeert, is dit theoretisch model relevant om in het achterhoofd te houden. Uit dit model blijkt namelijk dat er aandacht moet besteed worden aan alle levensdomeinen waarin het kind relaties onderhoudt met relevante derden, maar ook de ruimere systemen rond deze domeinen. Gegeven de opdracht van dit onderzoeksproject, zal de focus van dit onderzoek liggen op de invloed van het exosysteem op het mentaal welbevinden van het kind omdat de buurt en de gemeente waarin het kind opgroeit zich in dat systeem bevinden. Dit model biedt dus een theoretische basis om een impact van de openbare ruimte op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren te veronderstellen.

2/2 **Openbare ruimte**

2/2/1 **Begripsomschrijving openbare ruimte**

Indien we willen bestuderen wat de impact is van de openbare ruimte op het mentaal welbevinden van kinderen en jongeren, is het enerzijds van belang te weten wat we precies begrijpen onder openbare ruimte en

anderzijds inzicht te hebben in hoe die een rol speelt in het leven van kinderen en jongeren.

De literatuur kent geen alom gebruikte definitie voor het begrip openbare of publieke ruimte. Toch keren in verschillende omschrijvingen dezelfde elementen steeds terug. Zo is een openbare ruimte vooreerst een fysieke plaats. Die kan zich bevinden in open lucht, maar ook vrij toegankelijke gebouwen maken deel uit van de openbare ruimte (Brok, 2010; Departement Omgeving, 2018; Steunpunt Straten – kenniscentrum voor publieke ruimte, 2019; Valgaeren, 2020; Verschelden, 2017). Verder is die fysieke plaats open en voor iedereen toegankelijk (Departement Omgeving, 2018; Steunpunt Straten – kenniscentrum voor publieke ruimte, 2019; Valgaeren, 2020). Tot slot is een openbare ruimte niet enkel fysiek, maar vervult die verschillende sociale, mentale en instrumentale functies (Brok, 2010; Steunpunt Straten – kenniscentrum voor publieke ruimte, 2019; Valgaeren, 2020; Verschelden, 2017). De functies van de openbare ruimte zullen in de volgende onderdelen van deze literatuurstudie nog uitgebreid aan bod komen.

Het is relevant om bij bovenstaande, algemene beschrijving van het begrip 'openbare ruimte' een belangrijke nuance te plaatsen. Zo botst het normatieve ideaalbeeld van de 'openbare ruimte' als effectief open en

toegankelijk vaak met de realiteit waarbij de openbare ruimte eerder getypeerd wordt door conflict en ongenoegen (De Backer, 2016). In de publicaties over zijn werk met Brusselse jongeren, biedt De Backer (2016, 2021) sociologische en filosofische handvaten om de complexiteit van de openbare ruimte te benaderen en na te denken over de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Zoals hieronder nog beknopt wordt toegelicht, gaat De Backer onder meer aan de slag met het werk van Lofland (1998) en het concept van 'parochiale plaatsen' om aan te duiden hoe jongeren zich plaatsen in de openbare ruimte eigen maken door deze te claimen.

Een genuanceerde kijk op hoe jongeren de openbare ruimte gebruiken is van belang omdat de openbare ruimte de laatste decennia alsmaar meer onder druk komt te staan door bevolkingsgroei, verstedelijking, verkaveling en de aanwezigheid van de auto (De Ambrassade, 2017; De Ambrassade, z.d.; Van Ceulebroeck, 2011). Uit recente cijfers blijkt dat in het Vlaams Gewest de belangrijkste functie van de bebouwde oppervlakte wonen en woongebied is. Daarna volgen terreinen voor vervoer en telecommunicatie, nijverheidsgebouwen en -terreinen, openbare gebouwen en terreinen (uitgezonderd de voorgenoemde) en pas op de vijfde plaats staat recreatiegebied en andere openbare ruimte (Statistiek Vlaanderen, 2021).

2/2/2 Kinderen en jongeren in de openbare ruimte

Hoewel de openbare ruimte in Vlaanderen steeds schaarser lijkt te worden, is ze wel van groot belang voor kinderen en jongeren gezien zij die veelvuldig gebruiken. Kinderen en jongeren hebben buiten hun woning om, nood aan ruimte om jong te zijn (De Ambrassade, z.d.). Dat geldt des te meer voor die kinderen en jongeren die, omwille van diverse redenen, die ruimte niet hebben binnen hun thuisomgeving (Morris & Loopmans, 2015).

Investeren in het vrij kunnen gebruiken van kwaliteitsvolle openbare ruimte die gericht is op kinderen en jongeren moet volgens verschillende middenveldorganisaties dan ook voorop staan (Bataljong, z.d.; De Ambrassade, z.d.; Valgaeren, 2020). Kinderen en jongeren zijn in dit kader zelf vragende partij, zo blijkt uit tal van bevestigingen op zowel Vlaams als lokaal niveau (Bataljong, z.d.). Ook vanuit het (lokaal) beleid blijkt duidelijk dat men dit belangrijk vindt, zo getuigen bijvoorbeeld de jaarlijkse Buitenspeeldag (zie <https://www.buitenspeeldag.be/>) alsook de inzet om steden en gemeenten kindvriendelijk te maken en het bijbehorende label (Van Ceulebroeck et al., 2018).

Dat kinderen en jongeren nood hebben aan deze openbare ruimte wordt benadrukt in verschillende stu-

dies naar de impact van de coronamaatregelen (KeKi & JOP, 2022). Onderzoek toont aan dat de vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren veranderd is tijdens de coronapandemie. In concerto vond er groei in online vrijetijdsbesteding plaats. Kinderen en jongeren kwamen tijdens de coronapandemie wel meer buiten, maar de maatregelen beperkten (zeker in de eerste lockdown) sterk hun vrije toegang tot de openbare ruimte (KeKi & JOP, 2022). Die beperking in vrije tijd bleek vooral moeilijk voor kinderen, jongeren en jongvolwassenen in kwetsbare situaties (KeKi & JOP, 2022). Daarbij had 62,1% geen tuin en durfde 50,6% niet buiten komen.

Toch blijkt uit de overzichtsstudie van KeKi en JOP dat de impact van de coronapandemie op het gebruik van de openbare ruimte door kinderen en jongeren onderbelicht blijft (KeKi & JOP, 2022). Ook vanuit het beleid wordt erkend dat de COVID-19-pandemie pijnpunten van de publieke ruimte heeft blootgelegd, met name een groot tekort aan kindvriendelijke plaatsen in buurten waar gezinnen wonen (Goe gespeeld, z.d.). Kinderen en jongeren maken elk op hun eigen manier gebruik van de openbare ruimte. Waar kinderen de openbare ruimte nagenoeg altijd beleven samen met of onder supervisie van ouders of andere volwassenen, gebruiken jongeren de openbare ruimte zonder directe supervisie (Valgaeren, 2020; Vanderstede et al., 2020). Het wereldbeeld en actieradius van jongeren breiden uit, en vaak zetten ze hun eerste stappen in de beschermde ontmoetingsplaatsen van de openbare ruimte, zoals de directe schoolomgeving, binnensteden, parken, winkelcentra, sportcentra, provinciale domeinen, enzovoort, voordat ze zich volledig in het uitgaansleven stortten (Vanderstede et al., 2020). Ook wanneer jongeren ouder worden, blijft de openbare ruimte een belangrijke rol spelen.

Tieners geven aan dat zij de openbare ruimte gebruiken om te spelen, rond te hangen, te chillen en te shoppen (Vanderstede et al., 2020), waar kinderen deze openbare ruimte eerder gebruiken om te spelen. Verder blijken kinderen en jongeren zich ook op andere plaatsen in de openbare ruimte te begeven. Waar kinderen veeleer te vinden zijn op formele speelterreinen (bijv. een speeltuin) zijn jongeren veeleer te vinden op pleinen en pleinzones in de buurt (Kind & Samenleving, 2020). Ook wordt de aanwezigheid van kinderen in de openbare ruimte anders gepercipieerd dan die van jongeren. Zij worden veeleer bekeken als hangjongeren en een bron van overlast (Goe gespeeld, z.d.; JOP, 2017) terwijl ook zij gewoon hun plekje willen vinden waar ze zich kunnen amuseren en tijd kunnen spenderen met leeftijdsgenoten. Die verschillen in gebruik van openbare ruimte, in supervisie en in perceptie, maakt dat de openbare ruimte, de toegang hiertoe en de kwaliteit hiervan, anders zijn in de beleving van kinderen dan in de beleving van jongeren.

2/2/3 **Kwaliteitsvolle openbare ruimte: de 3 P's als voorwaarden**

In dit onderzoek willen we ons toespitsen op de ervaring van de openbare ruimte door jongeren. We nemen die focus om verschillende redenen, geïnspireerd door de onderliggende principes van het Kinderrechtenverdrag zijnde provisie, protectie & participatie (VN, 1989). Een eerste reden is omdat jongeren in de openbare ruimte kansen krijgen om hun eerste stappen naar zelfstandigheid en volwassenheid te zetten. Het is immers in deze openbare ruimte dat jongeren aangewezen zijn om hun vrije tijd vorm te geven en leeftijdsgenoten te ontmoeten, en dat geldt zeker voor jongeren in kwetsbare posities (Moris & Loopmans, 2015). Door het expliciet voorzien van een plaats in de openbare ruimte voor jongeren, geven we hun als samenleving de kans om zich ten volle te ontwikkelen tot zelfstandige volwassenen. De inrichting van die openbare ruimte dient wel van voldoende kwaliteit te zijn zodat deze uitnodigend is en niet als onaantrekkelijk wordt bevonden (Valgaeren, 2020). Dat sluit aan bij het 'provisie'-principe van het Kinderrechtenverdrag.

Ten tweede dient de openbare ruimte ook een veilige omgeving te zijn voor jongeren omdat die zich zonder directe supervisie in deze openbare ruimte begeven. Deze veiligheid wordt ook benadrukt wanneer men pleit om een kindnorm te koppelen aan de invulling van publieke ruimte. Zij dienen zich veilig te kunnen verplaatsen en mogen geen angst hebben om gepest of lastiggevallen te worden (Valgaeren, 2020). Een onveilige openbare ruimte heeft mogelijk een negatieve, directe of indirect impact op het mentaal welbevinden van deze jongeren. Aandacht voor een veilige openbare ruimte sluit aan bij het 'protectie'-principe van het Kinderrechtenverdrag.

Ten derde brengt het zich zelfstandig begeven in de openbare ruimte ook verantwoordelijkheden voor jongeren met zich mee en geeft dit jongeren een actieve rol als burger in de samenleving waardoor hun burgerschap vorm krijgt. Tevens is de openbare ruimte ook een mede-opvoeder waar jongeren leren omgaan met diversiteit en anders-zijn, wat de ontwikkeling van een eigen identiteit en burgerzin beïnvloedt (Goe gespeeld, z.d.; Moris & Loopmans, 2015; Stuyck & Jacques, 2014). Verder wordt ook het geven van een stem aan jongeren als het gaat om het invullen van deze openbare ruimte vaak naar voren geschoven in de discussie over jongeren en openbare ruimte (De Ambrassade, z.d.; Valgaeren, 2020; Verschelden, 2017). Deze aanbeveling zet ook rechtstreeks in op het geven van een volwaardige stem aan jongeren als burger. Op die manier sluit dat ook aan bij het 'participatie'-principe van het Kinderrechtenverdrag. Daarenboven zijn jongeren vaak een onderbelichte groep als het gaat om speelgedrag (in

de ruime zin) in de openbare ruimte, zoals ook al aangehaald werd in het onderzoek van Kind & Samenleving (2020) naar buitenspeelgedrag. Kortom, wanneer we onderzoek voeren naar jongeren in de openbare ruimte, dient nagegaan te worden in welke mate deze openbare ruimte volgens jongeren zelf voldoet aan deze drie principes.

2/2/4 **De verscheidene functies van de openbare ruimte**

Uit het JOP-onderzoek (2017) blijkt dat de openbare ruimte door jongeren veelvuldig en veelzijdig benut wordt. Dit kan gebeuren in de context van georganiseerde vrijetijdsdeelname zoals de jeugdbeweging en sportactiviteiten, maar even goed brengen jongeren hun vrije tijd graag informeel binnen een niet-georganiseerde context in de openbare ruimte door. Het onderzoek naar tienerfreundelijke publieke ruimte van Kind en Samenleving (Vanderstede et al., 2020) wees bijvoorbeeld uit dat informeel gebruik van deze openbare ruimte verschillende functies kan vervullen, zoals spelen, chillen, shoppen en rondhangen. Belevingsonderzoek naar de vrijetijdsbesteding van jongeren in de Limburgse publieke ruimte (De Wit et al., 2014) toonde inderdaad aan dat jongeren graag 'rondhangen' in de publieke ruimte, liefst met vrienden. Dezelfde resultaten kwamen naar voren uit ander onderzoek (JOP, 2017) naar vrienden ontmoeten in de openbare ruimte waaruit bleek dat 44% van de jongeren wekelijks vrienden ontmoet in de openbare ruimte. Daarbij doen jongens dat vaker dan meisjes en stijgt dat percentage met de leeftijd, tot de grens van 21 jaar, waarna het weer daalt, waarschijnlijk omwille van hun intrede tot de arbeidsmarkt van jongeren vanaf 21 jaar. Ook een ander onderzoek naar jong zijn in de stad (JOP, 2020) toonde aan dat iets meer dan de helft van de jongeren wekelijks afspreekt met vrienden of het lief in de publieke ruimte.

Dat informeel en ongeorganiseerd gebruik van de openbare ruimte is zelfs van groot belang voor de ontwikkeling van jongeren. Zij hebben immers nood aan niet-gereguleerde plaatsen (Bataljong, 2023), aan ruimte die ze zich 'eigen kunnen maken' (De Backer, 2016), aan informele plaatsen (Meesters, 2018), aan 'losse ruimtes' en aan 'livings' (Formaat, 2018). De Backer (2016; 2021) bouwt verder op het werk van Lofland (1998) en gaat aan de slag met het theoretisch concept van 'parochiale plaatsen' om te wijzen op een, mogelijk wat paradoxaal, proces waarbij jongeren plaatsen in 'openbare ruimte' claimen en deze zo tijdelijk tot private plaatsen omvormen. Door plaatsen zoals bankjes, trappen of portieken toe te eigenen, creëren jongeren een 'onder ons' gevoel. Verder beantwoorden zij hun nood aan plaats en tijd zonder controle van volwassenen (Formaat, 2018). Tijdens het claimen van de open-

bare ruimte en door in conflict te gaan met andere 'gebruikers van de openbare ruimte' ontstaan kansen om te experimenteren met democratische waarden. Het botsen met anderen in de openbare ruimte kan dus beschouwd worden als een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van jongeren (Meesters, 2018; Moris & Loopmans, 2015).

2/2/5 De inrichting van de openbare ruimte

De openbare ruimte kan, ongewild of gewild, afstoten of aantrekken en daarbij kunnen zowel sociale als materiële factoren en elementen de openbare ruimte 'maken of kraken' op het vlak van toegankelijkheid voor jongeren. Zo wees de pilootstudie van Stuyck en Jacques (2014) naar kinderen en jongeren in de stad uit dat 74% van de scholieren (11-15 jaar) aangeeft dat ze voldoende speelruimte hebben in de buurt. Limburgse, rondhangende jongeren geven aan dat ze een locatie dicht bij hen thuis waar ze ongestoord kunnen samen zijn en de aanwezigheid van faciliteiten belangrijke elementen vinden van de openbare ruimte waar zij rondhangen (De Wit et al., 2014). Verder wijst wederkerend onderzoek ook op een variatie in settingen waar jongeren activiteiten ondernemen en aan plaatsen waar zij samenkomen met vrienden. Ook beklemtoont jongerenonderzoek het belang van de aanwezigheid van groene ruimte voor spel en sport (Meesters, 2018; Luyten, 2014).

Niet alle factoren en elementen hebben echter voor alle groepen jongeren dezelfde relevantie. De openbare ruimte wordt bijvoorbeeld soms op een gegenderde manier gebruikt (De Backer, 2016; Kind & Samenleving, z.d.; Van Thomme et al., 2023). Zo toont onder andere onderzoek in Brussel dat in bepaalde wijken jongens en meisjes hun niet-georganiseerde vrijetijd op een andere manier spenderen. In deze wijken is er een uitgebreid publiek leven waarbij veel buurtbewoners in de openbare ruimte aanwezig zijn. Voor jongens zorgt die zichtbaarheid en bekendheid ervoor dat zij zich 'thuis voelen' waardoor zij hun eigen wijk prefereren om hun vrijetijd te spenderen. Voor meisjes ligt dat vaak anders en zij ervaren de aanwezigheid van familie, kennissen en burens in de openbare ruimte eerder als een vorm van sociale controle.

Om die reden verkiezen meisjes uit deze wijken veelal andere plaatsen dicht bij het centrum van de stad om hun vrijetijd te spenderen (Formaat, 2018). Ook in de recente studie van Van Thomme et al. (2023) wordt aangetoond dat meisjes en jongens op een andere manier gebruik maken van de openbare ruimte. Verder toont het belevingsonderzoek bij tieners door Kind en Samenleving (z.d.; Vanderstede et al., 2020) het belang van investeren in openbare ruimte voor jongeren aan vanuit een toekomstperspectief. Wanneer tieners im-

mers minder kwaliteitsvolle ontmoetingsplekken hebben in hun gemeente, dan zijn ze later ook minder geneigd om daar te willen blijven wonen als ze volwassen zijn.

De inrichting van de openbare ruimte is echter vaak niet neutraal, maar heeft ook een bepaalde macht over zijn gebruikers, dus ook over jongeren. Zo stelt de Franse filosoof Henri Lefebvre dat openbare ruimte een sociaal product is en tevens een middel vormt om interacties te structureren, te controleren en te domineren (De Backer & Christiaens, 2014; Lefebvre, 1991). Met betrekking tot jongeren gaat de inrichting van de openbare ruimte ook hand in hand met een sociaalpedagogische kijk op de rol van jongeren in de samenleving (De Visscher, 2008; Meesters, 2018). Zo blijkt uit Nederlands onderzoek (Meesters, 2018) dat de 'speelruimtebenadering' vaak dominant is.

Binnen deze benadering worden in de openbare ruimte afgeschermd plaatsen speciaal voor kinderen en jongeren ingericht zoals speeltuinen, voetbalpleintjes en andere afgelijnde kind- en jeugd vriendelijke plaatsen. Deze visie vertrekt grotendeels vanuit een veiligheids-overweging, maar hierdoor is er steeds minder tolerantie voor jongeren die zich in de openbare ruimte buiten die specifieke speelruimtes begeven, daar waar informeel gebruik van 'losse ruimte' zoals hierboven aangegeven, net wel belangrijk is voor hun ontwikkeling.

Ook De Visscher et al. (2012) nuanceerde al enige tijd geleden de term 'kindvriendelijkheid' in de openbare ruimte. Zo een afgelijnd 'kinderland' als openbare ruimte dreigt het actorschap van jongeren immers in te perken omdat zij zo afgeschermd worden van de ruimere context van hun leefomgeving en de bredere samenleving in het algemeen (De Visscher et al., 2012).

2/2/6 Veiligheid in de openbare ruimte

Het laatste thema dat in deze literatuurstudie aan bod komt, is veiligheid in de openbare ruimte. Langs de ene kant heeft het thema veiligheid betrekking op de percepties van jongeren over de mate waarin de openbare ruimte als veilig kan worden beschouwd. Zo wijst het onderzoek van Gezinnen in de stad (Stuyck & Jacques, 2014) uit dat slechts 45% van de scholieren (11-15 jaar) aangeeft dat ze veilig kunnen spelen. 10% van deze scholieren geeft aan dat er in hun buurt plaatsen zijn waar ze niet durven komen en 24% geeft aan dat er plaatsen zijn waar ze niet mogen komen.

Verder zegt ook 22% van de scholieren bang te zijn van mensen in de buurt. Dat sluit aan bij de bevindingen van het onderzoek Jong in de stad (JOP, 2020) waarbij de sociale cohesie door jongeren in de stad als middelmatig gepercipiëerd werd. Ook blijkt uit een onderzoek van Plan International naar 'safer cities' (2021) in Ant-

werpen, Brussel en Charleroi dat 91% van de meisjes en 28% van de jongens al seksuele intimidatie hebben ervaren en geeft 1 op 2 meisjes aan dat dit hun vrijheid in de openbare ruimte beperkt. Uit Limburgs onderzoek (De Wit et al., 2014) blijkt dat ongeveer 1 op 5 rondhangende jongeren al agressie ervaren heeft. Vele van die onderzoeken richten zich echter op de stedelijke context, terwijl over veiligheidsgevoelen en openbare ruimte in landelijke contexten weinig is geweten.

Jongeren worden langs de andere kant ook beschouwd als (f)actoren die het veiligheidsgevoel van anderen gebruikers van de openbare ruimte (negatief) kunnen beïnvloeden. Uit het reeds genoemde Limburgs onderzoek (De Wit et al., 2014) blijkt dat 19% van de rondhangende jongeren aangeeft dat buurtbewoners soms wel eens problemen met de aanwezigheid van die jongeren hebben, dat 42% van de bevraagde jongeren al eens in aanraking met de politie is geweest en dat 2% van hen ooit een GAS-boete heeft gekregen.

Ook uit ander onderzoek blijkt dat jongeren in de openbare ruimte veeleer worden bekeken als hangjongeren en een bron van overlast (JOP, 2017; Goe gespeeld, z.d.). Dat mag niet verbazen gezien het ongeorganiseerd tijd doorbrengen in de openbare ruimte ook nog vaak door het beleid en de media geproblematiseerd wordt. Beide gaan ervan uit dat dit het ontwikkelingsproces van jongeren negatief beïnvloedt, gegeven een gebrek aan regels en toezicht van volwassenen (JOP, 2017; Bataljong, 2023).

Toch blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat het 'rondhangen' net zeer relevant is voor de ontwikkeling en het welbevinden van jongeren, zoals nationaal en internationaal werd aangetoond (Bataljong, 2023). Rondhangen heeft immers een belangrijke sociale-, educatieve- en ontwikkelingswaarde voor jongeren, zoals uitgebreid aangetoond binnen 'De Hangman' campagne (Van Ceulenbroeck, 2011).

In de gelijknamige publicatie wordt rondhangen beschreven als een emancipatorisch groeiproces dat leidt tot onafhankelijkheid, vrijheid en mondigheid. Verder wordt gesteld dat de openbare ruimte voor jongeren een sociale ruimte vormt. Het is een plaats om vrienden te ontmoeten en kan bijdragen aan de identiteitsontwikkeling, het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van jongeren.

Daarnaast biedt de openbare ruimte een plaats waar jongeren kunnen experimenten en hun grenzen aftasten, waar zij zich ontplooiën en leren om hun mening te uiten, net als de meningen van anderen leren kennen. Het aftasten van grenzen is van belang in en eigen aan de adolescentieperiode (Van Ceulenbroeck, 2011). Volgens Cops (2012) heeft het rondhangen zelfs een veiligheidsbevorderende functie aangezien participatie aan de openbare ruimte jongeren klaarstoomt om met potentieel onveilige situaties en personen om te gaan.

3/ Onderzoeksopzet en methodologie

Zoals kort aangeraakt, spitst dit onderzoek zich toe op de ervaring van de openbare ruimte door jongeren. In deze studie definiëren we jongeren als de groep tussen 12 en 18 jaar, zo blijven we in lijn met het overzichtsrappoort over de impact van de coronamaatregelen op kinderen, jongeren en jongvolwassenen (KeKi & JOP, 2022). Om na te gaan welke elementen een publieke ruimte kwaliteitsvol, bruikbaar en aangenaam maken voor jongeren (RQ2), wat de betekenis van publieke ruimte voor verschillende doelgroepen van jongeren is (RQ3) en hoe de toegang tot en de kwaliteit van openbare ruimte een rol spelen voor het mentaal welbevinden en de ontwikkeling van jongeren (RQ4), werd gekozen voor een kwalitatief onderzoeksopzet.

Kwalitatief onderzoek biedt immers de ruimte om diepgaand te kijken naar beleving, ervaring en betekenisgeving, wat naadloos aansluit bij de vooropgestelde onderzoeksvragen. Daarbij is de notie van 'openbare ruimte' op een zeer algemene wijze geoperationaliseerd, namelijk als al de buitenruimte die niet privé is. Op een gelijkaardige wijze is tijdens de dataverzameling naar 'mentaal welbevinden' verwezen als de mate waarin jongeren zich goed in hun vel voelen (Gezond leven, z.d.).

De dataverzameling verliep daarbij in verschillende fases, waarbij het doel van iedere volgende fase was de resultaten van de voorgaande fase meer uit te diepen en

te plaatsen in een beleidscontext. De eerste onderzoeksfase bestond uit 21 focusgroeps gesprekken binnen een klassetting met leerlingen uit het secundair onderwijs van de provincies Antwerpen en Limburg. In de tweede onderzoeksfase hebben we zes focusgroeps gesprekken opgezet met leden van jeugdleden en leden van jongerenorganisaties die gericht zijn op specifieke doelgroepen, om in dialoog te gaan over de inzichten die naar voor zijn gekomen in de eerste onderzoeksfase. Samen met de deelnemers van de focusgroeps gesprekken hebben we de resultaten uit de eerste fase verder uitgediept met betrekking tot betekenisgeving en beleidsimplicaties.

Daarbij zijn de voortschrijdende inzichten verder doorgrond en hebben we een eerste vertaling van de onderzoeksresultaten naar beleidsadvies gemaakt. Die vertaling naar beleidsadvies is samen met de doorgronding van de onderzoeksresultaten verdergezet in de derde onderzoeksfase. In die derde onderzoeksfase stond de dialoogtafel die we organiseerden in het kader van 'Expeditie Jong' centraal.

Tijdens de dialoogtafel zijn we in gesprek gegaan met experts en andere stakeholders op het vlak van jongeren, openbare ruimte en welbevinden om de validiteit van de bevindingen van onze voorgaande onderzoeksfases en bijbehorende beleidsimplicaties af te toetsen.

3/1 FASE 1: Focusgroeps gesprekken binnen een klassetting

3/1/1 Populatie en kwalitatieve steekproef

Om het vooropgestelde aantal van minstens 100 jongeren verspreid over minstens vijf Vlaamse gemeenten te bevragen, beoogden we minimaal 18 focusgroeps gesprekken te organiseren verspreid over acht secundaire scholen. Voor de selectie van de scholen bleek het opportuun om slechts twee verschillende provincies te selecteren. Zo zal de impact van een verschil in provinciaal beleid over openbare ruimte tot een minimum beperkt blijven en zullen de resultaten van dit onderzoek in de minst mogelijke mate vertekend zijn naar dit macroniveau. Hoewel we geen statistische generaliseerbaarheid na kunnen streven, beoogt dit kwalitatief onderzoek wel theoretische veralgemeenbaarheid zodat we uitspraken kunnen doen over jongeren in alle Vlaamse provincies.

Bij de selectie van provincies is er enerzijds gestreefd naar een zo groot mogelijke diversiteit tussen provincies op het vlak van openbare ruimte. Hiervoor is de 'bebouwingsgraad' (Provincies in cijfers, 2022) in acht genomen en hebben we daarnaast naar de 'openbare ruimte versus ruimtebeslag' gekeken (Provincies in cij-

fers, 2019). Wanneer de bebouwingsgraad tussen provincies vergeleken wordt, zien we dat Antwerpen de hoogste bebouwingsgraad heeft en die het laagste is voor Limburg en West-Vlaanderen. Daarnaast blijkt dat de 'openbare ruimte versus het ruimtebeslag' tussen de provincies ook sterk verschilt. Zo heeft de provincie Antwerpen het laagste percentage 'openbare ruimte ten aanzien van de totale oppervlakte' terwijl zowel West-Vlaanderen als Limburg in dat opzicht de hoogste percentages hebben.

Anderzijds hebben we een zo laag mogelijke diversiteit tussen provincies op het vlak van kwetsbare groepen beoogd. Hiervoor zijn indicatoren van kwetsbaarheid in acht genomen zoals armoede, tewerkstellingsgraad en herkomst. Wanneer de drie provincies die het sterkst met elkaar verschillen naar openbare ruimte (namelijk de provincies Antwerpen, Limburg & West-Vlaanderen) met elkaar vergeleken worden op het vlak van armoede, blijkt uit de cijfers dat Antwerpen en Limburg minder verschillen dan Antwerpen en West-Vlaanderen. Hoewel de 'welvaartsindex' (Provin-

cies in cijfers, 2020) ten overstaan van alle Belgen voor de drie provincies gelijklopend is, net als het 'mediane netto belastbaar inkomen' (Provincies in cijfers, 2020), zien we dat Antwerpen en Limburg meer gelijkenissen vertonen dan Antwerpen en West-Vlaanderen op het vlak van de 'kansarmoede-index' (Provincies in cijfers, 2021) en op het vlak van 'risico op armoede en sociale uitsluiting' (Statbel, 2022). Op een gelijkaardige manier tonen andere indicatoren van kwetsbaarheid aan dat Antwerpen en Limburg meer gelijkenissen kennen dan Antwerpen en West-Vlaanderen. Dat gaat dan over de 'werkzaamheidsgraad' (Provincies in cijfers, 2019), het 'aantal personen tussen 0 en 24 jaar dat recht heeft op een tegemoetkoming' (Provincies in cijfers, 2020) en het percentage 'personen van niet-Belgische herkomst' (Provincies in cijfers, 2022).

Op basis van bovenstaande vergelijkende analyse is het opportuun gebleken om de provincies Antwerpen en Limburg als twee provincies te selecteren. Door middel van deze selectie maximaliseren we de diversiteit naar openbare ruimte tussen de provincies en minimaliseren we de diversiteit naar kwetsbare groepen. Op die manier kan de samenhang tussen 'mentaal welbevinden van kinderen en jongeren' en de 'kenmerken van de openbare' ruimte geëxploreerd worden voor verschil-

len in openbare ruimte. Zo zijn we in lijn gebleven met het onderzoek 'Perspectieven van Brusselse jongeren op de vrijplaatsen in hun buurt' (Van Thomme et al., 2023) waarin deze criteria ook gebruikt werden om verschillende Brusselse wijken te selecteren. Per provincie hebben we bij de selectie van de gemeentes voor diversiteit op vlak van enerzijds openbare ruimte en anderzijds stedelijke en rurale context gezorgd. Zo hebben we rekening gehouden met de indicatoren 'bebouwingsgraad' en 'openbare ruimte' (Provincies in cijfers, 2022; 2019) waarbij de twee grootste steden per provincie geselecteerd zijn alsook enkele van de minst bebouwde gemeentes per provincie. Daarna werd nagegaan welke secundaire scholen aanwezig waren in de geselecteerde gemeentes. Bij de selectie van deze scholen hebben we rekening gehouden met diversiteit op het vlak van kwetsbare groepen door diverse onderwijstypes over verschillende graden (alsook OKAN-klassen) te betrekken. Diversiteit op het vlak van gender hebben we bekomen door een diverse selectie in studierichtingen binnen de tweede en derde graad waarbij gelet is op een voldoende vertegenwoordiging van meisjes in de deelnemende klassen. Tabel 1 geeft de vooropgestelde steekproef van deze eerste onderzoeksfase weer.

Tabel 1: Vooropgestelde steekproef van de eerste onderzoeksfase

		Stedelijke context¹	Rurale context²
1ste graad	A	Antwerpen	Limburg
	B	Antwerpen	Limburg
2de graad	ASO	Limburg	Antwerpen
	TSO	Limburg	Antwerpen
	BSO	Limburg	Antwerpen
3de graad	ASO	Antwerpen	Limburg
	TSO	Antwerpen	Limburg
	BSO	Antwerpen	Limburg
OKAN klas		Limburg	Antwerpen

1 Gemeenten gedefinieerd als rurale context (o.b.v. indicatoren m.b.t. verstedelijkingsgraad van lokale besturen): Vorselaar, Kontich & Mol in de provincie Antwerpen en Bocholt, Hechtel & Peer in de provincie Limburg

2 Gemeenten gedefinieerd als stedelijke context (o.b.v. indicatoren m.b.t. verstedelijkingsgraad van lokale besturen): Mechelen & Antwerpen in de provincie Antwerpen en Hasselt & Genk in de provincie Limburg

Om deze vooropgestelde steekproef te realiseren werden eind maart-begin april 2023 verschillende secundaire scholen in de geselecteerde gemeentes aangeschreven met de vraag tot deelname aan dit onderzoek. Er werd gevraagd naar de mogelijkheid voor een focusgroep van twee uur maar op één school na gaven alle deelnemende scholen aan dat de gewenste tijdsinvestering voor dit onderzoek beperkt was tot één lesuur gezien de timing van dit onderzoek. Deze dataverzameling vond plaats tussen 17 april 2023 en 12 juni 2023. In de eerste onderzoeksfase werden 306 jongeren bevroegd uit 10 verschillende scholen in 10 verschillende gemeentes met een leeftijd tussen 13 jaar en 19 jaar. De vooropgestelde steekproef van 100 jongeren werd dus ruim gehaald. Daarbij werd ingezet op het realiseren van een zo divers mogelijke steekproef door enerzijds secundaire scholen binnen gemeentes uit een stedelijke dan wel rurale context te selecteren en anderzijds door te diversifiëren naar studierichting en studiefinaliteit.

Tabel 2 toont de gerealiseerde steekproef ten aanzien van de vooropgestelde steekproef. Daaruit blijkt dat we voor alle studierichtingen en voor iedere context binnen minimaal één school een focusgroep hebben gerealiseerd, met uitzondering van een focusgroep voor een klas uit de derde graad van de studierichtingen ASO/TSO binnen een stedelijke context van de provincie Antwerpen. Daarbij werden verschillende scholen die voldeden aan de vooropgestelde criteria gecontacteerd om deel te nemen aan dit onderzoek. Maar het korte tijdsbestek alsook de eindexamens binnen deze derde graad zorgden ervoor dat geen enkele van deze aangeschreven scholen zich binnen de vooropgestelde tijdsperiode kon engageren om deel te nemen aan dit onderzoek.

Tabel 2: Realisatie van de vooropgestelde steekproef

		Stedelijke context	Rurale context
1ste graad	A	Antwerpen	Antwerpen & Limburg
	B	Antwerpen	Limburg
2de graad	ASO	Limburg	Antwerpen
	TSO	Limburg	Antwerpen & Limburg
	BSO	Limburg	Antwerpen & Limburg
3de graad	ASO		Limburg
	TSO		Limburg
	BSO	Antwerpen	Limburg
OKAN klas		Limburg	Antwerpen

In onderstaande tabellen bekijken we de gerealiseerde steekproef meer in detail. We focussen daarbij op de kenmerken van de scholen opgenomen in de gerealiseerde steekproef (i.e. verstedelijkingsgraad, graad, studierichting...), zoals weergegeven in tabel 3 tot tabel 6. Daarbij kijken we zowel naar verstedelijkingsgraad als naar onderwijsgraad, studierichting en studiefinaliteit³ (diversiteit naar interesse).

³ Gegeven de hervorming van de tweede en derde graad secundair onderwijs waarbij studierichting vervangen wordt door studiefinaliteit, willen we hier graag beide verdelingen meegeven.

Tabel 3: Verdeling steekproef naar verstedelijkingsgraad/context

	Provincie Antwerpen		Provincie Limburg		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Stedelijke context	48	15,69	36	11,76	84	27,45
Rurale context	97	31,70	125	40,85	222	72,55
Totaal	145	47,39	161	52,61	306	100

Tabel 4: Verdeling steekproef naar graad

	Provincie Antwerpen		Provincie Limburg		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
1 ^e graad	52	16,99	33	10,78	85	27,78
2 ^e graad	66	21,57	63	20,59	129	42,16
3 ^e graad	18	5,89	54	17,65	72	23,53
OKAN	9	2,94	11	3,59	20	6,56
Totaal	145	47,39	161	52,61	306	100

Tabel 5: Verdeling steekproef naar studierichting

	Provincie Antwerpen		Provincie Limburg		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
1 ^e graad A-stroom	39	12,75	20	6,54	59	19,28
1 ^e graad B-stroom	13	4,25	13	4,25	26	8,50
ASO	35	11,44	57	18,63	92	30,07
TSO	19	6,21	35	11,44	54	17,65
BSO	30	9,80	25	8,17	55	17,97
OKAN	9	2,94	11	3,59	20	6,56
Totaal	145	47,39	161	52,61	306	100

Tabel 6: Verdeling steekproef naar studiefinaliteit

	Provincie Antwerpen		Provincie Limburg		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
1 ^e graad A-stroom	39	12,75	20	6,54	59	19,28
1 ^e graad B-stroom	13	4,25	13	4,25	26	8,50
Doorstroom	35	11,44	71	23,20	106	34,64
Doorstroom/ Arbeidsmarkt	19	6,21	21	6,86	40	13,07
Arbeidsmarkt	30	9,80	25	8,17	55	17,97
OKAN	9	2,94	11	3,59	20	6,56
Totaal	145	47,39	161	52,61	306	100

Wanneer we de kenmerken van de scholen opgenomen in deze steekproef in acht nemen (tabel 3 t.e.m. tabel 6) dan kunnen we besluiten dat de gerealiseerde steekproef voldoende diversiteit bevat naar zowel verstedelijkingsgraad als naar verschillende graden en studierichtingen/studiefinaliteiten. Zowel scholen binnen een rurale context als binnen een verstedelijkte context zijn bevestigd en jongeren van verschillende graden en studierichtingen hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Dat draagt bij tot de diversiteit van deze steekproef naar de vooropgestelde kenmerken. Op die manier biedt de gerealiseerde steekproef een zinvolle doorsnede van de Vlaamse jongeren.

Toch willen we meegeven dat er in de gerealiseerde steekproef een ondervertegenwoordiging is van scholen in een stedelijke context en een oververtegenwoordiging van scholen in een rurale context, en dat zowel in de provincie Antwerpen als de provincie Limburg (zie tabel 3). Ongeveer 3/4e van de bevestigde leerlingen gaat naar school in een rurale context en ongeveer 1/4e gaat naar school in een stedelijke context. Dat leidt er over het algemeen toe dat er meer jongeren zijn bevestigd die in een rurale context naar school gaan.

Daarnaast is er ook een oververtegenwoordiging van jongeren uit de tweede graad, opnieuw zowel in de provincie Limburg als in de provincie Antwerpen (zie tabel 4). 42% van de bevroegde jongeren in deze steekproef zit in de tweede graad van het secundair onderwijs. Jongeren uit de derde graad van scholen in de provincie Antwerpen zijn dan weer ondervertegenwoordigd (zie tabel 4). Tot slot blijkt uit tabel 5 en tabel 6 dat zowel alle studierichtingen als studiefinaliteiten vertegenwoordigd zijn in de steekproef, maar wel met een oververtegenwoordiging van A-stroom/ASO leerlingen (samen vormen zij ongeveer de helft van onze steekproef) en bijgevolg ook een oververtegenwoordiging van doorstroomrichtingen (deze jongeren vormen ongeveer 1/3e van onze steekproef). Leerlingen uit de OKAN-klassen vormen met 6,6% een mooie groep binnen de gerealiseerde steekproef.

3/1/2 Opzet en verloop focusgroeps gesprekken binnen een klassetting

In totaal werden 21 focusgroeps gesprekken gevoerd met een duurtijd van ongeveer één uur. Het gemiddelde aantal deelnemers per focusgroep was 15 leerlingen al hing dit sterk samen met de klasgrootte. Hoewel we met deze focusgroep voornamelijk wilden peilen naar wat maakt dat jongeren zich goed/niet goed voelen in de openbare ruimte, stelden we op basis van de verschillende concepten uit de literatuurstudie een interviewleidraad op om deze algemene vragen wat meer uit te diepen (zie bijlage 1). Voor het uitwerken van de interviewleidraad waren de drie P's onderliggend aan Kinderrechtenverdrag (VN, 1989) richtinggevend. Zo sluit het 'provisie-principe' aan bij de interesse naar de elementen die ervoor zorgen dat de openbare ruimte als uitnodigend wordt ervaren. Hierbij gaat het dus hoofdzakelijk over de mate waarin het aanbod binnen de openbare ruimte door jongeren als kwalitatief ervaren wordt. Het 'protectie-principe' hangt dan weer samen met aandacht voor de mate waarin de openbare ruimte door jongeren als veilig wordt ervaren.

Meer bepaald willen we zicht krijgen op factoren en actoren die een invloed hebben op het veiligheidsgevoel van jongeren wanneer zij in de openbare ruimte vertoeven. Het derde principe, het 'participatie-principe' gaat hand in hand met de vraag of jongeren als volwaardige burgers beschouwd worden. Daarbij willen we te weten komen of jongeren hun stem willen laten gelden bij de inrichting en organisatie van de openbare ruimte en of zij daar ook de mogelijkheden voor krijgen. Het gebruiken van een rechtenkader, in dit onderzoek het Verdrag voor de Rechten van het Kind (1989) is in lijn met de grondbeginselen van sociaalwerkonderzoek waarin het rechtenperspectief centraal staat (Raeymaeckers et al., 2019).

De focusgroeps gesprekken verliepen steeds volgens hetzelfde stramien:

- **Introductie:** Introductievraag naar deelnemers over buiten afspreken met vrienden, voorstelling van het onderzoek en de opdrachtgever, beknopte toelichting thema 'openbare ruimte en mentaal welzijn'.
- **Voorstelling onderzoeksdoel en -vraag:** Het onderzoek heeft als doel inzicht te verwerven in die aspecten van een buurt, een straat of meer algemeen, een omgeving, die ervoor kunnen zorgen dat zij zich al dan niet goed, veilig of welkom voelen.
- **Toelichting methodiek focusgroep:** Toestemming audio-opname, aanhalen privacyreglement, anonimisering van onderzoeksresultaten, benadrukken dat het gaat om eigen ervaringen (geen goede/foute antwoorden mogelijk), belang van wederzijds respect van deelnemers naar elkaar toe.
- **Invullen van korte vragenlijst:** Elke leerling heeft een korte, kwantitatieve vragenlijst ingevuld over achtergrondkenmerken om zicht te krijgen op de samenstelling van de gerealiseerde steekproef.
- **Voeren van het focusgroeps gesprek aan de hand van creatieve methodiek van babbelleiden:** Er werd gekozen voor deze creatieve methodiek om zo buiten de paden van het standaard sociaalwetenschappelijk onderzoek te treden en bij jongeren verschillende (verbale alsook visuele) vaardigheden aan te spreken om zo hun ervaringen en mening te delen op de manier waarbij zij zich het beste voelen. Op die manier bevorderen we ook de inclusie van alle jongeren bij de deelname aan deze focusgroepen.

Bij het eigenlijke focusgroeps gesprek lag de nadruk op het beantwoorden van twee grote vragen, namelijk:

- *Wat zorgt ervoor dat jullie je goed voelen als jullie in een buurt, een straat of een omgeving komen?*
- *Wat zorgt dat jullie je minder goed voelen als jullie in een buurt, in een straat of een omgeving komen?*

De antwoorden mochten gegeven worden aan de hand van babbelleiden, zoals weergegeven in figuur 2. Respondenten werden vervolgens in kleine groepjes ingedeeld en ieder groepje kreeg dezelfde set van 39 babbelleiden aangeboden. Daarbij werd aan iedere respondent steeds gevraagd om voor elk van de twee bovenstaande vragen een beeld te kiezen dat volgens hun beleving een antwoord bood op de desbetreffende vraag.

Babbelbeelden zijn immers een fijn hulpmiddel om het gesprek te starten. Werken met beelden kan zowel verfrissend als inspirerend zijn en maakt het mogelijk om zaken bespreekbaar te maken, om dieper te graven dan het evidente, om na te denken, om te discussiëren en om te associëren. Daarenboven geeft dat alle respondenten, ook de verbaal minder vaardige respondenten, de kans om deel te nemen aan het focusgroeps gesprek. De babbelbeelden gebruikt in dit onderzoek hebben we geselecteerd uit twee uitgebreidere sets van babbelbeelden, waarbij we de notie van openbare ruimte

in de breedste zin van het woord als selectiecriteria voor een babbelbeeld gehanteerd hebben. Enerzijds gaat het om een selectie uit de 60 babbelbeelden ontwikkeld door PXL People & Society die door sociaal werkers, orthopedagogen, psychologisch consulenten, lectoren en studenten gebruikt kunnen worden om in te zetten op reflectie en communicatie. Anderzijds werden er babbelbeelden geselecteerd uit de set van 62 babbelbeelden ontworpen door de Vlaamse overheid binnen het kader van 'Iedereen verdient vakantie'.

Figuur 2: Babbelbeelden

Bij het beantwoorden van bovenstaande vragen mochten de respondenten hun eigen buurt in gedachte nemen, maar zij moesten zich daar niet toe beperken. Het mocht evengoed gaan over buurten of openbare plaatsen waar zij vaak vertoeven of waarvan ze vaak gebruik maken. De gekozen kaartjes van iedere respondent werden eerst kort in groep besproken en nadien klassikaal teruggekoppeld, waarbij er voor iedere respondent ruimte was om extra toelichting te geven bij de

gekozen babbelbeelden. Tijdens deze toelichtingsronde werd ingezet op het realiseren van een dynamisch focusgroeps gesprek waarbij er een wisselwerking bestaat tussen de verschillende respondenten alsook tussen de respondenten en de onderzoeker. Daarbij vormde de interviewleidraad het instrument om het gesprek meer open te trekken en dynamisch te maken.

3/1/3 Kenmerken respondenten focusgroeps gesprekken binnen een klassetting

Om de samenstelling van de gerealiseerde steekproef in kaart te brengen, werd voorafgaand aan het focusgroeps gesprek een korte, kwantitatieve vragenlijst afgenomen bij de respondenten. Daarbij werd gepeild naar verschillende achtergrondkenmerken zoals gender, leeftijd, gezinssituatie, nationaliteit, thuistaal, opleidingsniveau en arbeidssituatie van de ouders en buurtkenmerken.

Met betrekking tot gender gaven 128 van de 306 respondenten aan dat ze zichzelf zien als man (42,4%), 173 van de 306 respondenten gaven aan dat ze zichzelf zien als vrouw (57,3%) en 1 respondent (ofte 0,3%) gaf aan zichzelf te zien als non-binair. De groep meisjes is in deze fase dus licht oververtegenwoordigd, wat ook het doel was van de vooropgestelde steekproef. De leeftijd van de bevroegde respondenten liep van 13 tot 19 jaar, waarbij de groep 15- tot 17-jarigen licht oververtegenwoordigd is, zoals weergegeven in tabel 7.

Dat is in lijn met de oververtegenwoordiging van klassen uit de tweede graad, zoals hierboven al aangehaald werd. Met betrekking tot de gezinssituatie zien we in tabel 8 dat ongeveer 70% van de respondenten aangeeft bij beide ouders te wonen en 29% geeft aan dat ze ofwel bij moeder (al dan niet met nieuwe partner) ofwel bij vader (al dan niet met nieuwe partner) ofwel afwisselend bij een van de ouders (verblijfsco-ouderschap) wonen.

Ongeveer 1% van de respondenten geeft aan niet bij de ouders te wonen, maar alleen, elders of bij een voogd/voorziening. Wat de nationaliteit van de respondent betreft: uit tabel 9 blijkt dat 79% van de respondenten de Belgische nationaliteit heeft. Andere veel genoemde nationaliteiten waren Marokkaans, Nederlands, Oekraïens en Turks. Bij de ouders van deze respondenten zien we dat ongeveer 70% van de ouders de Belgische nationaliteit heeft. Daarbij geeft ook ongeveer 3 op 4 van de respondenten aan thuis altijd of meestal Nederlands te spreken, zoals weergegeven in tabel 10.

Tabel 7: Leeftijd respondenten (n = 305)

	N	%
13 jaar	45	14,8
14 jaar	42	13,8
15 jaar	68	22,3
16 jaar	58	19,0
17 jaar	61	20,0
18 jaar	24	7,9
19 jaar	7	2,3

Tabel 8: Gezinsituatie respondent (n = 303)

	N	%
Ik woon bij beide ouders	201	69,3
Ik woon voornamelijk bij mijn moeder	32	10,6
Ik woon voornamelijk bij mijn moeder en haar nieuwe partner	18	5,9
Ik woon voornamelijk bij mijn vader	4	1,3
Ik woon voornamelijk bij mijn vader en zijn nieuwe partner	4	1,3
Ik woon ongeveer even vaak bij mijn moeder als mijn vader (verblijfsco-ouderschap)	30	9,9
Ik woon alleen	1	0,3
Ik woon samen met mijn partner	0	0
Ik woon samen met vrienden	0	0
Ik woon bij een voogd of in een voorziening	3	1
Ik woon nog ergens anders	1	0,3

Tabel 9: Nationaliteit respondent en ouders

	Respondent		Vader		Moeder	
	n	%	n	%	n	%
Belgisch	230	79,0	207	71,6	205	69,5
Marokkaans	4	1,4	3	1,0	7	2,4
Nederlands	8	2,7	9	3,1	9	3,1
Oekraïens	10	3,4	6	2,1	8	2,7
Turks	14	4,8	9	3,1	9	3,1
Andere	25	8,6	55	19,0	57	19,3
Totaal	291	100	289	100	295	100

Tabel 10: Thuis taal respondent (n = 303)

	n	%
Altijd Nederlands	200	66,0
Meestal Nederlands	21	6,9
Soms Nederlands, soms een andere taal	43	14,2
Meestal een andere taal	17	5,6
Altijd een andere taal	22	7,3

Met betrekking tot de achtergrondkenmerken van de ouders van onze respondenten zien we in tabel 11 dat ongeveer de helft van de respondenten aangeeft dat hun ouders een diploma hoger onderwijs hebben. Daarbij zien we ook dat de vaders net iets hoger opgeleid zijn dan de moeders. Toch willen we hierbij de kanttekening maken dat veel respondenten aangeven het opleidingsniveau van hun ouders niet te kennen of dat ze deze vraag niet ingevuld hebben. De arbeidssituatie van de ouders van de respondenten wordt weergegeven in tabel 12. Daaruit blijkt dat de ouders van de respondenten voor het merendeel voltijds dan wel deeltijds betaald werk hebben, waarbij dat net iets vaker zo is voor vaders dan voor moeders. Toch geeft ook ongeveer 3% van de respondenten aan dat ze hun vader dan wel hun moeder niet kennen of overleden is.

Tabel 11: Hoogst behaalde diploma ouders

	Vader		Moeder	
	n	%	n	%
Geen	4	2,2	2	1,1
Lager onderwijs	7	3,9	3	1,6
Lager middelbaar onderwijs	10	5,6	8	4,3
Hoger middelbaar onderwijs	52	28,9	35	18,6
Hoger onderwijs	47	26,1	76	40,4
Universitair onderwijs	57	31,7	61	32,4
Andere	3	1,7	3	1,6
Totaal	180	100	188	100

Tabel 12: Arbeidssituatie ouders

	Vader		Moeder	
	n	%	n	%
Voltijds of deeltijds betaald werk	249	89,9	231	80,5
Niet werkend, maar op zoek naar werk	9	3,2	19	6,6
Andere (bijv. huisman/vrouw, gepensioneerd, langdurig ziek)	11	4,0	25	10,1
Mijn vader is overleden/ ik heb mijn vader nooit gekend	8	2,9	8	2,8
Totaal	277	100	287	100

Op basis van deze achtergrondkenmerken kunnen we besluiten dat de doelgroepen die bij het opzet van deze data-verzameling in fase 1 vooropgesteld waren, zeker vertegenwoordigd zijn in deze gerealiseerde steekproef. Daarnaast zien we ook dat de verdeling naar specifieke achtergrondkenmerken (gezinssituatie, opleidingsniveau...) in lijn is met de verdeling van deze achtergrondkenmerken in de bredere bevolking.

Tot slot hebben we ook bevraagd in welk soort buurt onze respondenten wonen. Deze resultaten worden weergegeven in tabel 13. Daaruit blijkt dat we een goede spreiding hebben van respondenten over verschillende soorten van buurten heen, hoewel het merendeel van de respondenten wel aangeeft in een dorpskern (20,4%) dan wel een woongebied met woningen met voortuinen (35,0%) te wonen. 14,6% van de respondenten geeft aan in een landelijke of bosrijke omgeving te wonen en 15,3% van de respondenten geeft aan in een stedelijk gebied te wonen. Ook op niveau van buurtkenmerken zien we dus een mooie spreiding onder de bevroegde respondenten.

Tabel 13: Buurtkenmerken (n = 280)

	n	%
Een landelijke of bosrijke omgeving met hoogstens enkele huizen	41	14,6
Een dorpskern	57	20,4
Een woongebied met villa's of woningen in een groen kader	41	14,6
Een woongebied met woningen met voortuinen	98	35,0
Een stedelijk gebied met dichte bebouwing van woningen zonder voortuinen	18	6,4
Een stedelijk gebied met dichte bebouwing van overwegend appartementen	11	3,9
Een stedelijk gebied met meer winkels en/of horeca dan woningen	5	1,8
Een stedelijk gebied met meer kantoren, groothandels, bedrijven of andere gebouwen dan woningen	9	3,2

3/1/4 **Analyse focusgroepsgesprekken binnen een klassetting**

Van de focusgroepsgesprekken werden digitale audio-opnames gemaakt die nadien getranscribeerd werden. Die transcripties werden vervolgens thematisch geanalyseerd (Silverman, 2013). Eerst hebben we de data doorgrond met de drie P's van het Kinderrechtenverdrag en de literatuurstudie als leidinggevend kader. De onderverdeling provisie, protectie en participatie hebben we nadien in een eerste analyseronde als codes gebruikt om de kwalitatieve data te structureren.

Daaropvolgend zijn we per 'P' op zoek gegaan naar terugkerende thema's. Bij de analyse waren we zowel aandachtig voor topics die stelselmatig door de deelnemende jongeren zijn benoemd als voor bevindingen die door de jongeren zelf beklemtoond en voor elementen eigen aan de openbare ruimte die een invloed blijken te hebben op hoe jongeren zich voelen.

Op basis van deze gefaseerde aanpak konden verschillende belangrijke concepten en spanningsvelden blootgelegd worden alsook hoe deze een rol kunnen spelen bij het mentaal welzijn van jongeren. In de resultatensectie zullen verschillende, geanonimiseerde citaten uit deze focusgroepen opgenomen worden waarbij steeds aangegeven zal worden uit welke onderzoeksfase dat citaat komt. De citaten werden nooit inhoudelijk aangepast, enkel grammaticaal waar nodig.

3/2 **FASE 2: Focusgroepsgesprekken met jeugdleden en jongerenorganisaties**

3/2/1 **Opzet en verloop focusgroepsgesprekken**

De uitkomsten van de analyse van de eerste onderzoeksfase vormden de opstap voor de tweede onderzoeksfase, die plaatsvond in de periode september – december 2023. Daarbij hebben we zes focusgroepsgesprekken georganiseerd binnen de setting van jeugdleden en binnen de setting van jongerenverenigingen die werken met jongeren met een uiteenlopende achtergrond en socio-economisch profiel. Aan de focusgroepen namen in totaal 82 respondenten deel. Deze respondenten waren jongeren tussen de 12 en 24 jaar oud. Daarnaast waren ook enkele jeugdwerkers, beleidsmedewerkers, een schepen en een volwassen begeleider van de Chiro aanwezig tijdens de focusgroepsgesprekken. Ook die mensen hebben enkele zaken ingebracht tijdens de gesprekken, maar zij hebben dit vanuit het perspectief van jongeren gedaan en hetgeen zij vertelden werd telkens onderschreven door de aanwezige jongeren.

De keuze voor het bevragen van jeugdleden is voortgekomen uit het gegeven dat de leden van jeugdleden de vertegenwoordiging van jongeren in lokale besturen vormen. Daarnaast draaien zij vaak mee binnen jeugdorganisaties waardoor de leden van jeugdleden zelf direct de impact van de openbare ruimte op het welbevinden van jongeren zien. Verder hebben jeugdraadleden veelal ervaring met denken binnen een beleidskader en beleidsgericht denken, hetgeen waardevol is voor de vertaalslag van de onderzoeksresultaten naar concrete beleidsaanbevelingen.

De keuze van het bevragen van jongerenverenigingen met een divers publiek vloeit voort uit de opzet van dit onderzoek om expliciet oog te hebben voor jongeren met een kwetsbare socio-economische positie. Deze groep jongeren is volgens jeugdbeleidsexperten minder geneigd om zich aan te sluiten bij een jeugdraad (Departement Cultuur, Jeugd & Media, 2015). Daarentegen maken maatschappelijk kwetsbare jongeren wel in hoge mate gebruik van de openbare ruimte (Moris & Loopmans, 2015). Vanuit die overwegingen is het dus zeer relevant om ook hun inzichten, wensen en bekommernissen met betrekking tot de organisatie van de openbare ruimte mee te nemen in het onderzoek.

Zoals in de eerste onderzoeksfase hebben we ervoor gekozen om jeugdleden en jongerenverenigingen uit Antwerpen en Limburg te betrekken. Bij de selectie van die jeugdleden en jongerenverenigingen is een onderscheid gemaakt tussen een rurale en een stedelijke context. De oorspronkelijke opzet was om vier focusgroepsgesprekken met jeugdleden te organiseren en twee focusgroepsgesprekken met jongerenverenigingen. Maar omwille van non-respons van de jeugdraad van de stad Antwerpen hebben we een bijkomende Antwerpse jongerenvereniging betrokken. Hierdoor hebben we voor de provincie Limburg zowel een jeugdraad uit een stedelijke context als een jeugdraad uit een rurale context betrokken, maar voor de provincie Antwerpen heeft enkel een jeugdraad uit een rurale context deelgenomen.

Voor de selectie van de jongerenorganisaties zijn we op zoek gegaan naar organisaties die actief zijn binnen de hoofdsteden van de provincies, namelijk Hasselt en Antwerpen. Zo heeft één jongerenvereniging uit Hasselt en hebben twee jongerenverenigingen uit Antwerpen deelgenomen. In totaal gaat het dus over drie focusgroepsgesprekken met jeugdleden en drie focusgroepsgesprekken met jongerenverenigingen in de tweede onderzoeksfase.

3/2/2 **Analyse focusgroepsgesprekken tweede onderzoeksfase**

Tijdens de focusgroepsgesprekken hebben we ons telkens gericht op diepgang en kritische reflectie over de bevindingen die naar voor zijn gekomen in de klasgesprekken. Langs de ene kant zijn de bijkomende focusgroepsgesprekken gebruikt om de inzichten uit de eerste onderzoeksfase te doorgronden en aan te vullen. Langs de andere kant zijn de deelnemers van de tweede onderzoeksfase betrokken in de vertaalslag van onderzoeksresultaten naar beleidsadvies.

Net zoals in de eerste onderzoeksfase, zijn de focusgroepsgesprekken van de tweede onderzoeksfase volgens een vast stramien verlopen. We zijn de gespreksmomenten begonnen met een voorstelling van de onderzoeker en het onderzoek. Daarbij hebben we de aanzet, de opzet en de doelstellingen van dit onderzoek toegelicht. Ook zijn we kort ingegaan op onze onderzoeksactiviteiten binnen de eerste onderzoeksfase. Nadien hebben we de voornaamste bevindingen uit de klasgesprekken gepresenteerd.

Na deze inleiding werd het interactieve deel van de focusgroepsgesprekken aangevat. Als introductie van het dialogisch proces is aan de respondenten gevraagd om de stad of gemeente waarin de jeugdraad of jongerenvereniging gevestigd is een score op 10 te geven. Nadien zijn enkele bijvragen gesteld om na te gaan welke veranderingen of toevoegingen aan de openbare ruimte ervoor kunnen zorgen dat de score omhoog of omlaag zou gaan. Die ijsbreker over de eigen stad of gemeente was gericht op het initiëren van interactie.

Hierna hebben we ons voornamelijk gericht op een kritische reflectie over een aantal spanningsvelden die naar voor zijn gekomen in de onderzoeksresultaten. De respondenten van de eerste onderzoeksfase hadden namelijk uiteenlopende wensen en bezorgdheden over de organisatie en inrichting van de openbare ruimte, die soms zelfs lijnrecht tegenover elkaar staan.

Zo kunnen elementen en factoren uit de openbare ruimte bij de ene groep respondenten ervoor zorgen dat zij zich goed of veilig voelen, terwijl dezelfde zaken voor een andere groep respondenten net voor een negatieve beleving van de openbare ruimte zorgen. Tot slot werden de leden van jeugdleden en jongerenverenigingen in de positie van burgemeesters of minister geplaatst en werd hen gevraagd op welke manier zij zouden omgaan met de voorliggende onderzoeksresultaten. Naast de hoofdnoten uit de analyse van de data van de eerste onderzoeksfase, zijn hierbij ook quotes uit de klasgesprekken gebruikt om de bevindingen meer bevattelijk te maken.

In lijn met de analyse van de eerste reeks focusgroepsgesprekken binnen een klassetting, hebben we bij de analyse van de tweede reeks focusgroepsgesprekken een thematische data-analyse toegepast (Silverman, 2013). De getranscribeerde focusgroepsgesprekken zijn doorgrond en gestructureerd op basis van de onderverdeling provisie, protectie en participatie. Enerzijds waren we geïnteresseerd in de manier waarop de nieuw verzamelde data wel of niet resoneerden met de bevindingen uit de eerste onderzoeksfase. Anderzijds waren we bij de analyse zeer aandachtig voor vernieuwende inzichten. We hebben ons dus bewust opengesteld voor nieuwe thema's die naar voor konden komen uit de data.

3/3 **FASE 3: Dialoogtafel bij 'Expeditie Jong'**

In een laatste fase van dit onderzoek legden we de bevindingen uit onderzoeksfase één en twee voor aan een klankbordgroep tijdens het netwerkevent 'Expeditie Jong' dat op 14 november 2023 in Leuven plaatsvond. Daarbij kregen we de kans op het voorzitten van een dialoogtafel waarbij we gedurende één uur elke 20 minuten een specifiek thema gerelateerd aan welbevinden en openbare ruimte ter sprake brachten. Tijdens die drie rondes kozen we ervoor om de bevindingen uit het onderzoek ter discussie te stellen met de drie P's uit het Kinderrechtenverdrag als kader en structuur.

Per gespreksronde werden de voornaamste bevindingen uit het onderzoek voorgelegd samen met de bijbehorende quotes (gerelateerd aan één van de drie P's). Ook werden vragen gesteld aan de deelnemers van de dialoogtafel, waarbij we opzoek gingen naar hun ervaring met jongeren in de openbare ruimte en naar hun visie op de nodige beleidsmaatregelen.

Tijdens dat uur namen in totaal een 15-tal deelnemers plaats aan onze dialoogtafel. Die deelnemers hadden een gevarieerd profiel: Zij waren actief zowel in het domein van sociaalwetenschappelijk onderzoek als in het jongeren-georiënteerde middenveld van sociaal werk, alsook in de overheidssector. De bedenkingen en de verdieping die de klankbordgroep aanleverde, werden meegenomen ter reflectie bij de resultaten alsook in de conclusie en het beleidsadvies.

4/ Resultaten

Tijdens de verzameling en de analyse van de onderzoeksdata zijn de drie P's (provisie, protectie en participatie) als richtinggevend kader gebruikt. (VN, 1989). In lijn hiermee hanteren we de drie P's om de onderzoeksresultaten te presenteren. Zo gaan we hieronder in het eerste resultatengedeelte (4.1.) in op elementen die zorgen dat jongeren zich al dan niet goed voelen in de openbare ruimte.

In het onderdeel 'provisie' wordt het aanbod in de openbare ruimte behandeld en focussen we op elementen waarvan jongeren aangeven dat ze bijdragen aan hun beleving van een buurt of omgeving. Vervolgens wordt in het onderdeel 'protectie' beschreven welke elementen uit de openbare ruimte specifiek bijdragen aan het gevoel van veiligheid dat jongeren hebben als zij in een bepaalde buurt of omgeving zijn.

In het onderdeel 'participatie' wordt enerzijds stilgestaan bij de bevinding dat de openbare ruimte voor sommige jongeren minder toegankelijk is. Anderzijds hebben we aandacht voor hoe jongeren kunnen deelnemen aan de organisatie en de inrichting van de openbare ruimte. Nadien zullen we in het tweede resultatengedeelte (4.2.) ingaan op verscheidene spanningsvelden die naar voor komen in de ervaringen en bevindingen van de deelnemende jongeren.

De jongeren geven namelijk blijk van uiteenlopende visies op de gewenste organisatie en inrichting van de openbare ruimte. Tot slot verdiepen we in het derde resultatengedeelte (4.3.) bovenstaande bevindingen en gaan we na in hoeverre de toegang tot en kwaliteit van de openbare ruimte een rol spelen voor het mentaal welbevinden en de ontwikkeling van jongeren.

4/1 Resultaten in het licht van de 3 P's

4/1/1 Het aanbod in de openbare ruimte – Provisie

Het overgrote deel van de jongeren die hebben deelgenomen aan ons onderzoek komt tijdens **niet-georganiseerde vrijetijdsbesteding** in de openbare ruimte. Terwijl enkele jongeren aangeven dat zij nauwelijks gebruik maken van de openbare ruimte, vervult de openbare ruimte voor de meeste deelnemende jongeren verschillende functies: afspreken met vrienden, sporten, verplaatsingen, tot rust komen, ... De deelnemers vertoeven daarbij op **plaatsen in hun nabije buurt en in hun ruimere woon- en leefomgeving**. Ze verwijzen verder naar plaatsen dicht bij hun school, naar plaatsen in het centrum van hun dorp, gemeente of stad en naar parken en natuurgebieden in hun ruimere omgeving. Ook maken de jongeren gebruik van semi-openbare ruimtes zoals shoppingcentra en bibliotheken. Daarbij geven jongeren aan dat ze zich goed voelen buiten. Ook hebben de meeste bevroegde jongeren **voldoende plaatsen** om naartoe te kunnen gaan, al zijn deze plaatsen niet exclusief bedoeld voor jongeren.

[Wat zorgt dat je ergens naartoe gaat?]

Gewoon buiten. Ik voel me daar beter. Als ik bij mijn vriendinnen ben. We praten er, net als wandelen, winkelen en eten.

- Hasselt, 4e middelbaar

Bij ons in de buurt zijn er fijne plekken. Dat gaat meestal over kleine plekjes en speeltuintjes.

- Mechelen, 2e middelbaar

[Over het gebruik van terreinen van de middelbare school]

Dat is wel privéterrein maar ze doen er niet moeilijk over als er mensen zijn. Je hebt er veel grasvelden, een atletiekpiste, basketbalpleintjes, voetbalpleintjes. Iedereen kan er gebruik van maken. Dat zorgt dat veel jeugd daar naartoe trekt om rond te hangen.

- Hechtel, jeugdraad

Als de jongeren gevraagd wordt om na te denken over hoe ze zich voelen in de openbare ruimte, beklemtonen zij vaak het **belang van rust**. De jongeren die naar buiten gaan, doen dat veelal om even weg te zijn van de drukte van het alledaagse leven. Daarnaast **ontmoeten** veel jongeren hun **vrienden** buiten of in semi-openbare ruimtes. Verder gebruiken jongeren de openbare ruimte om te **sporten** (alleen of in groepsverband).

Dat laatste kan dan samengaan met het ontmoeten van vrienden. Tot slot gebruiken zij de openbare ruimte ook om zich te **verplaatsen**. Wel lopen de verschillende functies vaak in elkaar over: jongeren verplaatsen zich naar een plaats in de openbare ruimte waar ze dan vrienden ontmoeten om samen mee te sporten, te babbelen en/of tot rust te komen.

Ik vind het belangrijk dat het rustig is, want anders zit je altijd te stressen met verkeer enz. Het is wel eens leuk om een dag naar een drukker stad te gaan, maar bij mij thuis in de buurt heb ik het liever rustig.

- Peer, 6e middelbaar

Meestal zitten we op de grond om even rustig te worden en te babbelen met de vrienden.

- Bocholt, 1e middelbaar

Vroeger ging ik naar het jeugdcentrum. Daar gingen we rustig wat rondhangen met vriendinnen en we deden ook uitstappen, zoals naar Bobbejaanland. Nu hang ik nog altijd rond met vrienden, maar we gaan niet meer naar het jeugdcentrum. We gaan naar het park op Linkeroever of we spreken af bij de McDonalds. Maar meestal rijden we gewoon wat rond met de auto.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Ik ga met de bus naar het sportpark om te basketballen. Ik kan daar nieuwe mensen ontmoeten op de plaats waar ik ga basketballen. Want ik speel altijd alleen en als andere mensen komen, kan ik nieuwe vrienden maken.

- Genk, OKAN-klas

Wij spreken meestal af op hetzelfde pleintje, om te voetballen, om wat rond te wandelen. Gewoon wat sporten.

- Hasselt, 4e middelbaar

Dat maakt niet uit want mijn vrienden wonen niet echt dichtbij in dezelfde straat of in hetzelfde dorp. Ik moet dus sowieso de bus pakken om naar daar te gaan.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Over het algemeen zijn er een aantal zaken die jongeren appreciëren aan de openbare ruimte. De meeste jongeren hebben **natuur en groen** bij hen in de buurt en zij waarderen die plaatsen ten zeerste. Daarnaast worden meer natuur en meer groen steevast naar voor geschoven als elementen die jongeren zouden toevoegen aan de openbare ruimte als zij daartoe de mogelijkheden krijgen. De aanwezigheid van parken, bossen en natuurdomeinen, maar ook kleine stukjes groen in een bebouwde omgeving, zorgen namelijk dat jongeren buiten tot rust kunnen komen. Verder stellen sommige jongeren dat zij kleur en kunst in de openbare ruimte erg waarderen. Muurschilderingen en graffiti doorbreken het vaak grijze karakter van de openbare ruimte. Jongeren vinden dat aangenaam waardoor volgens hen **kleur en kunst** meer moet geïntegreerd worden in de openbare ruimte.

Plaatsen waar veel bebouwing is en waar je je kan uitleven. Ook kleine stukjes van een straat die rustgevend zijn omdat die met bomen en planten zijn aangeplant.

- Mechelen, 2e middelbaar

In mijn straat daar zijn heel veel bloemen en ik hou van bloemen dus dat is goed. Ik hou van de geur van natuur.

- Genk, OKAN-klas

[Over wat ze zouden verbeteren]

Meer groen en meer parken. Ook meer plekken waar mensen kunnen wandelen, want voor bepaalde plekken moet je met bus of met de auto gaan. Dus vriendelijker voor voetgangers en meer verlichting op bepaalde plekken. Ook de wegen verbeteren waar het moet.

- Antwerpen, 5e middelbaar

Ik zou meer aandacht hebben voor de rivieren die we hebben. Hoe sjiek zou dat zijn he, ik zie dat echt al voor mij, of het kanaal bijvoorbeeld. Stel je voor dat je kan zwemmen in het kanaal, ik zweer u dat, er is een plek dacht ik dat is nu niet zuiver en zo, als je bijvoorbeeld dat water zou zuiveren... Ziet ge ons al in de zomer dat ge gewoon kunt zwemmen want er is toch altijd ruzie bij het zwembad.

- Hasselt, jongerenvereniging

Ik heb het babbelbeeld met graffiti gekozen want ik vind het wel tof als er kleur op straat is. Dat niet alles grijs is zoals bij ons in de buurt

- Vorselaar, 4de middelbaar

Omdat ik vind dat er te veel grijze muren zijn in onze stad. Ze kunnen beter iemand inhuren of iemand overtuigen om daar mooie kunst van te maken... Kunst maakt plekken minder saai vind ik.

- Vorselaar, 4de middelbaar

Hoewel jongeren graag naar buiten gaan en hiervoor genoeg ruimte hebben, vinden ze de openbare ruimte niet altijd geschikt, waardoor een negatief gevoel overheerst bij hen. In dit kader worden verschillende elementen benoemd. Het belangrijkste aspect hierbij is de **al dan niet voorziene zitruimte**. Ook **droge plaatsen** om te kunnen vertoeven als het regent, vinden jongeren belangrijk.

Verder beklemtonen ze het belang van een **propere en verzorgde openbare ruimte**. Niet onderhouden banken en speeltuigen, vervuilde parken en slechte wegen en fietspaden zorgen voor een negatieve ervaring. Ook willen jongeren drink- en eetgelegenheden in de buurten waar zij met vrienden afspreken, net als **faciliteiten en activiteiten** om zich bezig te houden, zoals skateparken, voetbalveldjes, bioscopen en cafés.

Veilige en verlichte fietspaden zorgen op een gelijkaardige manier voor een kwalitatieve beleving van de openbare ruimte. De **aanwezigheid van verlichting** staat daarom ook hoog op de prioriteitenlijst van jongeren wat betreft een aangename openbare ruimte en bepaalt groten-deels of zij zich alleen (durven) verplaatsen in de openbare ruimte.

Ik vind wel dat er op dat pleintje meer bankjes mogen staan. Ja, zo'n picknicktafel ofzo. Er staat er een achter de tribune (maar daar zitten junkies).

- Peer, 6e middelbaar

[Hoe zou jij een pleintje ontwerpen?]

Ik zou ontwerpen voor jongs af tot jongeren. Ik vind vooral dat het niet bombastisch groot hoeft te zijn. Als er al een speeltuig is waar dat je van kleins af aan op kan of bijvoorbeeld een paar goaltjes of een basketbalveldje. Of al gewoon een paar bankjes, daar ga je als jongeren normaal ook gewoon naar gaan.

- Hechtel, 3e middelbaar

We moeten meer binnen plekken hebben. Als het regent hebben we niks. We moeten achter alles gaan schuilen. Nu hebben we niks.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Het kaartje dat verwijst naar wat ervoor zorgt dat ik mij slecht voel is regen. Want als het regent dan kan ik niet chillen met mijn vrienden.

- Hasselt, 4e middelbaar

Het is belangrijk dat de parken, de speelbossen en de bossen zelf goed worden onderhouden. Dat als er iets kapotgaat dat ze het direct herstellen, want anders blijft het gewoon liggen. In het speelbos in de buurt is het doolhof kapot. Daar kan je gewoon vanaf het begin het einde al zien omdat de palen kapot zijn.

- Bocholt, 1e middelbaar

Altijd als we buiten gaan, ligt er hier afval op de grond. Echt waar. Dat is hier een achterstandswijk. Deze buurt wordt vergeten.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Als die openbare plaatsen niet onderhouden zouden worden, dat zou de grootste afknapper zijn. Zolang het skatepark onderhouden wordt, denk ik dat het gebruikt gaat worden. Zolang de banken proper blijven. Ik denk dat dat van belang is.

- Vorselaar, jeugdraad

Als ik een pleintje mag ontwerpen, dan als eerste een klein hoekje waar je dingen kunt kopen, bijvoorbeeld frisdrank en kleine snacks. Dan moeten daar veel banken staan. En ook leuke speeldingen. Van die kleine lichtjes en er kan een speelhoekje voor kleine kinderen zijn. En als het winter is, dat je een dichte plek hebt, een chillhoek.

- Hasselt, 4e middelbaar

Bij mij in de buurt... soms op het pleintje als er iets te doen is of als er een winkel of café open is... er is niet veel op ons pleintje, maar als ik het zelf zou mogen inrichten dan zou ik kiezen voor een voetbalgoal en iets om onder te gaan staan. Momenteel is er dat niet.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Het Kapermolenpark, dat is een zeer goed voorbeeld hoe het wel kan. Je zet in een deel een skatepark, een speeltuin, wat bankjes, daar kan de jeugd zijn. Als je verder wandelt kan je lopen en wandelen, je kan rust vinden, je hebt een vijver, een klein bosje, zo van die dingen, dat lijkt me ideaal.

- Hasselt, jeugdraad

Ik denk wel dat het helpt verlichting want dan ben je 's avonds ergens aan het wandelen of je komt op een gezellige plek en dan is het daar pikkedonker. Zeker in de winter, dan is het om 18u al donker en kunt ge niet meer naar buiten gaan met de fiets... In het algemeen een gezellige plek waar bankjes staan en daar dan licht.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Ja, meer licht. Want in de avond is het daar kei donker en dan durf ik daar niet te komen. Nu zijn daar zo een paar lichten, maar weinig.

- Kontich, 2e middelbaar

Wat ik belangrijk vind is veel verlichting, dat het groot is en dat je een goed zicht hebt. Zoals een park met bankjes en waar ook nog activiteit is in de avond, dat is veiliger. Sommige parken hebben nog niet eens licht in de avond.

- Antwerpen, 5e middelbaar

Voor een plaats waar ik me goed voel heb ik dit gekozen. Dat is een bos met zo'n hangmat. Daar kun je alleen zijn waar niemand is... Ik ga naar Bokrijk en daar zit ik dan gewoon.

- Hasselt, 4e middelbaar

Uit de bovenstaande resultaten blijkt dat jongeren op een gevarieerde wijze gebruikmaken van de openbare ruimte. Afhankelijk van de functie die de openbare ruimte vervult (tot rust komen, afspreken met vrienden, sporten of verplaatsen), benoemen jongeren andere

elementen als essentieel en waardevol in het aanbod van een buurt. Hieronder gaan we dieper in op hoe de kenmerken van de openbare ruimte en wat jongeren hierbij belangrijk vinden, samengaan met de functie die de openbare ruimte voor jongeren vervult.

Afspreken met vrienden

Als jongeren spreken over plaatsen in de openbare ruimte waar zij hun vrienden ontmoeten, verwijzen zij naar pleintjes en pleinen, parken en bossen, skateparken en sportterreinen en naar speeltuinen. Voor een grote groep jongeren biedt de openbare ruimte **volgende mogelijkheden om hun vrienden te ontmoeten**. Velen van hen geven aan dat zij **niet veel inrichting** behoeven, maar een minimale inrichting vinden ze fijn. Zo is bijvoorbeeld een plaats met **zitgelegenheid** vaak al voldoende. Daarbij wordt gesteld dat een afdak een absolute meerwaarde vormt, maar ook dat zo'n beschutting tegen de weersomstandigheden vaak ontbreekt op de plaatsen waar zij samenkomen. Als jongeren gevraagd wordt om een eigen plek in de openbare ruimte te ontwerpen, komt **een afdak of een overdekte plaats** zeer vaak ter sprake als een essentieel element. Een afdak vergroot de mogelijkheden van jongeren omdat zij daardoor in alle seizoenen buiten met vrienden kunnen samenkomen. Daarnaast wordt ook geregeld het belang van **verlichting** beklemtoond omdat jongeren daardoor langer buiten kunnen blijven. Zeker in de herfst en in de winter zou die verlichting een meerwaarde zijn.

Bij ons in de buurt zijn een speeltuin, een voetbalveld, maar meer niet. Heel soms ga ik er voetballen... Ja, ik ben tevreden. Ik heb niet meer nodig.

- Hasselt, 4e middelbaar

Een park is zowat nog de enige plek die tegenwoordig gratis is. Daar komen mensen altijd samen en dat is ook zo niet... Je bent daar samen met vrienden, maar niemand is per se op zijn gsm bezig. Meestal de plek waar niemand op zijn gsm zit. Das toch bij mij toch. Dan zit ge gewoon met uw vrienden en dat is fijn.

- Peer, 6e middelbaar

Wij spreken met vrienden af bij de Nete in Grobbendonk aan de vaart. We gaan gewoon ergens naartoe. Het is niet dat daar iets staat, of ja.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Wij gaan meestal eten halen en ergens zitten. Meestal naar hetzelfde pleintje. Dat is eigenlijk niet zo groot, maar ge hebt daar wel plek om met een vriendengroep te zitten. Wij gaan daar gewoon op de grond zitten, maar het is niet dat ik daar iets mis.

- Vorselaar, 4e middelbaar

We hebben een pleintje op 10 minuten van mijn huis. Daar wonen een paar vrienden en dan kunnen we daar gaan voetballen. Je kan er ook met de fiets crossen in het zand, een crossbaan. Ook voor kleine kinderen. Er komt niet echt heel veel volk, maar dat ligt wat verstopt in de bossen. Het is echt heel leuk.

- Bocholt, 1e middelbaar

Als ik mag kiezen waar ik zou samenkomen met vrienden dan is dat gewoon op een pleintje met een bankje en een vuilbak. [...] Gewoon meer banken zou goed zijn. Soms is er ook wel afdak, maar dat is echt op minder plaatsen. Buiten zijn er weinig plaatsen waar je kan zitten als het regent in de ochtend... voor mij maakt het niet uit waar het is. Gewoon een plaats waar ik met vrienden kan zijn en dat er gewoon bankjes zijn om te zitten, om te praten en daarna gewoon van onze ideeën iets doen. Er hoeft niet per se iets te zijn want opeens krijg je een idee en daarna ga je iets doen.

- Vorselaar, 3e middelbaar

Wat daarnet gezegd werd. Overdekt en afdakjes, dat is er bijna niet denk ik. Het is wel handig voor in de winter of herfst en als het regent. Op de Chiro vinden we dat ook. Als het regent moet je altijd in je lokalen gaan zitten als je niet altijd in de regen wilt zitten.

- Hasselt, jeugdraad

[Waar je iets moet inrichten voor jongeren] Dat ligt eraan. Wat je leuk vindt om te spelen. Als je veel houdt van voetbal, liever een veldje apart waar je kan voetballen. Wil je liever sociaal zijn en mensen ontmoeten, dan beter in het centrum bij mensen in de buurt. Want daar zie je nieuwe mensen, kan je mensen leven kennen. [...] In Nederland hebben ze zo een waterputje, daar kunnen ze iets drinken. Ook hebben ze in het park een huisje of schuurtje met vrijwilligers en daar kunnen kinderen speeltuigen uitlenen. Zoals een fiets. Leuke dingen voor de kinderen. Je kan er ook naar binnen om iets te drinken.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Wat belangrijk is, zijn dingen om te drinken. Bankjes. Dat je binnen kan zitten, dat je buiten kan zitten. Zo dat het niet echt weergebonden is.

- Hasselt, 4e middelbaar

Naast de aanwezigheid van zitgelegenheden en een afdak, wordt vaak verwezen naar de nood aan vuilnisbakken, naar de nabijheid van winkels om eten en drinken te halen en naar **activiteit en bedrijvigheid**. Daarnaast verwijzen jongeren naar **speeltuigen en landschapkenmerken** die beweging en creativiteit stimuleren en dus ook een kwalitatieve beleving van de openbare ruimte stimuleren.

Het belang van onder meer schommels, hangmatten en heuvels wordt dus niet enkel gekoppeld aan het spelplezier van kleinere kinderen, maar ook door jongeren worden deze elementen gebruikt om in een alternatieve setting met vrienden in gesprek te gaan en om zich even af te zonderen.

In parken wat meer vuilbakken. Want soms heb je zo maar één vuilbak voor een heel park en als die vol zit, zit die vol en dan wordt er al eens langs gegooid of gewoon op andere plaatsen.

- Peer, 6e middelbaar

Met het kaartje van de dozen, dat stond voor mij voor overvolle vuilnisbakken. Je ziet dat genoeg als je in een dorp rondwandelt dat al het vuil gewoon uit de vuilbak valt omdat die overvol zit en dan denk ik: 'Allee wat ligt dat nu hier?'.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Wij spreken buiten af met vrienden. We gaan dan ook naar een speeltuin. We zitten vaak gewoon op die schommels en dan praten wij. Het is niet dat we dan echt spelen, maar het is gewoon wel leuk om ondertussen iets te doen tijdens dat gepraat.

- Kontich, 2e middelbaar

Ik wil echt zo'n pleintje waar we allemaal kunnen fietsen en steppen, allemaal samen. Zo met bergjes en alles. Want nu zitten er overal putjes in de weg. Dan krijgen we schaafwonden.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Als wij buiten komen, gaan we gewoon wat rondhangen. Vaak gaan we naar de speeltuin achter mijn huis, daar zijn van alle speeltuigen... Als ik iets zou toevoegen dan is het een voetbalveld.

- Antwerpen, 5e middelbaar

Sportmogelijkheden

In het kader van het aanbod in de openbare ruimte verwijzen jongeren dikwijls naar **sportfaciliteiten**. Skatoparken en voetbalpleintjes of pleintjes met voetbalgoals worden daarbij het meest vermeld. Die plaatsen worden enerzijds gebruikt om af te spreken met vrienden (zoals hierboven al benoemd), maar anderzijds bieden ze sportmogelijkheden naast de georganiseerde vrijetijdsbesteding. Afhankelijk van de faciliteiten die de buurt te bieden heeft, gaan jongeren er voetballen, basketballen, skateboarden, lopen en fietsen. Daarnaast gebruiken jongeren de openbare ruimte die niet specifiek ingericht is om te sporten, ook om te bewegen. Zo gaan zij bijvoorbeeld wandelen, de hond uitlaten, ...

zorgen dat jongeren zich minder in gevaarlijke situaties moeten begeven om hun ballen te gaan halen. Meer nog, ook de keuze van het materiaal van de sportfaciliteiten is bepalend voor de mate waarin de sportactiviteiten veilig kunnen verlopen. Pleintjes van kunstgras en goals die niet van metaal zijn, kunnen eraan bijdragen dat zware kwetsuren voorkomen worden. Verder pleiten enkele jongeren voor lockers om hun schoenen en extra kledij weg te leggen als zij gaan sporten.

[Over wat ervoor zou zorgen dat jongeren meer naar buiten gaan] **Dat je niet moet betalen om een voetbalveld te gebruiken.**

- Vorselaar, 4e middelbaar

Ik ga soms naar de sporthal daar is een buitenfitness. Of wij gaan daar soms voetballen.

- Vorselaar, 4e middelbaar

We hebben al een voetbalveld achter mijn wijk. Ik ga daar altijd voetballen.

- Hasselt, 3e middelbaar

Zo op parken, kan je meestal gaan lopen en wandelen enzovoort.

- Peer, 6e middelbaar

Ja, ik heb die [dat kaartje] gekozen omdat ik graag fiets en in mijn omgeving kan ik ja, er is een goede natuur waar ik in kan fietsen.

- Hechtel, 4e middelbaar

[We hebben het net over afspreken gehad, maar doen jullie nog andere activiteiten buiten?] **Sporten.** [Zijn er voldoende dingen in jou buurt?] **Ja, de Basvelden heb je. De Teut om te kunnen lopen.**

- Hasselt, 4e middelbaar

Iets dat geen geld kost. Alles is veel te duur geworden.

- Bocholt, 1e middelbaar

Want wat ook wel fijn zou zijn is fitnessstoestellen. Voor mensen die het niet kunnen betalen. Dat zij toch de kans hebben om te sporten in de plaats van gewoon te lopen en wandelen.

- Peer, 6e middelbaar

Ja, hier in Hechtel hebben wij een heel beperkt skatepark. Dus als dat wat groter zou zijn, zou dat wel goed zijn. Dat is helemaal kapot dus daar kun je bijna niet meer op skaten.

- Hechtel, 3e middelbaar

Het belangrijkste is een voetbalveld met kunstgras. Als iemand valt, dat die geen schaafwonden heeft. Ge hebt pijn daar en ook pijn thuis, want ze zeggen waarom valt gij. Hoeveel keer zijn uw kleren al kapot geschuurd? Ook betere goals. Nu zijn die allemaal van metaal. Hier is vorige week een jongen zijn hoofd opengevallen tegen zo'n metalen goal. Ook die voetbalkooien hier zijn gevaarlijk, daar snijdt ge uw vingers open. Dus meer hout gebruiken.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Meer goeie pleintjes zoals Cruijff courts in Nederland. Met afdak, zitplaatsen en meer verlichting. De pleinen hier in de buurt worden niet gebruikt. Dat is steen, als je valt, breek je je been. Ook een net boven het veld, dat we de bal niet altijd moeten gaan halen en een afdak voor de regen. En ook voor als we gaan voetballen, iets waar we onze spullen en andere schoenen kunnen leggen, zonder dat die gestolen worden.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Jongeren stellen de sportfaciliteiten in de openbare ruimte enorm op prijs omdat het gebruik ervan gratis is. Die bevinding gaat in principe op voor het volledige aanbod in de openbare ruimte. In lijn hiermee is verscheidene keren de suggestie gekomen om meer openlucht fitnessstoestellen en beweegbanken te voorzien.

Ook de kwaliteit en het materiaal van de sportfaciliteiten zijn van belang voor de beleving van de jongeren. Een goede omheining en een net boven het sportveld

Verplaatsingen

Jongeren gebruiken de openbare ruimte om zich te verplaatsen. Dat is de functie waarin zij de inrichting van de openbare ruimte het vaakst als ontoereikend en negatief bestempelen. Jongeren spreken over serieuze **tekortkomingen** in het beschikbare aanbod. Wanneer jongeren gevraagd wordt welke elementen ervoor zorgen dat zij zich niet goed voelen in de openbare ruimte, verwijzen zij dikwijls naar de **slechte staat** van wegen en fietspaden, naar **fietspaden die onvoldoende verlicht of onveilig zijn** en **problemen** die ze ondervinden bij het gebruik van het **openbaar vervoer**, voornamelijk de bus. Dat laatste gaat zowel over een beperkt aanbod alsook over onveilige situaties wanneer jonge-

ren wachten op de bus, over een gebrek aan comfortabele bushokjes die goed gelegen zijn...

Daarnaast worden de toenemende drukte van het verkeer en de snelheid van speedpedelecs genoemd als elementen die een kwalitatieve beleving van de openbare ruimte verhinderen. Gezien verplaatsingen in de openbare ruimte zich bevinden op het snijpunt van provisie-inrichting en protectie-veiligheid, gaan we in het volgende deel van de resultaten hier dieper op in. De mobiliteitsinfrastructuur beïnvloedt immers ook het veiligheidsgevoel van jongeren in de openbare ruimte.

Onze straten liggen er heel slecht bij, ook de fietspaden waardoor er heel veel ongelukken gebeuren.

- Peer, 6e middelbaar

Vooraf het donker, ik merk dat het heel veel stress geeft. Omdat ik al eens een ongeval gehad heb in het donker. Het was slecht weer dus het was gevaarlijk. Er zouden meer fietspaden moeten zijn ofzo. Heel belangrijk.

- Peer, 5e middelbaar

Die fietspaden zijn overal super smal en dan moet je randje wegfietsen of wel heb je putjes waar je door moet en ik vind dat gewoon super gevaarlijk.

- Peer, 6e middelbaar

We gaan hier soms biken, fietsen en steppen. Maar als we hier biken, kan er op elk moment een auto tussen komen. Dat wil ik niet, want dan leef ik niet meer.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Ik moet altijd twee bussen pakken om ergens te geraken. Dan is dat ook altijd wachten aan die halte omdat de bus juist voorbijgereden is.

- Vorselaar, 3e middelbaar

[Wil jij nog iets zeggen over je kaartjes?]

Gewoon dat er meer winkels en meer bushaltes moeten komen. Meer overdekte bushaltes.

- Vorselaar, 3e middelbaar

Ja in de winter is het om 18u al donker en dan kunt ge niet meer buiten gaan met de fiets omdat het dan donker is.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Bij de bushalte bij het rondpunt is het altijd heel druk. Ook in de bussen zelf omdat er geen andere lijnen zijn. Dus ofwel moet je de bus pakken ofwel moet je een uur wachten.

- Peer, 6e middelbaar

Ja, dat is super stom want als het regent, dat bushokje is maar zo klein dat je bijna niet onder kunt staan. Bijvoorbeeld als je 's morgens de bus pakt en het regent dan kan niet iedereen daar onder staan. Dat mag wel groter zijn.

- Hechtel, 3e middelbaar

Tot rust komen

Ten slotte noemen de deelnemende jongeren 'tot rust komen' als een activiteit die zij vaak ondernemen in de openbare ruimte. Meer bepaald, als de jongeren nadenken over wat zij belangrijk vinden aan de openbare ruimte, wordt het belang van rust steevast beklemtoond. Heel wat van de elementen die eigen zijn aan het aanbod van de openbare ruimte en eraan bijdragen dat jongeren tot rust kunnen komen, zijn hierboven al benoemd.

Eenzijds spreken jongeren graag af op plaatsen waar het rustig is. Op die manier kunnen zij ongestoord met elkaar in gesprek gaan. Anderzijds wordt rust gekoppeld aan natuur en groen. Zoals hierboven al aangegeven zijn natuurelementen zeer belangrijk voor jongeren en zijn het kenmerken en eigenschappen die zij enorm appreciëren aan hun eigen buurt.

Als ik buiten ga, is dat meer om even rustig te zitten. Als ik met een vriendin afspreek, heb ik liever dat ik met haar op mijn gemak ben zonder veel drukte rond mij.

- Hasselt, jongerenvereniging

Ik vind het belangrijk dat er in speeltuinen rustige plekjes zijn want je weet het wel. Je bent aan het spelen, je krijgt ruzie en je begint elkaar kapot te meppen. Dan kan je naar het rustig plekje om even af te koelen.

- Bocholt, 1e middelbaar

[Waar spreken jullie af?]

Ja daar zijn twee speeltuintjes. Meestal zitten daar niet veel mensen. Niet iedereen weet dat zijn, dus het is daar rustig. Daar staan van die dingen, en dan kunt ge daar gewoon gaan zitten met uw vrienden.

- Hechtel, 3e middelbaar

[Welke kaartjes heb je gekozen?]

Ik heb als positief een bos met een spiegel. Omdat natuur belangrijk is. Dat geeft rust en zo, en dan kun jezelf terugvinden.

- Hechtel, 3e middelbaar

[Je mag zelf een park inrichten, wat moet er zijn?]

Gewoon zo veel mogelijk plaatsen om te gaan zitten en rusten.

- Antwerpen, 5e middelbaar

4/1/2 Het veiligheidsgevoel in de openbare ruimte – Protectie

Tijdens de focusgroeps gesprekken is het thema veiligheid regelmatig aan bod gekomen. De jongeren spreken over verscheidene elementen en buurtkenmerken die hun veiligheidsgevoel in de openbare ruimte kunnen beïnvloeden. Enerzijds vertellen meerdere jongeren dat de **aanwezigheid van andere mensen**, of zij die nu kennen of niet, ervoor kan zorgen dat zij zich op hun gemak voelen. Daartegenover worden zeer **drukke buurten** en **overbevolkte plaatsen**, zoals een volle winkelstraat, door tal van jongeren als onbehaaglijk ervaren. Vertrouwde, gekende buurten worden dan weer als veilig ervaren. Anderzijds kunnen **omgevingskenmerken** ook een invloed op het veiligheidsgevoel van jongeren hebben.

Enkele jongeren stellen bijvoorbeeld dat een goed overzichtelijke buurt en de aanwezigheid van gebouwen en huizen, factoren zijn die hun veiligheidsgevoel verhogen. **Donkere plaatsen** worden geassocieerd met een negatieve ervaring van de openbare ruimte. Ook hier wordt het belang van voldoende verlichting, zoals eerder besproken, stelselmatig door de jongeren beklemtoond als een essentieel element dat zorgt voor een aangename, kwalitatieve en veilige beleving van de openbare ruimte.

Je moet je veilig voelen op straat, zodat er geen rare mensen rondlopen, maar daar kan de gemeente niet veel aan doen denk ik. Over het algemeen voel ik me veilig in mijn buurt, ik durf gewoon buiten te komen. Wel al meegemaakt dat enge mensen met honden mij aanspreken.

- Peer, 6e middelbaar

Wij spreken vooral in Hasselt stad af, maar ik wil liever niet naar drukke plekken gaan waar heel veel mensen zijn... als het druk is voel ik mij niet op m'n gemak.

- Hasselt, 4e middelbaar

Ik voel mij veilig in de buurt waar ik woon. Ik denk dat het te maken heeft met dat ik ben opgegroeid in die wijk en iedereen kent daar elkaar. Snap je. Ik weet niet hoe ik het moet uitleggen. Het is niet dat ik mij onveilig voel. Iedereen vertrouwt elkaar daar. Iedereen heeft een band.

- Hasselt, 4e middelbaar

Wat ervoor kan zorgen dat ik mij veilig voel? Ik denk dat als je dan een open ruimte hebt dan zie je meer wat rond u gebeurt. Dat is anders dan als alles kei dicht bebouwd is. Ja dan kun je tenminste zien van: 'Ok, er niks aan de hand' en dan weet je dat je veilig bent.

- Hechtel, 3e middelbaar

Ik voel me veilig als er veel gebouwen zijn. Als er iets zou gebeuren dat ik daar naartoe kan gaan.

- Vorselaar, 4e middelbaar

In mijn buurt voel ik mij veilig. Het is een smalle straat en ik kan alles goed zien. Ook zijn er veel mensen die komen en gaan. Het is best druk en ik voel me dan veilig.

- Genk, OKAN-klas

Soms zijn er geen lichten en dan is het pikkedonker bijvoorbeeld buiten. Dan is dat automatisch al enger. Je ziet minder en wat er in de verte is en zo. In het weekend en in de week heb je soms dat er momenten geen lichten aan zijn... mijn ouders die zeggen zo meestal in de avond van we brengen u wel. Die vinden dat niet veilig als ik alleen met de fiets weg ga of als ik ergens iets ben gaan drinken dat ik alleen terugkom.

- Peer, 6e middelbaar

Ik vind het leuk wanneer het licht is. Dat is wanneer ik niet in een gevaarlijke positie ben.

- Genk, OKAN-klas

Uit bovenstaande quotes komt naar voor dat zowel menselijke actoren als materiële factoren die eigen zijn aan een buurt of omgeving bepalen hoe jongeren de openbare ruimte ervaren. Hieronder gaan we verder met deze tweedeling tussen factoren en actoren. Eerst bespreken we hoe elementen in de context van verkeer en mobiliteit sterk doorwegen op het veiligheidsgevoel van de jongeren. Vervolgens focussen we op het samenleven met andere actoren en sociale groepen in de openbare ruimte.

Verkeer & mobiliteit

Als de deelnemende jongeren nadenken over verkeer en mobiliteit in de openbare ruimte, onderscheiden zij diverse elementen met een negatieve invloed op hun veiligheidsgevoel. Regelmatig verwijzen zij naar **gevaarlijke verkeerssituaties**, veelal in hun buurt of in de omgeving van hun school. Die onveilige situatie kan worden veroorzaakt door de inrichting van de openbare ruimte of door het gedrag van andere weggebruikers. Niet alleen auto- en vrachtverkeer zorgen voor gevaarlijke situaties op de weg, ook vloeien zulke situaties voort uit het roekeloos rijgedrag van fietsers en van speedpedelecgebruikers.

Bovendien worden de **erbarmelijke staat** van sommige delen van het **wegdek** en de **slechte positionering van bushaltes** als problematisch aangeduid. Verder geven sommige jongeren aan dat zij in hun buurt niet met de fiets durven te rijden omwille van het **drukke verkeer**. Ook het belang van goede fietspaden voor jongeren om zich veilig te verplaatsen is belangrijk, zoals hierboven al is aangestipt. De aanwezigheid van **de-gelijke fietspaden** heeft een positieve invloed op hun beleving van de openbare ruimte.

Sommige wielrenners vind ik gewoon heel gevaarlijk op straat. Zoals gisteren waren we gewoon rustig aan het rijden. Op een keer ging die zo en moesten we keihard remmen. Soms vliegen die er gewoon in en kijken niet uit. Dan denken die dat ze de ronde aan het rijden zijn.

- Peer, 6e middelbaar

Soms ligt de bushalte zo dicht bij het fietspad en dan moet je op het fietspad of op de berm staan. Soms is de berm dan heel lang gras en dat vind ik wel vervelend. Want als er een fietser komt, moet je in dat lang gras gaan staan.

- Peer, 6e middelbaar

Van die speedelecs, van die rappe fietsen vind ik gevaarlijk omdat die soms zo ineens uit het niets komen

- Vorselaar, 4e middelbaar

[Wat vind je van je buurt?]

Bwa çava, wel langs de drukke baan maar voor de rest. [Als ge uw buurt een cijfer van 1 tot 10 zou moeten geven] Een zes. [Wat zou er moeten veranderen om naar een acht te kunnen gaan] Euh rustigere straten.

- Hechtel, 3e middelbaar

[Wat maakt dat je u onveilig voelt?]
Euhm, te veel verkeer.

- Bocholt, 1e middelbaar

Bij mij in de buurt zijn er drukke straten zonder fietspad. Daar kun je niet. Ik ga nooit langs daar, maar ik ga altijd rond. Ik wil nog niet dood.

- Vorselaar, 4de middelbaar

Er zitten echt heel veel putten in de straat. Ze willen dat in orde maken, maar ze zijn daar al twee jaar aan bezig om die straat goed te maken. Dan kun je er niet goed door. Ook hier voor de school is de straat heel slecht. Ik ben al zeker een paar keer gevallen met de fiets. Dat zijn zo van die gekke lange platen op de grond precies. En dat is allemaal zo ongelijk.

- Hechtel, 3e middelbaar

Ik vind het gewoon heel belangrijk dat je veilig op de weg kan fietsen, want ik ga altijd met de fiets naar school. En ik moet altijd op de grote baan rijden. Het fietspad is wel verhoogd, maar dat ligt vlak langs de weg. Als er iemand per twee fietst en iemand fietst van het fietspad, de auto's rijden heel hard. Dat geeft een onveilig gevoel.

- Peer, 5e middelbaar

De jongeren verwijzen ook naar een aantal elementen die volgens hen kunnen bijdragen aan een veiligere openbare ruimte. Tal van jongeren spreken namelijk over aanpassingen en toevoegingen in de mobiliteitsstructuur, zoals snelheidsbeperkingen, verkeersborden en omleidingen.

Ze wijzen op het nut van vluchtheuvels en betonblokken om het verkeer trager te laten rijden. Bovendien worden flitscamera's en betere straatverlichting naar voor geschoven als zaken die de veiligheid in de openbare ruimte kunnen bevorderen en dus het veiligheidsgevoel van jongeren kunnen vergroten.

In het midden van het dorp staan er twee versmallingen, daartussen kan je niet hard rijden dus ik vind dat die in het dorp voor een veilig gevoel zorgen. Daarbuiten hebben ze nu ook op twee snelle wegen enkele vluchtheuvels gezet.

- Peer, 5e middelbaar

Meer verkeersborden. Mensen rijden echt roekeloos. Ze denken niet aan kinderen. Er kan hier elk moment een accident gebeuren. Hier zijn te veel auto's.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Bij mij in de straat mogen ze ook maar 50, maar ze rijden veel te hard. Dat is een rechte baan. Ze hadden daar een flitscamera's gezet en toen was het beter, maar nu hebben ze die weggehaald en rijden ze opnieuw te hard.

- Bocholt, 1e middelbaar

Bij ons in de straat mag je 70, vroeger reden ze daar 140. Nu hebben ze daar twee flitspalen gezet die de snelheid meten van stuk tot stuk en nu rijdt niemand meer harder. Na de flitspalen dan weer wel.

- Bocholt, 1e middelbaar

Bij ons in de buurt is er een speelpleintje. Als ik daar ben en ik ga 's avonds terug naar huis is het soms al donker. Het stuk dat ik moet doen zijn er ook geen straatlampen, maar ik moet wel langs een stukje bos en dat is best eng als ik dat alleen moet fietsen. Ik vind straatlampen ook wel belangrijk.

- Peer, 6e middelbaar

Samenleven in de openbare ruimte

De aanwezigheid van andere personen of groepen mensen heeft een grote invloed op het veiligheidsgevoel van jongeren in de openbare ruimte. Zoals eerder aangegeven, wordt die aanwezigheid vaak als aangenaam en geruststellend ervaren. Daarnaast refereren jongeren echter ook naar ontmoetingen en ervaringen met andere mensen die een negatieve impact op hun beleving van een buurt of omgeving hebben.

De jongeren spreken bijvoorbeeld over zwervers of oudere mensen, maar zij verwijzen vooral naar 'alcoholisten en junkies'. In de openbare ruimte krijgen jongeren een ongemakkelijk gevoel bij het aanzien van mensen die onder invloed van drugs en alcohol. Jongeren associëren hen met ruzies en vechtpartijen, waarbij sommigen spreken over voorvallen waarbij zij nageroepen en geïntimideerd worden.

[Welk kaartje heb je?] Ik stel me dat voor als buiten zijn en daar voel ik me wel goed bij. [Zou je iets meer kunnen vertellen?] Ik voel me ook goed als ik zo veel mensen rondom me heen heb.

- Hasselt, 4e middelbaar

Ja ik vind het leuk als ik wandel en ik dan veel andere mensen zie.

- Genk, OKAN-klas

Dronken mensen zorgen ervoor dat ik mij niet goed voel als ik buiten kom. Dronken mensen op straat, dat is echt vaak... Die zijn dan helemaal dronken en dan doen die rare dingen.

- Vorselaar, 4e jaar

Gewoon zo het volk dat er soms rondloopt, zo oudere mensen die kijken je intimiderend aan... Dat ik denk: 'Als je me nu aanraakt dan gaat er iets gebeuren' ofzo

- Hasselt, Jongerenvereniging

In de avond in mijn buurt dicht bij mijn huis heb je echt veel oude mannen. Die zijn rond de 30 jaar en dan zijn die aan de drugs, high. Die roepen of gaan naar mensen toe. Zeker als je alleen bent dan heb je daar toch wel schrik voor. Stel er komt iemand naar je toe. Want er zijn er veel.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Ja, zwervers vind ik niet leuk in mijn buurt. Waar ik woon zijn heel veel zwervers en die spreken u dan aan. [...] Alcoholiekers. Van die luide mensen.

- Kontich, 2e middelbaar

Er is ook veel drugsgebruik in de wijk Kapermolen. Daar zitten in de bosjes mensen drugs te gebruiken. Dat is niet fijn om daar te komen.

- Hasselt, 4e middelbaar

Confrontaties met andere jongeren of groepen jongeren kunnen ook voor een onveilig gevoel zorgen. Regelmatig verwijzen de deelnemende jongeren naar 'stoerdoenerij' van groepen jongens die bepaalde plaatsen voor hen onveilig doen aanvoelen. De deelnemende jongeren benoemen deze groepen veelal als hangjongeren, hetgeen een duidelijke negatieve connotatie heeft. Daarbij is het evenwel van belang te vermelden dat bepaalde jongeren zich geïsoleerd voelen omdat net zij beschouwd worden als die 'hangjongeren'. Zij kaarten aan gewoon ruimte te willen krijgen om te 'chillen'.

Bij ons zitten heel veel hangjongeren en die moeten weg. Die hangjongeren maken alles kapot en bijna iedereen is er bang voor. Die doen stoer en schelden iedereen uit. Bij het skatepark zitten die altijd, dingen te doen. Vuurwerk afsteken en zo.

- Bocholt, 1e middelbaar

Ik denk sowieso aan hangjongeren die dan met hun bmx'en, scooters en boxen lawaaiert zijn. Geen probleem dat ze daar samenkomen, alleen als ze daar zo fel doen met hun scooters geeft dat wel een vorm van onveiligheid.

- Hechtel, jeugdraad

Als er zo rare hangjongeren zijn, voel ik mij niet op mijn gemak. Na school aan de bushalte zijn er altijd van die jongens met brommers en keiluide muziek. Dat vind ik raar en eng. Als ik dan alleen ben en die zijn er, ben ik niet op mijn gemak... Hangen mag, maar je moet niet zo eng hangen. Zo roken, luide muziek, brullen, kleine kindjes wegpesten. Dat moet niet.

- Peer, 5e middelbaar

Als we aan het chillen zijn of aan het voetballen op een pleintje, loopt daar ineens een 'Karen' rond en die dan begint te bellen. Mensen die alles verpesten en die willen dat het gaat zoals zij het willen, maar wij willen ook kunnen chillen.

- Antwerpen, jongerenvereniging

[Hebben jullie dat al meegemaakt dat ze komen klagen?] Kei vaak al. Dat de politie is gekomen.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Tot slot worden bepaalde plaatsen door jongeren omschreven als **plaatsen die zij mijden** omwille van een onveiligheidsgevoel dat ze krijgen door de aanwezigheid van andere mensen, veelal door bovengenoemde groepen. In die context wordt een station heel vaak genoemd. Ook zijn er plaatsen die jongeren als aangenaam beschouwen op bepaalde momenten doorheen de dag, kunnen op andere momenten net heel onveilig aanvoelen omwille van de aanwezigheid van voorge-noemde groepen.

Bij ons in de buurt heb je een hutje staan en als je 's avonds naar de winkel gaat ofzo, dan zie je ze daar gewoon roken en snuiven. Je ziet er van alles gebeuren dat niet de normale gang van zaken is. Dat is gewoon langs het speelveld.

- Bocholt, 1e middelbaar

Als ik voorbij het station in Leopolsburg fiets dan zitten daar altijd zo ja, de junkies en dan zijn die zo aan het roepen. Als je dan een rokje aan hebt, dan roepen die zo na en dat is gewoon vervelend. Daar is ook zo'n tunneltje en daar zitten die. Daar durf ik dus niet door te fietsen. Daar zitten die junkies.

- Hechtel, 3e middelbaar

Wij hebben een heel fijne plek. Daar staat een houten barakje. Dat is heel fijn voor de mensen, maar daar zitten mensen met drank en drugs. Die komen daar op vrijdagavond, maar ook op zondagnamiddag als onze scoutsleden er zijn. Soms komen leden naar ons en zeggen, leiding ik heb een spuitje gevonden. Wat moeten we doen daarmee? Dat is niet fijn voor ons als leiding... We hebben met deze mensen gesproken en hen gevraagd om de drugs en de alcohol achterwege te laten als wij daar met onze leden zijn. Op zich zijn dat vriendelijke mannen. Met de leden proberen we ze er af te houden, maar ze zitten midden in ons... Je kan moeilijk zeggen dat ze niet mogen komen.

- Hasselt, jeugdgraad

De ontmoetingen met bepaalde mensen en groepen geven bij jongeren dus soms aanleiding tot spanning en zorgen voor een onveilig gevoel. In de focusgroeps gespreken geven enkele jongeren wel aan dat iedereen een plek in de openbare ruimte verdient. Jongeren geven zelf ook handvaten mee om zich veiliger te voelen in deze gedeelde openbare ruimte. Wanneer zij in **gezelschap van vrienden of familie zijn**, zullen jongeren zich minder snel onveilig voelen in de openbare ruimte en zullen de ontmoetingen met anderen actoren minder bedreigend overkomen. Verder stelt een jongere dat de openbare ruimte minder intimiderend is als er **een gevarieerde groep mensen** aanwezig is. Zoals in een quote hierboven aangehaald wordt, gaan sommige jongeren zelfs in gesprek met andere gebruikers van de openbare ruimte over het delen van bepaalde plaatsen.

In de omgeving van mensen voel ik me veilig. Ja, vertrouwde mensen, zoals familie en zo.

- Kontich, 2e middelbaar

Als er iemand van je familie met je is, zou ik mij meer op mijn gemak voelen. Je broer of je zus. Als er iets gebeurt dat die dan kan helpen.

- Hasselt, 4e middelbaar

Als er veel groepen jongens zijn dan voel ik mij minder op mijn gemak of mensen die zo raar kijken. Maar als er familie of vrienden bij zijn dan is het overal oké.

- Antwerpen, 5e middelbaar

Zolang er een variatie aan mensen is, vind ik het oké. Overdag op het Dusartplein heb je niet alleen dat intimiderend volk, maar ook studenten die ook gewoon op jou lijken. Als er verschillende soorten mensen zijn, heb je het gevoel dat er toch iemand is die op mij lijkt. Dat is anders als je op een ander tijdstip zou gaan wanneer er misschien maar één bepaald volk is. Bijvoorbeeld als er alleen dakloze mensen zouden zijn dan zou dat wel intimiderend zijn. Het hangt af van de drukte en de variatie aan mensen.

- Hasselt, jongerenvereniging

4/1/3 Deelname in en aan organisatie van de openbare ruimte – Participatie

Het thema 'participatie' kwam regelmatig aan bod tijdens de focusgroeps gesprekken. Dit is in lijn met de bespreking van participatie in het literatuuroverzicht van dit rapport. Enerzijds kwam participatie als breder concept aanbod in participatie in de openbare ruimte. Daarbij gaat het over het kunnen 'zijn' in de openbare ruimte, vooral in het kader van kunnen deelnemen aan het sociale verkeer. De zaken die hierbij door jongeren worden aangehaald, hebben grotendeels betrekking op de mate waarin de openbare ruimte als toegankelijk wordt ervaren. Anderzijds werd met de deelnemende

jongeren gesproken over hun betrokkenheid bij de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Daarbij zijn jongeren in het algemeen deze vorm van participatie genegen. Het lijkt hen zeker waardevol dat zij mee mogen beslissen over het aanbod in de openbare ruimte. Sommigen hebben zelfs al ervaring met inspraak en participatie op lokaal niveau. Beide interpretaties van participatie zijn dan ook zinvol om te bekijken als het gaat over jongeren en de openbare ruimte.

Participatie in de samenleving

Zoals duidelijk naar voren komt in de bovenstaande resultaten maakt een groot deel van de deelnemende jongeren regelmatig gebruik van de openbare ruimte. De jongeren gaan naar buiten om tot rust te komen, ze spreken buiten met vrienden af en gaan samen shoppen en sporten, zoals skaten en voetballen. Dat geldt echter niet voor iedereen. **Sommige jongeren voelen zich niet op hun gemak** in hun buurt of op andere plaatsen in hun ruimere woon- en leefomgeving. Ze botsen daar namelijk op spanningen met andere gebruikers van de openbare ruimte. Dat gevoel van beperkte toegankelijkheid van de openbare ruimte maakt dat jongeren bepaalde **plaatsen vermijden of hun gedrag in die omgevingen aanpassen**.

Zo delen enkele jongeren verhalen over hoe de aanwezigheid van groepen jongens en mannen in bepaalde wijken ervoor zorgt dat meisjes deze gebieden mijden. Eerder stelden we al dat verlichting voor heel wat jongeren zeer belangrijk is en dat zij slecht verlichte plaatsen zullen vermijden. Verder verwijzen sommige jongeren naar de **moeilijkheden die mensen met een (fysieke) beperking ervaren** in de openbare ruimte.

Ik vind dat niemand bang moet zijn om buiten te komen en dat iedereen moet kunnen doen wat die wilt.

- Vorselaar, 4de Middelbaar

Ik vind het van belang dat het voor iedereen gemakkelijk moet zijn om ergens te geraken en door te kunnen. Dus ik vind aandacht voor mindervalide mensen heel belangrijk in een buurt.

- Vorselaar, 3e middelbaar

Ja, ik vind het goed. In mijn buurt heb je veel, bibliotheken, een cultureel centrum en daarnaast is er een plaats gemaakt dat je daar iets kan planten. Er is veel openlucht. Het is daar rustig. Je hebt veel parken, maar wat niet zo leuk is, is de omgeving. Die mensen, eigenlijk meer kinderen van onze leeftijd. Na een bepaald uur kan je daardoor niet meer naar buiten. Het zijn er echt te veel... Dat zijn ook mannen en ook rond mijn leeftijd en misschien jonger. Ik zie bij elke jongen zoets, snoes. Ik vind dat niet leuk... veel gebruiken snoes. Als ik bevriend met iemand ben die gebruikt dan ga ik daar niet meer mee om...ja, je hebt veel in de omgeving om rust te hebben en plezier te maken. Maar zij gebruiken dat anders.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Zoals ik al zei, mijn omgeving is leuk, maar die mensen die daar wandelen niet.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Effe serieus. Als je hier naar buiten gaat, echt waar. Vrouwen durven hier in de Diepestraat niet meer naar buiten gaan na 6u. Zelfs als het zomeruur is, ze durven daar niet meer naar buiten gaan. Die mannen hebben echt geen respect. Ze roepen, he meisje, he meisje, dit en dat. Dat stoort. Wij zijn opgevoed door een vrouw, door onze moeder. Naar ons doen die niet zo, maar naar meisjes wel. Ik begrijp die meisjes dat die daar niet komen. Die willen zich laten zien. Dat is groepsdruk, maar eigenlijk zijn zij snotneuzen.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Ik heb het kaartje van de rolstoel genomen omdat ik het belangrijk vind dat straten en parken toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers. Bij ons is dat niet, maar ik vind het wel belangrijk.

- Mechelen, 2e middelbaar

Ook spreken enkele jongeren over een andere, zeer belangrijke factor bij hun beleving van de openbare ruimte, namelijk **de mate van culturele diversiteit in een buurt of omgeving**. Buurten met een beperkte diversiteit kunnen als minder toegankelijk aanvoelen voor jongeren die zelf afwijken van het dominante beeld in die buurt. In dit kader suggereren de jongeren dat lokale besturen of andere overheidsinstanties die initi-

atieven in de openbare ruimte organiseren meer aandacht mogen hebben voor de culturele achtergrond van de lokale jongeren. Daarbij gaat het zowel over de activiteiten op zich, maar ook over de muziek en voeding. Meer variatie in het aanbod kan ervoor zorgen dat meer jongeren zich op hun gemak voelen in de openbare ruimte en dat zij meer naar buiten komen.

Vooraf de mix van mensen eigenlijk. Als er andere meisjes zijn die een hoofddoek dragen dan voel ik me niet zo anders. Want dan denk ik er zijn er zoveel die dat dragen maar er zijn er ook veel die dat niet dragen, dus echt die diversiteit. Hier in Hasselt zie ik misschien op een dag twee meisjes die dat wel dragen en de rest... Ja het is niet altijd natuurlijk he, maar soms word ik echt aangekeken. Dan lijkt het precies de eerste keer dat men iemand met een hoofddoek ziet.

- Hasselt, jongerenvereniging

De Serre vzw daar is het culturele voor jongeren, maar dat is overwegend wel het witte blanke profiel dat daar komt. [...] Ik denk wat ik al vermeld had, is vooral dat ik een meer divers aanbod zou willen. We zijn een multiculturele samenleving geworden [...] Het zou ook wel eens leuk zijn om misschien eens een salsa avondje te doen, of eens een dapka avond. Niet? Zo voel ik dat een beetje aan, het mag multicultureler en diverser.

- Hasselt, jongerenvereniging

Ik vind dat ook wel, op meer plaatsen halal. [...] Nu ik eraan denk, als er meer aanbod wordt gedaan naar openbare plaatsen, bijvoorbeeld als er meer plaatsen beschikbaar waren waar ik zo met vriendinnen zou kunnen gaan eten, zou ik wel vaker verschillende plaatsen willen gaan bezoeken.

- Hasselt, jongerenvereniging

Als ik nog iets zou mogen veranderen, dan zou ik allochtonen niet in één buurt steken, maar hen gewoon mengen met Belgen. Op die manier gaat ge minder problemen krijgen, dan gaat ge u ook beter voelen. Want nu zijn er zo wijken waar ge door gaat, ja...

- Hechtel, 3e middelbaar

Inzetten op een gevarieerd aanbod en op aanwezigheid van diversiteit is echter niet altijd gemakkelijk. Zo leidt het niet automatisch tot een gevoel van toegankelijkheid. Als antwoord op die problematiek formuleren jongeren binnen jeugdleden en specifieke doelgroepenwerkingen (omtrent dakloosheid), **ingrepen en verbeteringen binnen de openbare ruimte die de participatie van alle groepen aan de openbare ruimte ten goede kunnen komen**. Die maatregelen kunnen potentiële spanningen tussen verschillende gebruikers van de openbare ruimte voorkomen dan wel oplossen en het samenleven bevorderen. Bovendien kunnen ze leermomenten bieden voor het delen van de openbare ruimte. Ook aandacht en begrip voor specifieke situaties, zoals dak- en thuisloosheid, wordt hier naar voren geschoven.

Er zou misschien af toe iets georganiseerd kunnen worden. Niet dat er iedere week of iedere dag iets moet zijn, maar toch momenten creëren voor jongeren, waar jongeren aan kunnen deelnemen.

- Vorselaar, jeugdraad

Misschien is het een idee om op plaatsen waar veel mensen rondhagen, net langs die plaatsen nog iets te organiseren waar die mensen kunnen zitten. [...] Probeer dat zo niet echt volledig te veranderen, maar een beetje inrichten waardoor de mensen dan naartoe trekken. Ik vind niet dat je er hele grote budgetten moet insteken, kleine dingen kunnen al veel doen... Als ge al iets verder een paar banken zou zetten of een parkje naast het station met een klein voetbalveld. Veel jongens die op de bus wachten kunnen ook daar gaan spelen. Wat ik wil zeggen, is om naast de plaatsen waar heel veel volk zit, zoals het Dusartplein en het station, een fijnere, aangename plaats te maken voor het volk dat daar rondhangt. Iets verder, zodat ze daar niet constant moeten rondhangen.

- Hasselt, jongerenvereniging

Ik denk dat dat vooral de uitdaging is, dat je die ruimtes kunt creëren waar jongeren graag samenkomen zonder dat dat wordt gezien als overlast of als storend. Dan is dat natuurlijk ook niet altijd even gemakkelijk om zo'n plekken in het centrum te creëren want de ruimte is daar relatief beperkt. Dat zijn plaatsen waar veel volk passeert en als juist op die plaatsen jongeren ook nog gaan samenkomen, kan ik snappen dat dit door sommige mensen als overlast ervaren wordt. Dan is het inderdaad misschien interessant om die ruimtes een beetje weg van de drukte te plaatsen, om het zo te noemen. Wat meer weg van het centrum kan dan wel een oplossing zijn.

- Vorselaar, jeugdraad

Regels zijn nodig. Dat je niet door het rood licht mag rijden ofzo. Dat zijn normale zaken die nodig zijn om zo beetje de chaos binnen de stad wat te regelen. Ik denk dat iedereen daar ook wel achter staat. Wel is het echt belangrijk dat jongeren inderdaad samen kunnen komen en ook dat jongeren die bijvoorbeeld dakloos zijn een eigen plekje kunnen hebben. Dan vind ik het wel jammer dat die jongeren worden weggejaagd. Dat zou niet mogen want de politie heeft ook een sociale functie... ook alles zorgvuldig op een sociale manier aanpakken en dat wordt niet altijd gedaan. Dat is belangrijk dat je zorg draagt voor de meest kwetsbare mensen op straat. Je hebt ook mensen met psychosen, je hebt mensen met verslaving of alcoholproblematieken. Die mensen moet je kunnen helpen en moet je remediëren. Ja, dat gebeurt te weinig want ze verplaatsen het probleem eigenlijk altijd.

- Hasselt, jongerenvereniging

Participatie aan de inrichting en organisatie van de openbare ruimte

Wanneer jongeren rechtstreeks gevraagd wordt of zij het waardevol vinden dat hun mening als jongeren wordt meegenomen bij beslissingen over de openbare ruimte, antwoorden ze steevast met een ja. De deelnemende jongeren hebben uitgesproken wensen, noden en voorkeuren wat betreft de inrichting en organisatie van de openbare ruimte en heel wat van hen lijken **gemotiveerd** om die voorkeuren te uiten en om **mee**

te beslissen over het aanbod in hun woon- en leefomgevingen. Wel tonen ze **twijfels over de effectieve slagkracht** die zij via inspraak en participatie kunnen bemachtigen. Bij het volgende deel over de spanningsvelden zullen we dieper ingaan op beperkte invloed die jongeren naar eigen zeggen hebben bij het beïnvloeden van uiteindelijke beslissingen.

Ik vind het belangrijk. Hoe kunnen mensen van 50 jaar leuke plaatsen maken voor jongeren die 16 jaar zijn? Neem zoveel mogelijk meningen mee. Je moet dat per groep vragen voor wie je dat maakt. Anders maak je iets en dan komen ze niet.

- Hasselt, jongerenvereniging

Als je zoiets heb aangegeven, gaan ze dat toch meestal niet doen en komt er een klein pleintje met 3 bomen en wat struiken.

- Vorselaar, 3de middelbaar

Deze buurt wordt vergeten, de Seefhoek. Ze zeggen wel we gaan dit en we gaan dat doen, maar uiteindelijk gebeurt er niks. Sommige jongens hebben al een paar momenten gehad waarbij ze hun mening hebben mogen geven over de buurt en voorstellen hebben gedaan, maar er is niks veranderd. Ze vroegen wat willen jullie en we hebben onze mening mogen geven, maar er is niks doorgedaan.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Wij hebben dat ook moeten doen voor onze jeugdbeweging, een stemming voor vrijetijdsbesteding. Maar bij ons is onze lagere school opnieuw opgebouwd en sinds dat die directrice kwam. Vroeger kon je daar op de speelplaats gaan voetballen en basketballen. En sinds die directrice werd dat niet meer toegestaan. Telkens als we daar kwamen, zei die daar iets van dat het niet meer mocht. Maar vroeger was dat een openbare plek.

- Peer, 5e middelbaar

In verband met minder aangename participatie-ervaring verwijzen jongeren onder meer naar specifieke **participatiemomenten voor jongeren** waaruit niets is voortgekomen of naar **beslissingen die niet beantwoorden aan de verwachtingen**. Toch zijn er ook enkele jongeren binnen een specifieke gemeente die vertellen over meer **geslaagde participatie-ervaringen**. Hierbij gaat het veelal over initiatieven die door het lokaal bestuur, een school of jeugdbeweging van bovenaf geïnitieerd worden. Bij deze succesvolle participatie-ervaringen moeten de jongeren veelal niet van een 'wit blad' vertrekken, maar kunnen zij reageren op opties die al voorbereid zijn.

Verscheidene jongeren hebben bijvoorbeeld al eens kunnen stemmen over de inrichting van een pleintje of een speelplaats. Dat die vorm van participatie vooral aan bod komt in een specifieke gemeente, geeft aan dat participatie van jongeren bij aanpassingen in en van de openbare ruimte zeker nog geen breed gedragen gegeven is, maar eerder afhangt van de inzet en nadruk die men hierop legt vanuit het lokaal bestuur.

Ons pleintje is het oude voetbalplein. Daar staat nog een goal en een tribune. Dat is dus in Peer en in onze gemeente hebben we per dorp mogen stemmen voor iets nieuws. Dat ging dan bij ons over de vernieuwing van de tribune of over een nieuwe overdekte fietsstalling. De tribune heeft uiteindelijk gewonnen.

- Peer, 5e middelbaar

Aan ons is gevraagd of we in onze straat een tractorsluis wilden... Ja, ik vind het wel belangrijk dat onze mening wordt gevraagd. We leven in een democratie.

- Peer, 5e middelbaar

Wij hebben via de gemeente ook eens mogen stemmen om iets nieuws te plaatsen, zoals een skatepark of een speeltuin. Ik heb toen gestemd en er is ook iets van gekomen.

- Peer, 5e middelbaar

4/2 Spanningsvelden in de beleving van jongeren

In de bovenstaande paragrafen hebben we beschreven wat jongeren aangename, kwaliteitsvolle en bruikbare eigenschappen en kenmerken van de openbare ruimte vinden. Over heel wat van die elementen heerst eensgezindheid tussen de jongeren. Daarnaast zijn tijdens de analyse van de focusgroeps gesprekken verscheidene uiteenlopende visies op de inrichting en de organisatie van de openbare ruimte naar voor gekomen. Die uiteenlopende visies van de jongeren beschouwen we in dit rapport als spanningsvelden. Zo heeft niet iedereen dezelfde wensen op het vlak van de inrichting en organisatie van de openbare ruimte, hetgeen eerder vanzelfsprekend is.

Meer opvallend is dat sommige elementen uit de openbare ruimte ervoor kunnen zorgen dat een buurt door

bepaalde jongeren als aangenaam en uitnodigend wordt ervaren, terwijl dezelfde elementen voor andere jongeren net een afknapper zijn en ervoor zorgen dat zij die buurt vermijden.

Op een gelijkaardige manier zijn er kenmerken en elementen van de openbare ruimte die enerzijds zorgen dat sommige jongeren zich veilig voelen in een buurt, maar anderzijds kunnen deze aspecten een negatieve invloed hebben op de beleving van andere jongeren. Verder komt ook naar voor dat zeker niet alle jongeren gebruikmaken van de openbare ruimte. Ten slotte staan heel wat jongeren positief ten aanzien van de inspraak en participatie, maar zijn zij sceptisch over hun slagkracht om via participatie vorm te geven aan de openbare ruimte.

4/2/1 Het belang van rust én van bedrijvigheid

Zoals beschreven in het bovenstaande resultaatgedeelte hebben de deelnemende jongeren uiteenlopende voorkeuren als het gaat over het aanbod aan plaatsen in de openbare ruimte. Heel wat jongeren die naar buiten gaan om te ontspannen, worden aangetrokken door de natuur en het groen dat de openbare ruimte te bieden heeft.

Veel van deze jongeren gaan vooral naar buiten om **tot rust te komen**. Andere jongeren verkiezen echter **een aanbod om zich actief bezig te houden**. Zij willen activiteiten om te doen en zoeken in hun ruime woon- en leefomgeving bedrijvigheid in de openbare ruimte op. Die jongeren zijn dus niet tevreden met een bankje in een rustige omgeving, maar willen openbare plaatsen met onder meer sportfaciliteiten, winkels en horeca.

De afwezigheid van plaatsen met bedrijvigheid in hun buurt, zorgt dat jongeren minder tevreden zijn over het aanbod in de openbare ruimte. Uiteraard hangt de plaats waar jongeren wonen hiermee samen⁴. Tijdens focusgroeps gesprekken binnen jeugdleden wordt gesteld dat jongeren uit een landelijke omgeving eerder een breed aanbod van activiteiten en winkels ed. zullen missen, terwijl jongeren uit een stedelijke omgeving meer nood zullen hebben aan rust en natuur.

Ik denk dat het heel verschillend is. Hier is ruimte genoeg om buiten te komen. Dus ik denk dat hier mensen meer nood hebben aan de drukte van een stad. Terwijl als jongeren op een appartement wonen in het centrum van Antwerpen dan zullen die jongeren meer nood hebben aan rustige afgelegen plekken.

- Vorselaar, jeugdleden

Ik denk dat het een verschil uitmaakt waar je woont. Hier denk ik dat het beter is dat je inzet op een plaats waar iedereen kan samenkomen. Hier zit je al in een rustige omgeving van natuur uit. In een stad is het altijd druk en daar kan je dan meer rust bieden.

- Hechtel, jeugdleden

Ja, ik weet niet of er nog hoop is voor onze gemeente. Persoonlijk gaan mijn vrienden en ik liever naar Antwerpen. Daar zijn winkels en daar is gewoon veel meer te doen. Je kan hier iets bijzetten, maar dat betekent niet dat wij altijd naar hier zullen gaan. Er is echt niet zo veel te doen en je kan er ook geen stad van maken.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Deze buurt krijgt een vier op tien. Het is hier vol in deze buurt. Echt druk. Het is overleven. Mensen rijden roekeloos en het lijkt hier precies een parking. Op elke hoek staan auto's.

- Antwerpen, jongerenvereniging

⁴ Hier willen we nogmaals meegeven dat onze gerealiseerde steekproef meer respondenten uit een rurale dan uit een stedelijke context bevat.

Om dat spanningsveld op te lossen, geven jongeren zelf al de oplossing aan. Zij vinden dat lokale besturen en inrichtende overheden in **beide types van plaatsen** moeten **investeren**. Uiteraard zal het afhangen van de karakteristieken van lokale omgeving of buurt waarover het gaat of men rustige plaatsen of plaatsen met bedrijvigheid dient te creëren. Meerdere jongeren geven verder ook aan dat hun dorp, gemeente of stad best wel wat plaatsen te bieden heeft. Daarbij gaat het vaak over een gevarieerd aanbod van zowel rustigere als drukker locaties. Zij stellen echter ook dat heel wat van die plaatsen bij jongeren minder of niet gekend zijn.

Daarbij wordt voornamelijk door jeugdleden verscheidene keren naar voren gebracht dat het interessant kan zijn om het aanbod in de openbare ruimte meer overzichtelijk te maken. Soms spreken ze over een tool die het jongeren toelaat **om zicht te krijgen op het aanbod van openbare ruimte** en op de plaatsen die hun buurt te bieden heeft.

Het ontdekken van de ruimere buurt kan volgens de jongeren van bovenaf gestimuleerd worden. Volgens hen kan het interessant zijn dat lokale besturen activiteiten organiseren op verschillende plaatsen in de openbare ruimte om zo jongeren warm te maken om naar buiten te gaan. Daarbij gaat het niet zozeer over de kwantiteit aan initiatieven, maar wel over de kwaliteit. Als jongeren een plaats op een aangename manier leren kennen, zullen zij meer geneigd zijn om opnieuw naar daar te gaan.

Andere gebruikers van de openbare ruimte, zoals buurtbewoners, kunnen dan ook betrokken worden bij de ontwikkeling van een tool over het lokale aanbod en ook bij de organisatie van initiatieven om jongeren kennis te laten maken met hun ruimere woon- en leefomgeving. Zulke initiatieven bieden dus mogelijkheden om groepen mensen te verbinden en voor het opzetten van een dialoog tussen buurtbewoners en jongeren. Die laatste kunnen tijdens de ontmoetingen aankaarten dat zij ook recht hebben op een plek in de openbare ruimte.

De uitdaging is wel dat je beide [soort plekken] moet aanbieden. Wij hadden in Kuringen vroeger een skatepark met ook zo een basketbal. Dat is nu heel hard overwoekerd. Dan waren er plannen om dat aan te pakken en mochten we op de Chiro eens nadenken hoe we het zouden willen hebben. Omdat het nu kapotte betonnen vloer is, trekken jongeren richting onze gebouwen die daar vijf minuten van afliggen om te sjotten. Terwijl als je het andere zou ophemelen en er terug skatepark zou maken, dan zouden jongeren daar naartoe gaan. Maar proberen om beide aan te bieden wel, zoals zij aanhaalde.

- Hasselt, jeugdleden

Ik denk dat je niet moet kaderen, dit is een rustige plek of dit is een plek voor bedrijvigheid. Ik denk dat jongeren met bepaalde interesse wel zullen samenpakken op een bepaalde plaats. Als je een skatepark hebt zullen mensen die daarin geïnteresseerd zijn automatisch naar daar gaan en die zullen afspreken, elke dinsdagavond zijn we hier bij wijze van spreken. Als je weet dat er verschillende plekken zijn, dan zullen mensen die rust opzoeken, die zien wanneer het rustiger is en dan daar naartoe trekken, ik denk dat meerdere opties voorzien moeten worden.

- Hechtel, jeugdleden

Misschien is het ook interessant om meer te benadrukken wat er al is. Er zijn rustige plekken en grasvelden. En er zijn ook drukker plekken zoals bij de school. Het is belangrijk dat het aanbod ook nog eens benoemd wordt, dat is er en dat is er. Op die manier weten jongeren waar ze naartoe kunnen gaan.

- Hechtel, jeugdleden

Volgens mij is het handig om alles wat er is fatsoenlijk in kaart te brengen. Dat jongeren zich bewust worden van de hoeveelheid openbare ruimte. Dan kunnen zij die plekken ontdekken... Via de school kan dat verspreid worden. Best online denk ik, want papier ben je onmiddellijk kwijt.

- Hasselt, jeugdleden

Ik denk dat voor meer plekken zorgen een positief effect kan hebben, maar ook dat je moeite moet doen en moet zeggen, kom naar buiten. Want door enkel plekken te maken, ga je niet de juiste personen aantrekken.

- Hasselt, jeugdleden

Ik denk dan aan het organiseren van kleine evenementen op verschillende locaties. Daarom moet dat niet elke week, maar zoals daarstraks al eens aangehaald werd om die plaatsen in de kijker te zetten. Want ik denk dat er in veel gemeenten plaatsen zijn die gewoon niet gekend zijn bij jongeren. Als je daar al eens een keer iets organiseert. Dat kan iets klein zijn; zoals een minivoetbaltornooi of een thema-avond om in gesprek te gaan én om dan jongeren te bereiken zodat die locaties leren kennen. Dat ze dan denken hier kunnen we nog eens naartoe komen in plaats van thuis binnen te blijven. Het leren kennen van ruimtes is iets belangrijks.

- Vorselaar, jeugdleden

4/2/2 **Gemeenschapsgevoel versus anonimiteit**

Een ander spanningsveld is dat heel wat jongeren floreren wanneer zij onder de mensen komen. Meer bepaald vertoeven deze jongeren graag op plaatsen waar mensen hen kennen. In het onderdeel protectie hebben we bijvoorbeeld al verwezen naar de jongeren die hun omgeving als veilig ervaren omdat zij in die buurt zijn opgegroeid en daar iedereen kennen. Dit geldt echter niet voor iedereen en verscheidene jongeren verkie-

zen plaatsen in de openbare ruimte waar ze niemand kennen. Dus in tegenstelling tot de wens van heel wat jongeren om **in de nabijheid van burens, vrienden en familieleden te zijn**, lijken andere jongeren in de openbare ruimte net meer **de anonimiteit op te zoeken**. Ook hier loont het de moeite om op beide vormen van openbare ruimte in te zetten om zo dit spanningsveld op te lossen.

Waar zij woont daar is het veel beter. Je kent er bijna iedereen. Ik heb daar ook gewoond. Je ziet die mensen meer, dat is beter.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Ik spreek niet buiten in mijn buurt af. Dat komt door de mensen. Ik wil gewoon niet de mensen zien die ik ken. Ik wil gewoon op plekken zijn waar ik niemand ken.

- Vorselaar, 3e middelbaar

We hebben wel wat pleintjes, maar het jammere is dat die verscholen liggen. Dan zou ik liever een centraler pleintje in ons dorp laten zetten.

- Peer, 5e middelbaar

En je hebt ook een verlaten huis in de buurt en dat is wel leuk. Tenzij dat je valt... Bij dat verlaten huis heb je een open plek en daar staan allemaal stoelen en dan gaan we soms wat zitten. We gaan naar de winkel wat chips halen. We zetten de muziek aan om dan daar wat te praten. Daar is het rustig, dus ja, tot dat wij er zijn.

- Bocholt, 1e middelbaar

Ik denk dat er weinig aangegeven hangplekken in de buurt zijn. Jongeren hebben zichzelf plekken toegeëigend. Bijvoorbeeld op de middelbare school, maar uiteindelijk zitten ze daar op private ruimte. Dus misschien is dat wel iets dat de gemeente kan voorzien, een pleintje. Dat moeten geen grote kosten zijn, twee simpele voetbalgoalpostjes, een bankje en een vuilbak. Dat kan voor jongeren al veel zijn. In Wijchmaal naast het voetbalplein daar staat een klein chaletje met een picknickbank en daar hangen veel jongeren, dat geeft ze ook mogelijkheden.

- Hechtel, jeugdraad

Dat is niet echt een park, maar een open veld en daarrond is een bos. Dat is rustig. Er komen niet veel mensen. Daar kan je doen wat je wilt.

- Vorselaar, 4e middelbaar

Een goeie hangplek, dat is voor iedere jongere anders... Ja, ik weet daar een goeie plek. Die plek is niet bekend en staat niet op Google Maps. Dat is afgelegen, naast een treinspoor.

- Hasselt, jongerenvereniging

4/2/3 De aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte

In de resultaten zien we een spanningsveld met betrekking tot de aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte. Terwijl iedereen het bijvoorbeeld eens is dat verlichting bijdraagt aan een gevoel van veiligheid, zijn de meningen van de deelnemende jongeren over de aanwezigheid van camera's verdeeld. Daarbij gaat het niet zozeer over de aanwezigheid van (flits)camera's binnen de context van verkeer en mobiliteit, maar wel over het groeiend aantal beveiligingscamera's. Tijdens de focusgroeps gesprekken werd de aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte opvallend vaak besproken. Verscheidene keren is naar voor gekomen dat de **aanwezigheid van camera's in een buurt het veiligheidsgevoel bij jongeren kan verhogen**. Twee jonge-

ren stellen spontaan dat de aanwezigheid van camera's ervoor zorgt dat zij zich meer op hun gemak voelen. Zij geven daarmee een antwoord op de vraag wat voor hen zorgt dat zij zich ergens veilig voelen. Daarentegen zijn er ook jongeren die uit zichzelf aangeven dat de **toename aan camera's een negatieve invloed heeft op hoe zij de openbare ruimte beleven**.

Deze jongeren vinden onder meer dat hun privacy hierdoor wordt geschaad. Voor deze studie is het zeer relevant om aan te geven dat sommige jongeren spontaan aangeven dat de aanwezigheid van camera's ervoor zorgt dat hun spelplezier verdwijnt. De camera's geven hun het gevoel bekeken te worden.

Meer camera's zou voor mij het veiligheidsgevoel kunnen zorgen. Als er iets gebeurt dan hebben ze iets.

- Peer, 6e middelbaar

Misschien is het mogelijk om camera's in lantaarnpalen te installeren?

- Peer, 6e middelbaar

Als negatief [babbelbeeld] heb ik ervoor gekozen dat je bijna geen privacy meer hebt door al die camera's.

- Hechtel, 3e middelbaar

Weet je wat het met deze buurt is, op elke hoek is er een camera. Overall. Dat pakt op je privacy. Je voelt echt alsof je bekeken wordt. Op de pleintjes is er een camera die draait. Die blijft jou volgen. Het is precies of iemand u blijft volgen met zijn gsm en die blijft u filmen. Je krijgt niet eens privacy. Die camera wilt elke keer zien wat wij doen. Ik zeg tegen mijn vriend: die blijft kijken, die blijft kijken. Wij willen gewoon chillen en voetballen, maar er is de hele tijd die camera. Dat stoort als wij match spelen. Want ik wil niet op beeld, ik wil niet op camera. Je ziet dat die naar jou aan het kijken zijn.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Ja, we passen ons gedrag aan. Want je gaat denken, we gaan één ding verkeerd doen en de camera ziet u. Klaar. Je trapt per ongeluk een bal tegen een auto en je bent erbij.

- Antwerpen, jongerenvereniging

De invloed van camera's in de openbare ruimte op de beleving van jongeren is tijdens het onderzoek ook op een meer directe manier bevestigd. Enerzijds zijn er jongeren die aangeven dat **de aanwezigheid van camera's hen niet deert**. Verscheidenen onder hen onderschrijven het belang van camera's voor de veiligheid in de openbare ruimte, zeker als het gaat over de veiligheid van meisjes.

Enkelen van deze jongeren stellen daarnaast dat als je niets te verbergen hebt, het in principe ook niets uitmaakt dat er camera's staan. Verder hebben zij twijfels of het beeldmateriaal in wezen bekeken wordt. Ze stellen dat het beeldmateriaal enkel gebruikt wordt bij ernstige overtredingen.

Ik vind camera's..., het is niet dat ik iets doe dat ik per se wil verbergen. Maar als ik weet dat er iets kan gebeuren en er is een camera naar mij gericht dan vind ik dat persoonlijk wel beter dan geen camera te hebben. Ik vind dat gewoon veiliger.

- Hasselt, jongerenvereniging

Binnen zou ik dat ook niet willen, maar misschien als het zo buiten is, bijvoorbeeld op het Dusartplein. Want zij zei net dat ze vaak vechtpartijen ziet. Als er iets slecht kan aflopen..., want ge weet nooit als iemand mij iets aandoet. Dan heb ik te minste bewijs dat ik het niet opgestart heb, dat het niet mijn schuld is en dan kan die andere persoon bestraft worden. Binnen, op plaatsen zoals hier vind ik dat niet nodig, maar alleen als het noodzakelijk is. Als de plaats gevaarlijk is dan kunt ge er wel camera's zetten.

- Hasselt, jongerenvereniging

Camera's, ik snap de bezorgdheid zeker met meisjes wel. De laatste tijd is er hier veel last van hangjongeren die hun boekje te buiten gaan en meisjes naroeppen. Ik denk dat zo'n dingen wel zouden kunnen helpen om meisjes... Dat er iets mee gedaan kan worden, want nu is het woord tegen woord.

- Hechtel, jeugdraad

Anderzijds ervaren heel wat jongeren de aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte als storend. Zij zien in de **toename aan camera's een zorgwekkende tendens waarbij jongeren meer en meer worden gemonitord**. Voor hen is het net belangrijk dat jongeren 'stommiteiten' mogen uithalen, hetgeen zeer leerrijk kan zijn. Meer algemeen, maar misschien nog belangrijker, is dat jongeren vinden dat zij het vertrouwen moeten krijgen om zonder toezicht in de openbare ruimte te zijn.

Enkele jongeren geven aan dat zij zelf in staat zijn om hun gedrag te sturen. Zou er toch ruzie ontstaan tussen groepen jongeren dan hebben zij geen controlerend orgaan nodig om dit op te lossen. Dat doen zij zelf wel, bijvoorbeeld als zij elkaar de volgende keer ontmoeten op het voetbalveld. Een pleidooi voor minder controle is hier dus ook een pleidooi voor meer eigen ruimte om participierend te zijn in de openbare ruimte (zoals beschreven in het eerste deel van de resultaten).

Ik ben geen voorstander van camera's in publieke ruimtes omdat jongeren ook nog het recht moeten hebben om stomme dingen te doen. [...] Ik ben geen voorstander van camera's, ik ben voorstander van vrijheid.

- Jeugdraad, Hechtel

Eigenlijk moet men jongeren ook een beetje vertrouwen. Als je overal camera's hebt, dan heb je het gevoel dat je geen vertrouwen krijgt. Dus in plaats van dingen tegenover elkaar te zetten, is het dan niet beter om een middenweg te vinden?

- Vorselaar, jeugdraad

Als eventuele oplossing voor dit spanningsveld geven sommige jongeren aan dat **uitleg en kadering over de werking van camera's** eventueel op een positieve manier kan bijdragen aan het gevoel dat jongeren over camera's hebben. Vanuit deze redenering kan meer informatie over de bediening van de camera's en het gebruik van het beeldmateriaal zorgen dat jongeren minder argwanend worden over de veelheid aan de camera's in de openbare ruimte.

Die gedachte gaat echter niet op voor alle jongeren, zeker niet voor diegenen in buurten met veel cameramonitoring. Sommige jongeren voelen immers aan dat **camera's niet lukraak geplaatst** worden. Enkele jongeren begrijpen dat de aanwezigheid van camera's op sommige plaatsen nodig is. Daarnaast geven zij aan dat het lijkt alsof veel camera's het doel hebben om **bepaalde groepen te viseren**. Verder spreken zij over uit de hand gelopen situaties met een veelheid aan camera's en bewegende camera's in de buurten waar zij afspreken met vrienden. Ook verwijzen zij naar gevallen waarbij **beeldmateriaal misbruikt** wordt om jongeren te controleren en te beboeten.

Ik denk vooral dat sensibiliseren belangrijk is. [...] Als er camera's hangen en je krijgt duidelijk uitleg over de werking dan denk ik dat het wel moet kunnen. [...] Ik denk dat als je camera's kan kaderen door jongeren ervan op de hoogte te brengen en door te stellen dat is daarom, dat heeft die reden, dat is niet om jullie te bekluren, dat is niet om die beelden te gebruiken, want dat mag al helemaal niet, maar wel voor de veiligheid en om overlast te vermijden, dan denk ik dat ze dat ook veel beter gaan begrijpen.

- Vorselaar, jeugdraad

Uitleg over de camera's gaat niets veranderen. Want die camera's gaan blijven kijken naar ons.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Die camera's hangen echt op de plekken waar vaak bepaalde doelgroepen zitten. Daar heb ik meer het gevoel dat die daar hangen om mensen te viseren. [...] Zo zijn er plekken in het park waar mensen roken en exact op die plekken hangen er camera's, nergens anders. [...] Eigenlijk zou het niet de bedoeling mogen zijn om bepaalde doelgroepen te viseren want heel veel mensen doen dingen om andere dingen te vergeten.

- Hasselt, jongerenvereniging

Soms worden camera's misbruikt. Ik begrijp dat die ooit op een plein zijn gezet voor veiligheid of overlast. Maar op den duur wordt dat gebruikt voor andere dingen. Hier in de buurt zijn jongeren die een boete in de bus hebben gekregen omdat ze een blikje cola op een plein hebben achtergelaten. Die gasten zaten op een bank te kletsen en zijn vergeten hun blikje cola weg te gooien. Dat is daar niet voor gemaakt die camera's. Op die manier worden die gasten daar systematisch weggepest. Door een paar keer zo'n brief in de bus te krijgen. Voor een stommeiteit noem ik dat.

- Antwerpen, jongerenvereniging

4/2/4 Te veel of te weinig regels in de openbare ruimte

In lijn met hun visies op de aanwezigheid van camera's in de openbare ruimte, hebben de deelnemende jongeren ook uiteenlopende gedachtes over de regulering van de openbare ruimte. Opnieuw wordt dat thema spontaan benoemd door enkele jongeren. Sommigen van hen geven aan dat er **te veel regels in de openbare ruimte** zijn. Zij verwijzen onder meer naar het hoge aantal verbodsborden die zij als een beperking op hun bewegingsvrijheid zien.

Eerder in dit rapport verwezen we ook al naar enkelen van deze jongeren en naar hoe zij soms weggestuurd worden op de pleintjes waar zij afspreken met vrienden. Meer algemeen maken zij gewag van een gevoel dat zij als jongeren niks mogen. Er zijn echter ook

jongeren die **pleiten voor meer regels**. Die jongeren verwijzen naar voorvallen van criminaliteit en vandalisme die niet of slechts zeer beperkt gesanctioneerd zijn geworden en vinden dat men in de openbare ruimte strenger moet zijn. Als jongeren rechtstreeks gevraagd wordt naar hun visies op de regulering van de openbare ruimte, beklemtonen zij vaak **het belang van regels**. De jongeren geven aan dat regels nodig zijn, onder meer om het sociale verkeer in de openbare ruimte te organiseren. Maar ook hier wordt het belang van evenwicht aangehaald: regels zijn nodig, maar niet in overdaad. Ook het belang van de verschillende kanalen om ongenoegen te uiten in de hedendaagse maatschappij wordt aangehaald als het gaat over de perceptie van te veel versus te weinig regels.

Mijn buurt is leuk, maar de mensen daar... zeker tijdens nieuwjaar, heeft u dat gezien? Ik denk vorig jaar, die hebben die bushalte in brand gestoken en die vuilbak. Dat was helemaal weg. Dat waren ook allemaal jongeren.

- Antwerpen, 6e middelbaar

Ik vind dat ze strenger moeten zijn als mensen iets kapot maken. Bij ons in de straat zijn er drie bushokjes kapot gegooid en de achterraut van onze auto is kapot gegooid, maar daar zij ze niet heel streng voor geweest.

- Bocholt, 1e middelbaar

Hier in de gemeente is het in mijn ogen heel vrij. Ik denk dat er voor jongeren heel weinig regels of restricties zijn, maar door het gedrag dat ze vertonen, creëren zij wel zelf dat er meer gecontroleerd wordt. [...] Ze zorgen voor overlast, er zijn vechtpartijen op straat en ze roepen mensen na. Dan zorg je er automatisch voor dat politie vaker gaat patrouilleren. Er zijn ook vaak dingen die uit de hand lopen en sommige jongens die vertonen echt vandalisme. [...] Dat is wel frustrerend dat er daar niks mee gedaan wordt. Want wanneer houdt het op, wanneer wordt er wel iets aan gedaan? Ik denk dat er wel een consistenter beleid in verband met sancties of justitie mag zijn dat er iets aan doet. Dat zou al veel teweegbrengen. Dat er geen regels moeten zijn, maar als ze erover gaan dat er ook iets aan gedaan wordt.

- Hechtel, jeugdraad

Ik vind dat ze minder streng moeten worden. Ze worden als maar strenger en dat moet veranderen. Gewoon als je rotjes aan het gooien bent, dan staat de politie daar al.

- Hechtel, 3e middelbaar

Op veel plekken zijn borden die zeggen je kan dit niet doen, je kan dat niet doen... Veel mensen denken dat wij iets slecht aan het doen zijn.

- Vorselaar, 3e middelbaar

Sommige dingen zijn te streng en andere dingen zijn gewoon niet streng genoeg. Zoals dat vuurwerk inderdaad, dat is constant overal dat er vuurwerk afgeschoten wordt. Letterlijk. Zo zijn er ook andere dingen. Bijvoorbeeld je zit in een park te sporten met een bal en dan komen mensen direct naar je toe. Een keer zelfs politie. We waren cricket aan het spelen hier in het park en de politie kwam naar ons toe: 'Als je even niet oplet en die bal vliegt tegen een omstaander... dus best hier niet spelen.'

- Hasselt, jongerenvereniging

Ik denk dat erop zich niet zoveel veranderd is ten opzichte van vroeger, zowel qua strengheid als verdraagzaamheid. Maar door de vele kanalen die er zijn om ongenoegen te uiten, bestaat de perceptie dat er minder verdraagzaamheid is dan vroeger. Jaja, omdat meer mensen mondiger zijn geworden of door andere manieren, zoals sociale media, hun ongenoegen kunnen uiten waar ze dat vroeger niet konden.

- Vorselaar, jeugdraad

Verdergaand op de regulering van de openbare ruimte spreken sommige jongeren over een doorgeslagen situatie waarbij het voor hen niet meer haalbaar is om zich aan al de regels te houden. Zij kaarten de **overregulering van de openbare ruimte** aan en de jongeren stellen zich ook vragen over de achterliggende redenen van die regels. Ze verwijzen naar situaties waarin het voor hen lijkt alsof lokale overheden speciaal regels in het leven roepen om financiële winsten te bekomen door overtredingen te beboeten.

Samenhangend met die gedachte over absurde regels, wordt gesteld dat politiereglementen vaak archaïsche regels bevatten. Het kan daarom interessant en leerrijk zijn om deze reglementen samen met jongeren door te nemen. Ook wordt in een jeugdraad verwezen naar een afspraak die op lokaal niveau is gemaakt waarbij spelende kinderen nooit als overlast worden gezien. Het is dus mogelijk om aanpassingen in het politiereglement te maken om de handelingsmogelijkheden van kinderen en jongeren te vergroten.

Regels mag wel, maar regels moeten ook haalbaar blijven voor de mensen die op straat en de pleintjes zijn. Sommige regels zijn absurd. Veel regels zijn overdreven. Ze maken regels om regels te maken. Het lijkt alsof ze het doen om financiële redenen.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Wat ik goed vind, is dat hier in het politiereglement opgenomen is dat kinderen geen overlast zijn. Jeugdverenigingen doen dus nooit iets mis. 's Avonds feestjes en ieder weekend een luide box opzetten, is nog iets anders. Je mag feestjes houden, maar je bent niet alleen in de openbare ruimte. Er wonen nog veel mensen in de buurt en daar moet je afspraken mee maken. Als het puur over spelende kinderen gaat of over basketten enz., dat is nooit overlast.

- Hasselt, jeugdraad

Ik zou misschien nog wel iets willen zeggen, maar ik weet niet wat de mening van anderen is. In Nederland hebben ze op plekken waar jongeren samenkomen borden opgehangen dat jongeren een boete krijgen als ze daar rondhangen. Ik weet niet of ze daar nu nog hangen, maar communicatie is key en misschien is het een idee om bij hangplekken een bord op te hangen dat jongeren en kindjes hier wel mogen komen. Het is misschien een idee om dat open te trekken naar iedereen die daar rondwandelt. Dan ziet iedereen dat jongeren daar ook kunnen zitten.

- Hasselt, jeugdraad

4/2/5 Ervaringen met politie in de openbare ruimte

Tot slot gaan we dieper in op de gevarieerde visies van jongeren omtrent de **aanwezigheid van politie** in de openbare ruimte. Voor sommige jongeren geeft de aanwezigheid van politie de indruk dat een buurt veilig is. Daarentegen geven andere jongeren aan dat voor hen de aanwezigheid van politie er net op duidt dat een buurt niet veilig is, anders zou politieaanwezigheid niet nodig zijn.

Nog andere jongeren spreken over meer **directe ervaringen met de politie**. Zij vertellen bijvoorbeeld hoe zij soms van hun (hang)plekken worden weggestuurd, bijvoorbeeld als ze in grote groep samenkomen of als ze volgens buurtbewoners te luid zijn. Dat kwam ook al naar voren bij de algemene resultaten over protectie in de openbare ruimte.

[In de context van overlast door andere gebruikers van de openbare ruimte]

Ik vind het wel fijn dat er veel politie rijdt. We wonen dicht bij een politiekantoor.

- Kontich, 2e middelbaar

Zoals ze nu al bezig zijn... een oplossing voor de overlast die junkies veroorzaken... ze zorgen voor meer politie.

- Hasselt, 4e middelbaar

Het is belangrijk dat ge niet in het open zit. Het moet niet helemaal afgelegen zijn, maar ook niet dat iedereen u ziet. Vaak als ge ergens op een bankje zit en een beetje lawaai maakt dan staat daar al snel politie om u weg te jagen. (Vorselaar, 4e middelbaar)

In een van de focusgroeps gesprekken zijn **jongeren die dak- en thuisloos zijn** aan het woord geweest. Zij benoemen de aanwezigheid van de politie in de openbare ruimte anders dan jongeren in het algemeen. De directe ervaringen met de politie van deze jongeren beperken zich vaak niet tot een loutere aanmaning om een plaats of buurt te verlaten zoals dat voor jongeren in het algemeen wel is. Volgens hen gaan de **confrontaties met de politie** soms gepaard met hardhandige en denigrerende fouilleringen en dat laat een sterke indruk op deze jongeren na.

Meer nog, deze ervaringen zorgen bij hen voor een onveilige beleving van de openbare ruimte. Eén jongere die dak- en thuisloosheid ervaart, vertelt ook een persoonlijk verhaal dat niet overeenkomt met de voorgaande beschrijving. Deze jongere verwijst naar een zeer vriendelijke politieagent die door de lokale jeugd bij naam gekend is en die zeer toegankelijk en aanspreekbaar is. Als zulke ingesteldheid meer aanwezig zou zijn bij politie, zou dat voor jongeren van deze doelgroep ook voor een veiliger gevoel kunnen zorgen.

Wat doen de politieagenten? Vooral aan het station is dat het geval. Ze kiezen daar jongeren uit en [...] Die doen echt letterlijk de broek van de jongeren omlaag in de openbare ruimte, nog niets eens afgeschermd, waar dat anderen bij staan. Dat is niet één keer, wij maken dit wekelijks mee. Waarbij een jongere echt gefouilleerd wordt tot onderbroek op de knieën. Iedereen kan daar de geslachtsdelen van die jongere zien. Dat is echt wel grensoverschrijdend gedrag daar en dat is niet enkel daar. Zeker die naaktfouilleringen, maar ook de gewone fouilleringen en constant die intimidatie. Gewoon van 'hey, jullie mogen hier niet zijn'. Ik vind het heel erg dat er vanuit het kabinet van de burgemeester de opdracht wordt gegeven aan de politie om dak- en thuislozen uit de binnenstad te weren. Dat willen ze niet, dat dak- en thuislozen in de binnenstad aanwezig zijn. Die jongeren worden dan ook gevraagd om zich te verplaatsen. Ik denk dan ieder mens is toch evenveel waard, of dat nu de burgemeester of een dakloze is. Iedereen mag toch gebruik maken van die openbare ruimte, maar je merkt toch dat bepaalde bevolkingsgroepen door de politie daar dan ook worden geweerd.

- Hasselt, jongerenvereniging

Ja die wijkagent op de fiets. Iedereen kent die gewoon. Iedereen weet ook ik heb een probleem, ik heb een vraag of ik heb iets gezien, je kunt altijd bij hem terecht. Ik weet niet of de aanwezigheid van meer blauw de oplossing zou zijn, maar die wijkagent is wel echt heel vaak de oplossing. Dat is echt zo een heel aparte.

- Hasselt, jongerenvereniging

De jongeren geven soms aan dat ze waarderen **wanneer politieagenten toegankelijk en aanspreekbaar zijn**. Deze politieagenten kennen de jongeren bij naam en begroeten hen op straat. Algemeen gesteld gedragen politieagenten zich menselijk tegenover jongeren. Een aangename gang van zaken tijdens ontmoetingen met politieagenten is echter eerder een uitzondering volgens de jongeren. Vaker zien zij onvriendelijke politieagenten en gaat het over intimiderende ontmoetingen waarbij zij zich onmiddellijk moeten identificeren. Opmerkelijk is dat sinds de politieagenten *bodycams* dragen, de jongeren de politieagenten als veel rustiger ervaren. Het grote verschil tussen *bodycams* en vaste camera's, is dat de *bodycams* enkel filmen wanneer politieagenten met hen in gesprek gaan.

Niettemin ervaren de deelnemende jongeren een prettige interactie met politieagenten als zeldzaam. Zo maken ze melding van onvriendelijke agenten en intimiderende ontmoetingen waarbij ze onmiddellijk identiteit moeten tonen.

Nee, die twee politieagenten zijn graaf. Die kennen uw naam en bijnaam. Zij komen in de buurt, ze zien u en ze zeggen goedendag. In de buurt zijn er niet veel aangename agenten, twee of drie ofzo. Die komen op de fiets, die zeggen iets en die kennen u.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Andere politieagenten denken dat ze alles zijn en vragen onmiddellijk uw identiteitskaart. Die denken ze zijn iets, van kom maar mee, kom maar mee. Maar wat denkt ge, gij zijt ook maar een mens. Ik heb tien vingers, gij hebt tien vingers. Daarom die regel met die bodycams is veel beter nu. Nu gedragen die zich. Ze weten dat alles gefilmd wordt, dus ze letten nu ook op wat ze zeggen. Ze zijn rustiger.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Het verschil met die bodycams is dat die enkel filmen als je met hen in gesprek gaat. Die andere camera's filmen alles.

- Antwerpen, jongerenvereniging

4/2/6 Deelnemen aan het sociale verkeer in de openbare ruimte

In dit onderdeel over de spanningsvelden in de onderzoeksresultaten bespreken we de bevinding dat er ook jongeren zijn die weinig tot niet in de openbare ruimte komen. Tijdens hun vrijetijdbesteding spreken ze namelijk hoofdzakelijk af bij elkaar thuis, alsook in de cinema, op café, ... Ook wordt de openbare ruimte door sommigen enkel voor verplaatsingen gebruikt. Meer

actief deelnemen aan het sociale verkeer in openbare ruimte zegt die jongeren niet veel. We spreken hier over een spanningsveld, omdat de ervaringen van die jongeren afwijken van een algemene tendens in de resultaten waarbij een zeer grote groep van de deelnemende jongeren wel op diverse manieren deelneemt aan het sociale verkeer in de openbare ruimte.

Ik spreek vooral online af. Mijn vrienden wonen in het buitenland, het zijn gamers dus ik kom nooit of amper buiten... Als ik buitenkom is het laat in de avond of vroeg in de ochtend, maar ik ga nooit echt overdag naar buiten, tenzij om naar school te gaan of als er nieuwe games zijn die mij aanstaan, dan ga ik die kopen. Als ik buiten kom dan ga ik iets doen en ga ik terug naar huis. Ik ga nooit naar buiten om gewoon te wandelen.

- Hasselt, 4e middelbaar

Nee, ik heb geen behoefte om buiten met vrienden af te spreken.

- Hechtel, 3e middelbaar

Nee, niet per se, want ik ga gewoon niet vaak naar buiten. Ik ga gewoon naar mensen thuis. Dus ja we gaan niet echt naar zo pleintjes. Meestal gewoon, ja wat doen wij meestal? Ik weet het eigenlijk niet. Naar de film gaan ofzo.

- Hechtel, 3e middelbaar

Ik spreek niet buiten af met vrienden. Ik word zenuwachtig als ik buiten ben.

- Antwerpen, 5e middelbaar

Als de deelnemende jongeren nadenken over redenen waarom sommige leeftijdsgenoten niet buitenkomen, verwijzen zij soms naar de toenemende technologisering van de samenleving. Meerdere jongeren bekritisseren hun leeftijdsgenoten die gekluisterd zijn aan hun digitale apparaten. Daarnaast geven enkelen aan dat het belangrijk is dat jongeren tijdens hun vrijetijdsbesteding buitenkomen in de openbare ruimte.

Ja, je moet gewoon naar buiten gaan zodat je niet opgesloten zit. Als ik zo te lang binnen ben dan heb ik zo het gevoel dat ik in een kooi zit.

- Hechtel, 3^e middelbaar

Ja, de hele technologische revolutie. Vroeger had je veel minder contact met je vrienden van school. Dan ging je daar een uur voor fietsen om daarmee samen te zitten, maar dan had je uw vrienden wel gezien. Terwijl nu is het heel simpel, je belt ze, je zoomt, ... Je staat gewoon veel meer in contact met elkaar, wat dan positieve en negatieve gevolgen met zich meebrengt.

- Hechtel, jeugdraad

Als je naar buiten komt, wil ik al mensen op het pleintje zien. Ik wil niet dat we iedereen moet sturen en bellen van kom naar buiten, aub kom naar buiten. Na tachtig keer komen die pas naar buiten. Zoals vroeger is bij ons niet meer. Je moet hun digitale spullen afpakken dan komen ze naar buiten. Dat gaat niet meer over een playstation. De vape afpakken en dan komen die pas. Nu zie je niemand meer op de playstation. Alleen maar vaperen, tiktokken, en een snoeske.

- Antwerpen, jongerenvereniging

4/2/17 Participeren aan de inrichting en organisatie van de openbare ruimte

Zoals eerder benoemd, zijn de deelnemende jongeren duidelijke **voorstanders van de participatie-gedachte**. Reeds hebben we voorbeelden gegeven van ervaringen waarbij jongeren op verscheidene manieren hebben geparticipeerd aan de inrichting van de publieke ruimte. Toch spreken heel wat jongeren over participatie-ervaringen die minder soepel zijn verlopen en die op meerdere vlakken zijn misgelopen. Verscheidene onder hen verwijzen naar pogingen om met hun jeugdvereniging of jeugdraad veranderingen in

de openbare ruimte te realiseren (onder andere over aanpassingen in de omgeving van hun jeugdlokalen). Meerdere jongeren spreken over trage en langdurige processen zonder duidelijke communicatie en met resultaten die niet beantwoorden aan de vooropgestelde verwachtingen. Omwille van enkele minder succesvolle participatie-ervaringen hebben de desbetreffende jongeren veelal **twijfels over hun slagkracht** om beslissingen over de inrichting en organisatie van de openbare ruimte te beïnvloeden.

Dat participatiegedoe dat wij hebben mogen doen op de Chiro, dat is vier jaar geleden en nog steeds is er aan dat pleintje niks veranderd. We weten zelfs niet of eraan gewerkt wordt of niet. Dat ligt in hun handen, maar enige communicatie had wel leuk geweest, dat we na vier jaar wel iets wisten. [...] Want ik snap de perceptie van de jongeren ook wel: 'Ik kan een mening geven maar als ze er niks mee doen'.

- Hasselt, jeugdraad

Wat kunnen we veranderen? Tot nu zien we niks. Er zijn zelfs banken weggehaald in de buurt omdat er veel jongeren chillen. Ze hebben dat letterlijk gewoon weggehaald omdat die jongeren zagezegd tot last waren. Ja, ze zaten daar 's avonds, maar dus de dingen die jongeren willen, die dingen halen ze weg.

- Antwerpen, jongerenvereniging

Ik denk dat we binnen de jeugdraad allemaal wel die mogelijkheid hebben om mee te beslissen, zeker als het dan gaat over relatief eenvoudige zaken. Dagelijkse zaken die ook snel kunnen veranderen. Maar ik denk ook dat veel van ons de ervaring hebben van binnen een jeugdhuis of een jeugdwerking waar je vragen moet stellen aan een gemeente over zaken die niet eenvoudig erdoor komen, niet gedaan worden of heel verkeerd gedaan worden. Dan zit je daar, dit is niet wat we gevraagd hebben. Dan doet het juist meer kwaad dan goed.

- Hechtel, jeugdraad

Om de participatie-ervaring van jongeren te verbeteren, kan het volgens de deelnemende jongeren helpen als lokale besturen **beter communiceren**. Die communicatie moet vlot verlopen gedurende het héle participatieproces, dus ook tijdens de voorbereidende gesprekken en nadien bij de communicatie over de verwezenlijkingen die voortvloeien uit het participatie-gebeuren. Daarnaast geven zij aan dat enquêtes niet echt effectief zijn om jonge mensen te bereiken.

Wat wel waardevol kan zijn, is om te **werken met sleutelfiguren** uit de nabije omgeving van jongeren, zoals klasleerkrachten. Zo'n aanpak met sleutelfiguren leent zich eventueel tot langere trajecten met een vaste groep. Verder is het nuttig om **jongeren warm te maken, om hen voor te bereiden en om hun te leren hoe na te denken** over de inrichting van de openbare ruimte. Ook pleiten sommige jongeren voor een versterking **van het mandaat van de jeugdraad** om op die manier meer mogelijkheden te hebben om vorm te geven aan de openbare ruimte.

Ik denk dat er meer gecommuniceerd moet worden als er zoiets beslist wordt door jongeren zelf. Want ik snap het negatievere beeld van: 'Het gaat toch niet komen'. Aan de andere kant [...] als je niet weet dat het veranderd is door jongeren die dat hebben besproken, bijvoorbeeld over een pleintje, dan ga je ook niet zegen dat het allemaal goed is.

- Hechtel, jeugdraad

Ik denk dat een enquête sowieso niet werkt. Dat is veel te vrijblijvend, te statisch, te zwart wit. Het is ook niet dat je daar kei creatief van wordt. [...] Ik denk dat je inderdaad in gesprek moet gaan of jongeren met jongeren in gesprek moet laten gaan. [...] Met leerkrachten, mensen dat je kent, die zowat los kunnen krijgen bij jongeren. Dat is wel een goeie manier. Of kanalen inzetten zoals tik tok en filmpjes. [...] Dan krijg je wel veel info rond een bepaald thema.

- Vorselaar, jeugdraad

Ik denk ook dat wij als jongeren een grotere stem kunnen krijgen via de jeugdraad. [...] Met een grotere stem kan dat misschien sneller geregeld worden. Ik denk dat de minister dat zou kunnen, het mandaat van de jeugdraad versterken. [...] Ik denk dat via een decreet van de minister waarin staat dat de jeugdraad een officieel adviesorgaan blijft en het mandaat zou versterkt worden, dan zou dat nog meer wegen op het beleid.

- Hechtel, jeugdraad

4/3 Openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren

Omwille van de opzet van de huidige kwalitatieve studie kunnen we geen directe verbanden aantonen tussen de beleving die jongeren hebben van de openbare ruimte en hun gevoel van mentaal welbevinden.

Uit de literatuurstudie weten we echter wel dat beide gelinkt zijn en enkele auteurs duiden ook op het belang van openbare ruimte voor de ontplooiing en ontwikkeling alsook de identiteit, het gevoel van zelfwaarde en de autonomie van jongeren. Daarom zijn we bij de uitvoering van het onderzoek bijzonder aandachtig geweest voor ervaringen van jongeren in en met de openbare ruimte die een invloed uitoefenen op hoe jongeren zich voelen en kansen die de openbare ruimte aan jongeren biedt om zich te ontplooien.

Met de bril van mentaal welbevinden onderscheiden we bij de analyse van de onderzoeksresultaten meerdere elementen eigen aan de openbare ruimte, zowel op het vlak van 'provisie' en 'protectie' als op het vlak van 'participatie', met een mogelijke invloed op hoe jongeren zich voelen. Daarbij gaat het ook over aspecten

en kenmerken van de openbare ruimte die lijken in te spelen op de mogelijkheden van jongeren om zich uit te drukken en zich te laten gelden.

In het laatste resultatengedeelte gaan we hiermee aan de slag en wordt er gefocust op hoe deze ervaringen van de jongeren samenhangen met het bredere thema van mentaal welbevinden. We koppelen de uitspraken, visies en inzichten van de deelnemende jongeren aan drie bouwstenen of onderdelen van het mentaal welbevinden. Die bouwstenen zijn nauw verweven, wat maakt dat heel wat uitspraken van de jongeren onder meerdere bouwstenen geplaatst kunnen worden.

Toch kiezen we ervoor om elke bouwsteen apart te bespreken en de meest relevante inzichten onder deze noemers te plaatsen. Meer bepaald gaat het over inzichten die aansluiten bij de ontplooiings- en ontwikkelingskansen van jongeren, bij de autonomie van jongeren en bij de mogelijkheden tot identiteitsvorming van jongeren.

4/3/1 Ontplooings- en ontwikkelingskansen van jongeren

Onder deze bouwsteen van het mentaal welbevinden plaatsen we uitspraken, visies en inzichten van de deelnemende jongeren die verwijzen naar elementen die maken dat jongeren hun omgeving kunnen **exploreren** en ervoor zorgen dat jongeren **zeggenschap en beheersing** krijgen over de organisatie en inrichting van hun woon- en leefomgeving.

Een belangrijk element bij de ontplooiing en ontwikkeling van jongeren, is de ruimte die zij krijgen om zelf op ontdekking te gaan en de wereld te exploreren. Gebruik maken van de openbare ruimte speelt bij uitstek in op exploreren en jongeren geven ook aan dit te doen. Toch hebben we binnen dit onderzoek enkele kenmerken van de openbare ruimte geïdentificeerd die dit zelfstandig exploreren in de weg kunnen staan. Het gaat daarbij voornamelijk over kenmerken die de veiligheid van de openbare ruimte beïnvloeden.

Jongeren die zich onvoldoende veilig voelen om naar buiten te gaan, zullen ook geen beroep kunnen doen op de ontplooiings- en ontwikkelingsmogelijkheden die de openbare ruimte te bieden heeft. Hoe veilig jongeren zich voelen in de openbare ruimte is dus op verschillende vlakken doorslaggevend voor hun mentaal welbevinden.

De jongeren zijn hier zeer duidelijk over en verwijzen onder meer naar het belang van verlichting, de aanwezigheid en afwezigheid van bepaalde sociale groepen mensen en naar veilige en vlotte verplaatsingsmogelijkheden met de fiets en de bus. Kunnen exploreren betekent namelijk kunnen ontdekken en de net genoemde elementen bepalen mee of jongeren in de openbare ruimte op ontdekking willen, kunnen en mogen gaan.

Waar mobiliteitsinfrastructuur en verlichting elementen zijn die in principe vrij eenvoudig aangepast kunnen worden, is dit zeker niet het geval als het gaat over andere gebruikers van de openbare ruimte. De ontmoetingen met andere gebruikers zorgen wel voor alternatieve ontplooiings- en ontwikkelingskansen. Die ontmoetingsmomenten bieden namelijk mogelijkheden om te experimenteren met een breed scala aan burgerschapswaarden. In verband met de beheersing van de openbare ruimte of het zeggenschap van jongeren om zelf vorm te geven aan de kenmerken en elementen in hun nabije omgeving of buurt, is het relevant om te benadrukken dat heel wat jongeren vragende partij zijn om betrokken te worden.

Dat is belangrijk, want ook participatie draagt bij aan het mentaal welbevinden doordat jongeren op die manier hun nabije omgeving meer kunnen beheersen. Het is echter wel essentieel dat zulke participatie-ervaringen jongeren niet gedesillusioneerd achterlaten. Duidelijke communicatie over de wederzijdse verwachtingen is essentieel voor een motiverende en constructieve participatie-ervaring, net zoals duidelijke communicatie gedurende het hele participatieproces.

4/3/2 **Autonomie van jongeren**

Onder deze bouwsteen van het mentaal welbevinden plaatsen we uitspraken, visies en inzichten van de deelnemende jongeren die verwijzen naar elementen in de openbare ruimte die maken dat jongeren **zelfstandig keuzes** kunnen maken en naar elementen die maken dat jongeren zich **als groep** kunnen **manifesteren**.

Om keuzes te kunnen maken, moet de openbare ruimte een gevarieerd aanbod aan keuzemogelijkheden aanbieden. Daarbij moeten jongeren zicht hebben op de beschikbare plaatsen en faciliteiten in de openbare ruimte. Het kan daarom nuttig zijn om een overzicht op te maken van het aanbod in de openbare ruimte om zo de autonomie van jongeren te vergroten doordat zij zo bewuster keuzes kunnen maken.

Op een gelijkaardige manier kunnen lokale besturen en andere overheden initiatieven organiseren om jongeren kennis te laten maken met het aanbod, om zo de autonomie van jongeren te stimuleren. Zoals aangegeven, zal het veiligheidsgevoel ook voor een groot deel bepalen welke activiteiten jongeren in de openbare ruimte ondernemen en welke buurten zij wel of niet bezoeken.

Autonomie betekent niet alleen onafhankelijk van ouders keuzes omtrent vrijetijdsbesteding maken, maar ook dat ouders aan jongeren toestemming geven om zich zelfstandig of met vrienden in de openbare ruimte te begeven. Een openbare ruimte met een gevarieerd aanbod aan plaatsen en buurten die veilig en toegankelijk zijn en met goed verlichte en onderhouden fietspaden om zich naar, van en tussen die buurten te verplaatsen, komt de autonomie van jongeren ten goede en dus ook hun mentaal welbevinden.

In verband met de elementen van de openbare ruimte die maken dat jongeren buiten in groep kunnen samenkomen, verwijzen we naar een aantal uitspraken waarin jongeren aangeven dat hun vrienden de voornaamste redenen zijn waarom zij naar buiten gaan. In groep kunnen jongeren zich laten gelden, hetgeen hun autonomie ten goede komt.

Wel spreken enkele jongeren over ervaringen waarbij zij weggestuurd worden van hun (hang)plekken door politie en door buurtbewoners. Sommigen van hen geven aan dat dit gebeurt wanneer zij ergens in een 'te' grote groep samenkomen.

De gedachte dat jongeren die in groep samenkomen vaak als storende hangjongeren worden ervaren door andere gebruikers van de openbare ruimte, is doorheen het onderzoek meermaals onderschreven. Zoals net werd aangegeven, is het ontmoeten van vrienden en samenkomen in groep voor heel wat jongeren echter een essentiële drijfveer om naar buiten te gaan. Om die reden is het dus noodzakelijk dat de openbare ruimte plaatsen biedt waar groepen jongeren elkaar kunnen ontmoeten zonder dat zij onmiddellijk als overlast beschouwd worden. Een gevarieerd aanbod aan plaatsen om met vrienden in groep samen te komen in de openbare ruimte is dus essentieel voor de autonomie van jongeren.

4/3/3 **Identiteitsontwikkeling van jongeren**

Onder deze bouwsteen van het mentaal welbevinden plaatsen we uitspraken, visies en inzichten van de deelnemende jongeren die verwijzen naar elementen in de openbare ruimte die maken dat jongeren plekken en **plaatsen** kunnen **claimen** en zich **eigen maken**, naar elementen in de openbare ruimte die aansluiten bij de wens van jongeren om zich enerzijds **af te schermen** en om zich anderzijds te tonen en naar elementen in de openbare ruimte die maken dat jongeren zich kunnen **verbinden** met anderen.

In verband met de mogelijkheid van jongeren om plaatsen in de openbare ruimte te claimen en eigen te maken, spreken verscheidene jongeren zeer lovend over plaatsen waar weinig mensen komen, zoals verlaten huizen, verscholen pleinen en plaatsen in het bos of tussen de velden. Het gaat hierbij dus over plekken in de openbare ruimte die oorspronkelijk niet ingericht zijn als plaatsen om samen te komen, maar die omwille van hun ongebonden karakter voor jongeren zeer aantrekkelijk zijn.

Dat jongeren op zulke plaatsen vaak wat meer verscholen kunnen zitten, uit het ouderlijk toezicht en verwijderd van de blikken van andere toevallige voorbijgangers, maakt dat die plaatsen voor sommige jongeren des te meer aantrekkelijk zijn. Tijdens het onderzoek zijn verscheidene visies naar voor gekomen op hoe lokale besturen om kunnen gaan met die vormen van 'losse' openbare ruimte.

Eenzijds wordt aangegeven dat het een optie is om zulke plaatsen te voorzien. Met minimale investeringen kunnen onbestemde pleintjes en plekken worden omgevormd tot uitnodigende plaatsen voor jongeren. Anderzijds is het mogelijk om jongeren niets in de weg te leggen als zij zelf zo een plaatsen claimen. Zo blijft het ongebonden karakter van die plaatsen langer overeind.

Met betrekking tot de elementen in de openbare ruimte die zorgen dat jongeren zich zowel kunnen afschermen als kunnen tonen, stelt een groot deel van de deelnemende jongeren duidelijk dat in beide types van plaatsen geïnvesteerd dient te worden. Met betrekking tot deze thematiek is tijdens de focusgroeps gesprekken regelmatig gevraagd of jongeren een aparte plek voor zichzelf willen en moeten krijgen of dat zij op alle plaatsen in de openbare ruimte terecht moeten kunnen. Telkens werd deze vraag beantwoord met de stelling dat jongeren overal in de openbare ruimte terecht moeten kunnen. Dat betekent echter niet dat er geen plaatsen voor jongeren in de openbare ruimte ingericht mogen worden. Wel willen de jongeren niet in een hoekje worden weggestopt.

Ten slotte willen we nog aanstippen dat in verband met de elementen in de openbare ruimte die het jongeren mogelijk maken om zich te verbinden met anderen om zo hun ware identiteit te uiten, enkele jongeren de noodzaak van een meer diverse openbare ruimte aankaarten. Die jongeren vinden het interessant dat lokale overheden en andere instanties initiatieven opzetten om jongeren warm te maken om de openbare ruimte te gebruiken.

Wel zouden de organisatoren van deze initiatieven in de openbare ruimte meer aandacht mogen hebben voor de diverse achtergrond van de lokale jeugd. Het algemene idee om initiatieven voor jongeren op te zetten om hen buiten in de openbare ruimte te krijgen, wordt evenzeer toegejuicht door een grote groep van de deelnemende jongeren. Zo wordt gesteld dat het aanbod in de openbare ruimte op zich belangrijk is, maar daarnaast zouden jongeren ook gemotiveerd moeten en kunnen worden om effectief de stap naar buiten te zetten. Op die manier hebben jongeren meer kansen om zich te verbinden met anderen en om hun ware identiteit te uiten. Kortom: jongeren willen een plek op maat en met mate(n).

5/ Besluit

5/1 Belangrijkste conclusies

Om beleidsmakers en lokale besturen handvaten te bieden waarmee ze vorm kunnen geven aan de openbare ruimte zodat die effectief als een maatschappelijke hulpbron voor jongeren kan dienen, hebben we binnen de huidige studie onderzocht wat jongeren zelf belangrijk vinden. Tijdens het onderzoek zijn de 3 P's van het Kinderrechtenverdrag (VN, 1989) richtinggevend geweest en die lijn is doorgetrokken in dit rapport. Als we in deze conclusie kijken naar de belangrijkste bevindingen onder de 'P' van provisie, dan stellen we vast dat de meeste deelnemende jongeren gebruik maken van het aanbod dat de openbare ruimte te bieden heeft. Daarbij is het belangrijk dat zij een gevarieerd aanbod hebben zodat zij zelf kunnen kiezen hoe zij hun vrije tijd invullen, hetgeen hun ontplooiings- en ontwikkelingskansen en hun autonomie ten goede komt.

Het merendeel van de jongeren spreekt buiten af met vrienden en gebruikt de openbare ruimte om zich te verplaatsen. Terwijl heel wat jongeren tevreden zijn over de mogelijkheden om met vrienden af te spreken en om te gaan sporten, zijn zij veel minder tevreden over het aanbod om zich te verplaatsen. Als jongeren buiten afspreken met vrienden willen zij ergens droog kunnen zitten en als zij buiten gaan sporten verkiezen zij sportfaciliteiten die uit kwaliteitsvolle materialen bestaan. De verlichting in een buurt of omgeving is voor jongeren een doorslaggevend element om in die buurt of omgeving te komen. Donkere plaatsen worden vermeden en meer verlichting is een veelvoorkomende wens. Verder wordt ook zeer vaak het belang van rust beklemtoond. Veel jongeren gaan als ontspanning naar buiten om er tot rust te komen. Het is dus van belang dat de openbare ruimte jongeren plaatsen biedt waar zij, alleen en met vrienden, rustig kunnen zitten. Een groep jongeren zoekt daarbij plaatsen op die afgeschermd zijn. Afgelegen met vrienden in groep kunnen zitten is namelijk ook belangrijk voor het mentaal welbevinden. In groep vormen zij namelijk hun identiteit.

Ook op het vlak van de ontwikkeling van autonomie laten jongeren zich graag in groep gelden. Hierin situeert zich echter een belangrijk spanningsveld in het kader van provisie. Heel wat andere jongeren zoeken immers de bedrijvigheid op en verkiezen plaatsen waar ook andere mensen komen. Terwijl sommigen aangeven dat zulke plaatsen met veel bekende gezichten ervoor zorgen dat zij zich goed voelen, vermijden anderen die omgevingen. Beide types van plaatsen zijn noodzakelijk voor het mentaal welbevinden van jongeren.

In het kader van 'protectie' zijn er twee soorten factoren die het veiligheidsgevoel in de openbare ruimte bepalen: materiële en sociale factoren. Met betrekking tot materiële factoren benoemden we reeds onverlichte plaatsen. Ook zijn er heel wat elementen binnen de context van verkeer en mobiliteit die jongeren als beperkende factoren beschrijven. De afwezigheid of slechte staat van fietspaden, het drukke verkeer en de slechte staat van de mobiliteitsstructuur zoals bushokjes en het wegdek, zijn zaken die bijdragen tot de onveiligheid van de openbare ruimte. Wanneer het gaat over sociale actoren geven enkele jongeren aan dat iedereen een plek in de openbare ruimte verdient.

Daarnaast verwijzen heel wat jongeren naar minder aangename ontmoetingen met mensen en groepen die zij liever niet tegenkomen, zoals mensen onder invloed van drugs en alcohol. Dat is zeker het geval als jongeren alleen zijn, want in gezelschap van vrienden en familie vinden zij die ontmoetingen minder bedreigend. Beide aspecten spelen ook een essentiële rol in het mentaal welbevinden van jongeren omdat zij ervoor zorgen dat jongeren minder mogelijkheden hebben om te exploreren, om zelfstandige keuzes te maken en om zonder ondersteuning vrienden en plaatsen op te zoeken.

Aanpassingen aan de verkeers- en mobiliteitsinfrastructuur kunnen vaak snel en eenvoudig aangebracht worden. Wel moet de aanpak van het samenspel tussen sociale actoren en het veiligheidsgevoel van jongeren meer op maat gebeuren. Een bestaande maatregel die in deze context door jongeren wordt aangehaald is de aanwezigheid van camera's die bij sommige jongeren voor een veilige beleving van de openbare ruimte zorgen.

Ook zijn er jongeren die stellen dat camera's een omgekeerd effect hebben. Zij spreken over een invloed op hun gevoel van privacy en op hun spelplezier. Dat spanningsveld is op meerdere manieren te koppelen aan de hierboven besproken bouwstenen van het mentaal welbevinden. Voor sommige jongeren vergroten camera's het aanbod aan plaatsen waar zij zich veilig voelen, die zij dus kunnen exploreren en zich eigen kunnen maken, waar zij zich met vrienden kunnen verbinden en als groep kunnen manifesteren. Voor de jongeren voor wie de camera's en regels als een beperking van hun privacy wordt ervaren, kan het tegenovergestelde gezegd worden. Hun identiteitsontwikkeling, autonomie en ontplooiings- en ontwikkelingskansen worden hierdoor net ingeperkt.

Onder 'participatie' hebben we elementen geplaatst die langs de ene kant refereren naar deelname aan het sociale verkeer in de openbare ruimte en langs de andere kant elementen die betrekking hebben op de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Met betrekking tot het kunnen deelnemen aan het sociale verkeer in de openbare ruimte, is het zo dat wie buitenkomt in de eigen buurt en in de ruimere omgeving mogelijkheden krijgt op het vlak van ontplooiing en ontwikkeling, autonomie en identiteitsvorming. In dit kader beschrijven jongeren elementen die hun deelname aan het sociale verkeer belemmeren, zoals de aan- of afwezigheid van bepaalde sociale groepen.

Verder spreken sommigen over een gebrek aan culturele diversiteit in de openbare ruimte waardoor zij minder geneigd zijn om deel te nemen aan het desbetreffende sociale verkeer. Belangrijk is echter dat het niet altijd over kunnen gaat, maar bij sommige jongeren ook over willen. Sommige jongeren komen niet of slechts zeer af en toe in de openbare ruimte komen, behalve als zij zich moeten verplaatsen. Hiermee samenhangend stellen sommige jongeren dat hun leeftijdsgenoten vaak aan hun scherm geplakt zijn. Een fijn aanbod in de openbare ruimte kan daar antidotum voor zijn.

Het is volgens de deelnemende jongeren dus zeer interessant dat lokale overheden en andere inrichtende instanties activiteiten organiseren om jongeren naar buiten te krijgen. Zo krijgen jongeren mogelijkheden om hun woon- en leefomgeving te exploreren, om vrienden te ontmoeten en om zich te laten gelden. Belangrijk daarbij is aandacht voor de diverse achtergrond en interesse van de lokale jongeren alsook voor het financiële aspect.

Meerdere jongeren benadrukken immers dat tegenwoordig de meeste activiteiten en plaatsen om te bezoeken geld kosten. Een kwalitatief, gevarieerd en bovenal goedkoop tot gratis aanbod in de openbare ruimte vergroot daarom de ontwikkelingsmogelijkheden van alle jongeren. Enkel van de deelnemende jongeren hebben reeds inspraak- en participatie-ervaringen omtrent de organisatie en inrichting van de openbare ruimte gehad. Zij geven aan dat ze hun mening hebben mogen geven over de ontwikkeling van een pleintje, speeltuin, speelplaats of straat. In die gevallen spreken ze veelal over een positieve ervaring.

Dat is niet zo bij jongeren die, vanuit een jeugdwerking, zelf initiatief hebben genomen om veranderingen in de openbare ruimte te verwezenlijken. Zij spreken over participatie-ervaringen met een bittere nasmaak omdat deze trage processen niet beantwoordden aan de vooropgestelde verwachtingen. Volgens hen verloopt de communicatie met lokale besturen ook vaak stroef. Hierin zit dan ook een belangrijk spanningsveld op het vlak van participatie. Jongeren willen betrokken worden, maar zij zijn sceptisch over hun slagkracht. Toch draagt participatie, als het vermogen om hun omgeving te beheersen, te exploreren en om zelfstandig keuzes te maken, zeker bij aan het mentaal welbevinden van jongeren.

5/2 **Beleidsaanbevelingen**

Op basis van de resultaten van deze studie maken we een vertaling van de voorkeuren, wensen en, vooral, de noden van jongeren naar beleidsaanbevelingen. Met dit advies willen we handvaten bieden aan beleidsmakers en praktijkwerkers om aan de slag te gaan met verscheidene uitdagingen die betrekking hebben op de inrichting en organisatie van de openbare ruimte en zich dus situeren in de directe leefwereld van jongeren. Meer bepaald beogen we de ervaring en beleving van jongeren in de openbare ruimte te verbeteren met het oog op de creatie van een maatschappelijke hulpbron die het mentaal welbevinden ten goede komt.

Kinderrechtenverdrag artikel 2 – Geen discriminatie

Uit onze studie komt naar voor dat bepaalde jongeren en sociale groepen niet of in mindere mate kunnen deelnemen aan het sociale verkeer in de openbare ruimte. Dat is bijvoorbeeld het geval voor jongeren die als hangjongeren beschouwd worden. Zij worden weggestuurd als ze met vrienden in groep samenkomen, de zitbanken waar zij elkaar ontmoeten worden verwijderd en er worden camera's geplaatst op plaatsen waar zij zich ontspannen. Jongeren die dak- en thuisloos zijn, worden ook vaak weggestuurd door de politie en zijn dus niet welkom op sommige plaatsen in de openbare ruimte. Een ander heikel punt dat door de deelnemende jongeren beschrijven, is dat meisjes bepaalde buurten en straten vermijden omdat groepen mannen hen daar naroeppen. De beperkte culturele diversiteit op sommige plaatsen is een andere reden waarom jongeren niet deelnemen aan het sociale verkeer in de openbare ruimte is (*Deze bevinding heeft ook betrekking op artikel 30 – Kinderen uit minderheidsgroepen*). Ook spreken enkele jongeren over een verminderde toegankelijkheid voor mensen met een fysieke beperking.

Op het vlak van het mentaal welbevinden zorgen die knelpunten ervoor dat in vergelijking met anderen, sommige jongeren zich in de openbare ruimte niet of in mindere mate kunnen ontspannen, exploreren, manifesteren en verbinden met vrienden. Om te beantwoorden aan bovenstaande knelpunten beveelt dit onderzoek aan dat het beleid specifieke inspanningen levert **om alle jongeren en sociale groepen op een laagdrempelige manier aan het sociale verkeer in de openbare ruimte te laten deelnemen**. Meer specifiek gaat het dan over **maatregelen die gericht zijn op de noden van meisjes, op de noden van jongeren die dak- en thuisloos zijn en over het aanpassen van de openbare ruimte aan de noden van jongeren met een fysieke beperking**. Tevens dient er **aandacht te zijn voor de diverse achtergrond van jongeren** en kan er ook ingezet worden op **positieve beeldvorming rond jongeren** in de openbare ruimte zodat dezen **niet als overlast maar net als meerwaarde** beschouwd worden.

- 1/ Zorg voor een kwalitatieve inrichting van de openbare ruimte met aantrekkelijke keuzemogelijkheden. Zet ook in op gevarieerde initiatieven om jongeren naar buiten uit te nodigen zodat de openbare ruimte toegankelijk is voor een diverse groep jongeren. Op die manier verleen je voor een bredere groep toegang tot de openbare ruimte en krijgen jongeren meer kansen om hun leeftijdsgenoten te ontmoeten, hetgeen waardevol is om hun sociale identiteit te ontwikkelen.
- 2/ Ga in gesprek met de jongeren die gebruik maken van de openbare ruimte en stimuleer het gesprek tussen jongeren onder elkaar enerzijds en met overige gebruikers van de openbare ruimte anderzijds. Probeer zicht te krijgen op ieders zienswijze op de inrichting en organisatie van de openbare ruimte en heb aandacht voor de uiteenlopende verwachtingen en wensen.
- 3/ Zet niet in op zogenaamde 'jongerenreservaten' of exclusieve 'jongerenzones', maar werk in en met de bestaande openbare ruimte en met de aanwezige elementen. Zorg daarbij voor 'losse plekken' in de openbare ruimte. Het is namelijk cruciaal dat jongeren delen van de openbare ruimte kunnen claimen en opeisen.
- 4/ Hanteer verder een gedoogbeleid waarbij jongeren in principe nooit als overlast beschouwd worden en vertrek vanuit het idee dat alle plaatsen in de openbare ruimte in principe voor jongeren toegankelijk moeten zijn. Hetzelfde geldt voor semi-openbare ruimtes. Laat jongeren bijvoorbeeld publieke binnenruimtes benutten, zoals de bib, het stadhuis, de winkelcentra.... Ga daarbij het gesprek aan met betrokken actoren over hoe deze binnenruimtes voor jongeren opengesteld kunnen worden.

Kinderrechtenverdrag artikel 3 – Belang van het kind

Uit onze studie komt naar voor dat de belangen en noden van jongeren vaak ondergeschikt zijn aan die van andere groepen wat betreft de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. De deelnemende jongeren spreken over gevaarlijke situaties in de context van verkeer en mobiliteit die maken dat zij plaatsen mijden of ervoor zorgen dat zij zich niet zelfstandig in de openbare ruimte durven te bewegen (*Deze bevinding heeft ook betrekking op artikel 24 van het Kinderrechtenverdrag - gezondheid en gezondheidszorg*). Slecht onderhouden fietspaden, het ontbreken van fietspaden, een te beperkt aanbod aan busverbindingen en slecht geplaatste bushokjes zijn voorbeelden waaruit blijkt dat de openbare ruimte niet voldoende aangepast is aan de noden van jongeren. De fiets en het openbaar vervoer zijn immers de voornaamste mogelijkheden die jongeren hebben om zich zelfstandig te verplaatsen. Daarnaast spreken jongeren ook van plaatsen die zij mijden of op bepaalde tijdstippen mijden omdat de confrontatie met andere sociale actoren maakt dat zij zich daar niet altijd veilig voelen. Ook dit beperkt de bewegingsvrijheid van jongeren in de openbare ruimte die net cruciaal is voor hun ontwikkeling.

Als die elementen binnen de context van verkeer en mobiliteit niet of onvoldoende aanwezig zijn, of als jongeren vaker een spanningsveld met andere sociale actoren ondervinden, dan zullen zij hun woon- en leefomgeving in mindere mate kunnen exploreren. Daarbij hebben zij ook minder openbare ruimte om zich te ontspannen en zullen zij beperkt worden in hun kansen om vrienden te ontmoeten, hetgeen een invloed heeft op de bouwstenen van het mentaal welbevinden. Om te beantwoorden aan bovenstaande knelpunten beveelt dit onderzoek aan dat het beleid **specifieke inspanningen levert om te zorgen voor een veilige beleving van de openbare ruimte bij jongeren** zodat zij die zonder zorgen kunnen exploreren en dit deel kan uitmaken van hun ontwikkeling. Cruciaal daarbij zijn **een veilig en uitgebreid netwerk aan fietsverbindingen evenals een kwalitatief aanbod van openbaar vervoer**. Ook een goedkope en laagdrempelige toegang tot het openbaar vervoer en de beschikbaarheid van fietsen kunnen hiertoe bijdragen. Daarnaast kan het beleid ook bijdragen aan het op gang brengen van **open communicatie tussen verschillende groepen gebruikers van de openbare ruimte**. Tot slot kan bij de inrichting, evaluatie of aanpassing van de openbare ruimte ook **steeds de reflex gemaakt worden om het belang van jongeren een gewichtige factor te laten zijn in het beslissingsproces**.

- 1/ Iedereen moet de mogelijkheid hebben om zijn of haar buurt en leefomgeving te exploreren. Zorg daarom voor voldoende veilige plaatsen met een kwalitatief aanbod en zorg dat jongeren zich veilig en goed verlicht kunnen verplaatsen met de fiets en met de bus. Voorzie vlotte fiets- en wandelverbindingen, zowel binnen als tussen dorpen/stadsdelen.
- 2/ Het voorzien van een aanbod in de openbare ruimte betekent echter niet automatisch dat een plaats toegankelijk is. Toegankelijkheid heeft ook met een gevoel van veiligheid te maken, hetgeen meer is dan het controleren van de openbare ruimte. Veiligheid heeft ook betrekking op informeren en op elkaar leren kennen. Zet daarom als lokaal bestuur of inrichtende overheid in op dialoog met jongeren die gebruik maken van de openbare ruimte.
- 3/ Onderneem acties om jongeren buiten te krijgen en probeer verschillende groepen jongeren te verbinden. Hetzelfde geldt voor de verbinding tussen jongeren en andere gebruikers van de openbare ruimte, zoals buurtbewoners. Elkaar leren kennen is belangrijk, net als samen in gesprek gaan over wat wel en niet mag.
- 4/ Ga het gesprek aan over wat als veilig gezien wordt en welke aanpassingen mogelijk voor meer veiligheid kunnen zorgen. Probeer daarbij het thema veiligheid te kaderen als zorgen voor elkaar en dus ook zorgen voor de openbare ruimte.

Kinderrechtenverdrag artikel 6 – Leven en ontwikkeling

Uit onze studie komen heel wat elementen naar voor die jongeren stimuleren om naar buiten in de openbare ruimte te gaan. Daarbij zijn het vooral plaatsen met een goed ingedeelde en onderhouden infrastructuur die aantrekken. Als het aanbod in een buurt kwalitatief is, met voldoende zitmogelijkheden en beschutting tegen de regen, dan zullen jongeren sneller geneigd zijn om daar gebruik van te maken. Jongeren willen goed verlichte en goed onderhouden plaatsen waar zij vrienden kunnen ontmoeten. Hetzelfde geldt voor de sportfaciliteiten die de openbare ruimte te bieden heeft (*Deze bevinding heeft ook betrekking op artikel 31 – Vrije tijd, spel en recreatie*). Jongeren waarderen die faciliteiten enorm, mede omdat zij daarvoor niet hoeven te betalen. Wel zou het aanbod om te sporten veiliger kunnen zijn. De jongeren stellen kunstgrasvoetbalvelden voor en materialen van hout zodat zij minder snel gekwetst geraken.

Een aantrekkelijk en kwalitatief aanbod vergroot de ontspanningsmogelijkheden van jongeren en nodigt hen uit om hun eigen buurt te exploreren. Om de ontplooiings- en ontwikkelingskansen van jongeren te vergroten, beveelt dit onderzoek aan dat het beleid aandacht heeft voor **het voorzien en onderhouden van allerlei soorten plaatsen in de openbare ruimte**, specifiek voor jongeren of minimaal ook toegankelijk voor jongeren. Aandacht voor zowel **plaatsen met enerzijds veel bedrijvigheid en anderzijds plaatsen die wat meer beschut en buiten het oog van iedereen liggen**, is cruciaal om te beantwoorden aan de specifieke ontwikkelingsnoden van jongeren. Een veelheid aan veilige en goed onderhouden zitmogelijkheden en sportfaciliteiten in de openbare ruimte kan hier zeker aan bijdragen.

- 1/ Jongeren verwerven autonomie door meer en meer zelf te kiezen hoe ze hun vrije tijd besteden. Daardoor worden ze steeds onafhankelijker van de keuzes van hun ouders. Het is daarom van belang om voldoende keuzemogelijkheden te voorzien op het vlak van niet-georganiseerde vrijetijdsbesteding in de openbare ruimte.
- 2/ Zorg daarbij voor een ruim aanbod van plaatsen in de openbare ruimte waar jongeren tot rust kunnen komen en waar ze zich sportief kunnen uitleven. Niet iedereen ontspant zich namelijk op dezelfde manier. Uiteraard zal het afhangen van de specifieke context of men extra inspanningen moet leveren om rustige plaatsen of om plaatsen met bedrijvigheid te creëren.
- 3/ De inrichting doet ertoe. Essentieel zijn verlichting, zitgelegenheid en beschutting tegen regen. Ongebruikte ruimtes, zoals speelplaatsen en parkings, kunnen 's avonds en in het weekend opengesteld worden voor (o.a.) jongeren. Verzorg verder plaatsen in de openbare ruimtes waar een samenkomst van groep jongeren niet onmiddellijk tot overlast zorgt, maar verplicht jongeren niet om daar af te spreken.
- 4/ Voor vele jongeren is de openbare ruimte namelijk net aantrekkelijk omdat zij daar met vrienden kunnen samenkomen en dit zonder toezicht, hetgeen hun autonomie versterkt. Dat jongeren in groep in de openbare ruimte kunnen samenkomen, moet daarom een expliciet uitgangspunt zijn van de Vlaamse Overheid en van de lokale besturen en moet ook de visie zijn van alle actoren en instanties die bij de inrichting van de openbare ruimte betrokken zijn.

Kinderrechtenverdrag artikel 12 – Mening van het kind

Uit onze studie komt naar voor dat jongeren betrokken willen worden bij de inrichting en organisatie van de openbare ruimte. Zij krijgen nu en dan al participatiemogelijkheden, maar de initiatieven beantwoorden vaak niet aan de verwachtingen en noden van jongeren. De jongeren uit het onderzoek hebben een dubbele kijk op participatie. Zij vinden het belangrijk dat hun visies, wensen en noden over de inrichting/ organisatie van de openbare ruimte worden meegenomen in het beleid. Wel hebben zij geen hoge verwachtingen over hun mogelijkheden om te wegen op de uiteindelijke beslissingen. Betere communicatie en een betere afstemming van de wederzijdse verwachtingen tussen jongeren en inrichtende overheden kan de participatie-ervaring ten goede komen.

Op het vlak van mentaal welbevinden speelt participatie een rol omdat het de omgevingsbeheersing van jongeren vergroot en het stelt jongeren in staat om zelfstandige keuzes te maken. Om te beantwoorden aan de participatieve wens van jongeren, beveelt dit onderzoek aan, te zorgen voor een beleid waarbij **het opzetten van een participatief traject met jongeren in beslissingen omtrent de openbare ruimte steeds een te overwegen factor is**. Meer middelen ter beschikking stellen voor lokale besturen en inrichtende overheden om zo een participatief traject aan te gaan, kan daarbij een hulp zijn.

Van essentieel belang tijdens zo een traject is dat de inbreng van jongeren serieus wordt genomen, dat jongeren zicht hebben op wat er met hun inbreng gedaan wordt en dat hierover breed en open gecommuniceerd wordt. Ook **een bestuursklimaat dat het belang van jongerenparticipatie in alle beslissingen die hen aangaan onderschrijft**, kan hiervoor de voedingsbodem vormen. Zo een bestuursklimaat is immers te verkiezen boven een grootschalige participatie-oefening waaraan geen gevolg gegeven wordt.

- 1/ Zorg voor aangepaste en gerichte participatie- en inspraakmogelijkheden zodat jongeren hun directe leefomgeving zelf vorm kunnen geven. Voorzie ook participatie op het vlak van regelgeving en controlemaatregelen, zoals camera's en verbodsborden. De mate waarin jongeren stappen kunnen/willen zetten op het vlak van autonomie en zelfstandigheid hangt samen met de inrichting en toegankelijkheid van hun leefomgevingen.
- 2/ Als jongeren meer grip krijgen op de buitenwereld dan draagt dat bij tot hun proces van zelfrealisatie. Luister daarom naar de bezorgdheden en vragen van jongeren, want hun inzichten zijn waardevol. Betrek jongeren van A tot Z bij het participatieproces, geef hun actorschap en zorg voor gepaste begeleiding. Om de participatie-ervaring van jongeren te verbeteren moet de communicatie vlot verlopen gedurende het hele participatieproces, dus ook tijdens de voorbereidende gesprekken en nadien bij de communicatie over de verwezenlijkingen die voortvloeien uit het participatie-gebeuren.
- 3/ Het is beter om een 'participatief klimaat' te creëren waarbij jongeren als volwaardige gesprekspartners worden beschouwd dan een high-end participatie-oefening op te zetten zonder gevolg. Daarbij kan het waardevol zijn om te werken met sleutelfiguren uit de nabije omgeving van jongeren, zoals klasleerkrachten. Zo'n aanpak met sleutelfiguren leent zich eventueel tot langere trajecten met een vaste groep.
- 4/ Verder is het nuttig om jongeren warm te maken, om hen voor te bereiden en om hun te leren hoe na te denken over de inrichting van de openbare ruimte. Dit is namelijk geen materie waarmee zij dagelijks bewust bezig zijn. Gebruik indien mogelijk specifieke applicaties als hulpmiddel voor participatie, bijvoorbeeld de door HoWest ontwikkelde app voor lokale besturen om kinderen en jongeren hun mening te laten geven over de openbare ruimte.

Kinderrechtenverdrag artikel 16 – Privacy

Uit onze studie komt naar voor dat sommige jongeren vinden dat hun privacy aangetast wordt door de toename aan camera's in de openbare ruimte. Verscheidene jongeren geven aan dat hun beleving van de openbare ruimte negatief beïnvloed wordt door de veelheid aan camera's in hun buurt. Ze hebben het gevoel gevolgd te worden en hebben schrik om zich uit te leven. Hun spel wordt hierdoor beïnvloed omdat zij zich bekeken voelen (*Deze bevinding heeft ook betrekking op artikel 31 – Vrije tijd, spel en recreatie*). Ze spreken verder over ervaringen waarbij jongeren in hun buurt voor een, naar eigen zeggen, 'stommitieit' beboet zijn. Ook hebben verscheidene jongeren de indruk dat de camera's gericht worden opgehangen om bepaalde groepen in de openbare ruimte te viseren.

Op tal van manieren kan het mentaal welbevinden van jongeren lijden onder het gebrek aan privacy in de openbare ruimte. Zij kunnen zich onder andere minder afschermen van anderen en hun ontspannings- en exploratiemogelijkheden worden ingeperkt. Om te beantwoorden aan de ontwikkelingsnoden van jongeren en om ervoor te **zorgen dat hun privacy gerespecteerd wordt in de openbare ruimte** beveelt dit onderzoek aan om gerichte inspanningen te leveren. Dat kan enerzijds door voldoende plaatsen te voorzien die een soort vrijplaats vormen voor jongeren, waar zij zich niet beperkt voelen in hun ontwikkeling door een naar hun aanvoelen overdreven controlebeleid. Anderzijds kan dat ook door bijvoorbeeld jongeren te informeren over het nut van camerabewaking en over wat met deze beelden wel en niet kan en zal gebeuren.

- 1/ Zorg voor centraal gelegen en zichtbare plaatsen en voor meer afgeschermd plaatsen in de openbare ruimte. Jongeren zijn graag op plaatsen met bedrijvigheid waar ze kunnen zien en gezien worden en daarnaast zoeken jongeren ook plaatsen waar ze zich kunnen afzonderen van volwassenen. Een plaats kan meerdere functies vervullen en zowel ruimte bieden om actief bezig te zijn als om zich rustig af te zonderen. Ingrepen, zoals chill-hoeken, kunnen een verschil maken.
- 2/ Laat jongeren de openbare ruimte op alternatieve manieren gebruiken. Geef hun ruimte en tijd om een plek eigen te maken. Het gedogen van 'losse plekken', ze laten bestaan en laten bloeien, geeft jongeren mogelijkheden om zichzelf en anderen te leren kennen.
- 3/ Communiceer open over het doel en de werking van controlemaatregelen, hetgeen relevante onderwerpen zijn om met jongeren in gesprek te gaan over de inrichting van de openbare ruimte. Samen het politiereglement doorgronden met de jeugdraad of een andere groep jongeren kan mogelijk leiden tot een wederzijds leermoment.
- 4/ Informeer jongeren en ga in gesprek over waarom bepaalde regels gelden. Informatie en duiding over het waarom en over de werking van controlemaatregelen in de openbare ruimte kan mogelijk bijdragen aan het begrip ervan. Vanuit deze redenering kan meer informatie over de bediening van de camera's en het gebruik van het beeldmateriaal zorgen dat jongeren minder argwanend worden over de veelheid aan de camera's in de openbare ruimte.

Kinderrechtenverdrag artikel 17 – Toegang tot informatie

Uit onze studie komt naar voor dat jongeren die deelnemen aan participatie-initiatieven over de inrichting van de openbare ruimte vaak niet goed op de hoogte zijn van de voortgang en van de uiteindelijke beslissingen. Ook over de werking en de doelstelling van camera's krijgen jongeren onvoldoende informatie. Zoals eerder aangegeven zou meer informatie over de voortgang binnen een participatieproces de ervaring van jongeren kunnen verbeteren. Hetzelfde geldt voor informatie over wat met de inbreng van jongeren gedaan wordt. Als het over de werking van camera's gaat, suggereren enkele jongeren dat het interessant kan zijn om hen te informeren over wat er met het beeldmateriaal gedaan wordt. Hoewel andere jongeren aangeven dat dit voor hen niets zou uitmaken omdat ze uiteindelijk toch gefilmd blijven worden, zou het op zich wel interessant zijn om jongeren te informeren. Zoals net aangegeven, kan het een invloed hebben op de beleving van de openbare ruimte.

Meer informatie vergroot de mogelijkheden tot omgevingsbeheersing en ook het vermogen van jongeren om zelfstandige keuzes te maken. Om te beantwoorden aan de knelpunten op het vlak van jongerenparticipatie en om in te spelen op de negatieve beleving van camera's, beveelt dit onderzoek aan om **jongeren beter te informeren**. Het **informeren van jongeren, samen in dialoog gaan en hen als volwaardige burgers betrekken** bij de inrichting van de openbare ruimte zou een **vanzelfsprekendheid moeten worden**.

- 1/ Beschouw jongeren als waardevolle gebruikers van de openbare ruimte en hanteer dus ook de gepaste communicatiekanalen om hen te bereiken. Andersom is het van belang om voor een lage drempel te zorgen bij het melden van zaken die kapot of onderkomen zijn in de openbare ruimte.
- 2/ Het is interessant om het aanbod in de openbare ruimte meer overzichtelijk te maken zodat jongeren zicht krijgen op de plaatsen die hun buurt en ruimere omgeving te bieden hebben. Voorzie bijvoorbeeld een toegankelijke, lokale 'kaart' met een duidelijk overzicht van de bestaande plaatsen in de openbare ruimte.
- 3/ Zoek en creëer als lokaal bestuur of inrichtende instantie verbindingen met jongeren die gebruik maken van de openbare ruimte. Ga enerzijds het gesprek aan op de plekken waar jongeren aanwezig zijn, organiseer activiteiten en betrek jongeren in buurtwerkingen. Versterk anderzijds de slagkracht van de jeugdraad om te wegen op het gemeentebestuur en om rechtstreeks ingrepen in de openbare ruimte te realiseren.
- 4/ In het geval van jongerenparticipatie of tijdens (beleids)processen met jongeren is het essentieel om duidelijk en op maat te communiceren. Ook moeten de wederzijdse verwachtingen helder zijn en blijven. Verder dient op regelmatige wijze gecommuniceerd te worden over de voortgang. Bereid jongeren voor op de, vaak langdurige, procedures die nodig zijn om op lokaal niveau iets te realiseren.

5/3 **Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor verder onderzoek**

Hoewel dit onderzoek nieuwe wetenschappelijke inzichten brengt omtrent openbare ruimte, kinderrechten en het mentaal welbevinden van jongeren, vertoont het ook enkele tekortkomingen waarop toekomstig onderzoek kan inspelen. Ten eerste werd dit onderzoek, op vraag van het Departement Cultuur, Jeugd en Media, van een mixed-method studie omgevormd tot een kwalitatief onderzoek in verschillende fases gegeven de overlap met het veldwerk van de kwantitatieve JOP-studie in het voorjaar van 2023.

De keuze voor een uitsluitend kwalitatief onderzoek heeft zowel vrijheden als beperkingen geboden. Waar we nu diepgaander met diverse groepen jongeren in gesprek konden gaan over elementen, die de publieke ruimte kwaliteitsvol/ bruikbaar/ aangenaam maken, was het echter niet meer mogelijk om een direct verband aan te tonen tussen deze beleving van de openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren.

Hoewel we bij de focusgroepen in de eerste onderzoeksfase wel uitdrukkelijk de vraag stelden naar wat maakt dat jongeren zich al dan niet goed voelen in de openbare ruimte, blijft een directe relatie met mentaal welbevinden moeilijk vast te stellen op basis van kwalitatieve onderzoeksgegevens. Veeleer heeft dit onderzoek geleid naar inzichten over de visies, voorkeuren, noden en wensen van jongeren wat betreft de inrichting van de openbare ruimte en hoe deze gekoppeld zijn aan diverse bouwstenen van mentaal welbevinden van jongeren zijnde ontplooiings- en ontwikkelingskanalen, autonomie en identiteitsvorming.

De resultaten van dit onderzoek resoneerden zeker met stakeholders en experts uit het werkveld en hun praktijkervaringen. Ook kan dit onderzoek beschouwd worden als een wetenschappelijke onderbouwing van die ervarings- en praktijkkennis zoals bleek uit de derde onderzoeksfase.

Toch blijft er ook bij hen de nood aan kwantitatief onderzoek waarin het directe verband tussen openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren onderzocht wordt. **Voor toekomstig onderzoek lijkt het bijgevolg relevant om een kwantitatieve studie naar de directe relatie tussen de ervaringen in en met de openbare ruimte en het mentaal welbevinden van jongeren op te zetten of deze thematiek te integreren in bestaande kwantitatieve studies bij jongeren.**

Ten tweede heeft de keuze voor babbelbeelden als creatieve methodiek binnen de eerste onderzoeksfase ook gevolgen voor de resultaten van dit onderzoek. Die babbelbeelden hebben ervoor gezorgd dat alle deelnemende jongeren hun zegje konden doen tijdens de focusgroepen en waren een hulpmiddel voor wie zich verbaal minder sterk kan uitdrukken.

Tegelijkertijd leidde dit tot de nadruk op specifieke thema's tijdens de focusgroepen omdat de jongeren bepaalde babbelbeelden gemakkelijker en sneller kozen dan andere. Daarnaast bleek ook dat het voor heel wat jongeren niet vanzelfsprekend was om op een abstracter niveau na te denken over openbare ruimte en hoe zij zich daarin voelen. Verscheidene jongeren hebben babbelbeelden van bijvoorbeeld honden, katten en ijsjes genomen omdat zij honden, katten en ijsjes gewoon leuk vinden.

Op een gelijkaardige manier hebben sommige jongeren voor regen en vuilnis gekozen omdat zij deze zaken niet leuk vinden. Niet alle jongeren konden daarbij tijdens het verloop van het focusgroeps gesprek loskomen van deze babbelbeelden om op een meer abstract niveau in gesprek te gaan over het onderzoeksthema. Ook de tijdsduur waarbinnen het focusgroeps gesprek plaatsvond, zijnde één lesuur, is mogelijk voor sommige jongeren te kort om op een abstracter niveau van het gesprek te raken.

Hoewel we met deze creatieve en visuele aanpak de inclusie van het onderzoek wilden verhogen, hebben we gemerkt dat het voor sommige jongeren best uitdagend was om de babbelbeelden te associëren met hun ervaringen in en met de openbare ruimte. **Voor toekomstig onderzoek waarin men gebruik wil maken van creatieve methodieken om inzicht te verwerven in de leefwereld van jongeren, is een langdurig en participatief onderzoekstraject met meerdere ontmoetingsmomenten tussen onderzoekers en participanten en een actieve onderzoekscomponent, zoals bijvoorbeeld photovoice, mogelijk gepaster om jongeren tot een abstracter en diepgaander niveau van gesprek te brengen.**

Een laatste punt heeft betrekking op de notie van jongeren als co-creators van de openbare ruimte, hetgeen een belangrijk uitgangspunt is van het Vlaamse jeugdbeleid. Hoewel dit onderzoek inzicht verworven heeft in de wensen, voorkeuren, noden en visies van jongeren met betrekking tot de openbare ruimte waar beleidsmakers op Vlaams en lokaal niveau rekening mee kunnen houden, is er echter geen sprake van een participatief onderzoek. Jongeren zijn immers niet als co-creator betrokken bij de opzet en het verloop van dit onderzoek. Jongeren vinden het echter wel waardevol dat hun visies en voorkeuren meegenomen worden bij de inrichting en organisatie van de openbare ruimte.

Ook als onderzoekers onderschrijven we de meerwaarde die een volwaardige participatieve aanpak kan bieden, zowel voor het onderzoek op zich als voor het mentaal welbevinden van jongeren omdat het bij jongeren het gevoel van omgevingsbeheersing en autonomie kan vergroten. **Voor toekomstig onderzoek dat het principe van jongeren als co-creators onderschrijft, is het van belang uit te gaan van de principes van participatief onderzoek (Dingenen, 2023). Verder dienen zulke onderzoekstrajecten best een langdurig karakter en een actiecomponent te hebben. Op die manier zal de participatie van jongeren effectief tot veranderingen in de openbare ruimte leiden.**

6/ Bibliografie

- Ambrassade. (z.d.). Onze visie op jeugdruimte. Gedownload op 18 april 2023 van <https://ambrassade.be/nl/kennis/artikel/onze-visie-op-jeugdruimte>
- Ambrassade. (2017). Ruimte delen met kinderen en jongeren. Aanbevelingen voor het delen van ruimte op basis van praktijkonderzoek naar gedeeld ruimte gebruik in Brussel, Aalst en Genk. Gedownload op 18 april 2023 van <https://ambrassade.be/nl/attachments/view/ambrassade-rapportruimte-online>
- Ambrassade. (2018). Ruimte delen met kinderen en jongeren. Wat kan je doen als provinciale overheid? Gedownload op 18 april 2023 van <https://ambrassade.be/files/attachments/413/beleidsaanbevelingen-lokale-overheden.pdf>
- Bastaits, K. (2023). Kindgedrag. Gezinnen in Vlaanderen over het gedrag van de kinderen en de impact hiervan op het kind en het gezin. Gedownload op 20 april 2023 van https://departementwv.be/sites/default/files/media/Bastaits%20%282022%29%20Kindgedrag_def_0.pdf
- Bastaits, K., Pasteels, I., Massart, M. & Put, B. (2022). The impact of the COVID-19 pandemic on the client base for social services. Journal of Comparative Social Work, 17(1): 7-36. <http://dx.doi.org/10.31265/jcsw.v17i1.389>
- Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N. (2018). Factsheet gezinsenquête – Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden. Gedownload op 20 april 2023 van <https://departementwv.be/sites/default/files/media/documenten/7%20Factsheet%20KindgedragOpvoedingsgedrag%20DEF.pdf>
- Bataljong. (2023). Jonge inwoners in/en de publieke ruimte. Een pleidooi voor rondhangen in de publieke ruimte. Gedownload op 18 april van https://bataljong.be/sites/default/files/2023-03/20230301_Visietekst%20Jongeren%20in%20de%20publieke%20ruimte.pdf
- Bataljong. (2021). Speelstraten en corona. Publieke ruimte als oplossing, niet het probleem. Geraadpleegd op 19 april op <https://bataljong.be/speelstraten-en-corona>
- Bataljong. (z.d.). Publieke ruimte. Geraadpleegd op 19 april op <https://bataljong.be/boost-je-kennis/365-dagen-buiten-spelen/publieke-ruimte/kinderen-jongeren-en-publieke-ruimte>
- Brok, J. (2010). De onzichtbare openbare ruimte. Exploratief onderzoek naar de ontwikkeling van het beleidsdomein openbare ruimte. Markdal.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: experiments by nature and design. Harvard University Press: Cambridge.
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. In: W. Damon & R. M. Lerner (Eds.). Handbook of child psychology: Theoretical models of human development (993-1028). John Wiley & Sons Inc: New York.
- Cops, D. (2014). Het recht op veiligheid ontleed. Een reflectie op de invulling van 'veiligheid' en de gevaren voor de omgang met jongeren. Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten, 2, 114-125.
- De Backer, M. & Christiaens, J. (2014). Jusqu'ici tout va bien: jongeren en de productie van parochiale plaatsen in La Haine. Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit ; 2014, 1, 37-49.
- De Backer, M. (2016). The Publicness Paradox: Young people and the production of parochial places. Environnement Urbain/Urban Environment, 10, 1-20. Gedownload op 25 april 2023 van <https://journals.openedition.org/eue/1428>
- De Backer, M. (2019). Regimes of Visibility: Hanging Out in Brussels' Public Spaces. Space and culture, 22(3), 308-320. doi:10.1177/120633121873292
- De Backer, M. (2020). Street harassment and social control of young Muslim women in Brussels: destabilising the public/private binary. Journal of Gender-Based Violence, 4(3), 343-358. doi:10.1332/239868020X15986402157121
- De Backer, M. (2021). 'Being different together' in public space: young people, everyday cosmopolitanism and parochial atmospheres. Social and Cultural Geography, 22(4), 480-500. doi.org/10.1080/14649365.2019.1594352
- De Visscher, S. (2008). De sociaal-pedagogische betekenis van de woonomgeving voor kinderen [Proefschrift]. Universiteit Gent.
- De Visscher, S., Reynaert, D., & Bouverne-De Bie, M. (2012). Kinderrechten als referentiekader voor 'kindvriendelijkheid': opvattingen en discussies. Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten, 13(1), 40-52.
- De Visscher, S. (2011). Hoe Publiek is Publiek? Over de sociale beleving van ruimte. In: Van Ceulebroeck (Eds.). De Hangman. Over jongeren in het straatbeeld (51-64). Politeia: Brussel.
- Departement Cultuur, Jeugd & Media. (2019). Verenigde Naties, Comité Voor De Rechten Van Het Kind. Slotbeshouwingen over het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België. Gedownload op 28 maart 2023 van <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-06/VN-Slotbeshouwingen-5de-6de-rapport-Belgie.pdf>
- Departement Cultuur, Jeugd en Media. (2020). Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024. Gedownload op 28 maart 2023 van https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2021-02/vlaams-jeugd-en-kinderrechtenbeleidsplan_2020-2024%20%282%29.pdf
- Departement Cultuur, Jeugd en Media. (2015). 1993-2013 – Een terugblik op 20 jaar lokaal jeugdbeleid. Gedownload op 28 maart 2023 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/18557>
- Departement Omgeving. (2018). Ruimterapport Vlaanderen (RURA). Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen. Gedownload op 14 maart 2023 van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/28395>
- De Wit, H., Kessen, C., Christoffels, T., Hendriks, F., Vandael, R., Snyers, K. & Boelen, B. (2014). Belevingsonderzoek. Hoe beleven jongeren hun vrijetijdsbesteding in de publieke ruimte? Gedownload op 27 april 2023 van https://demos.be/sites/default/files/-lim_rapport_belevingsonderzoek_a4.pdf
- Dhoore, J., Hadermann, E., Serie, C., Siogners, J., Van Droogenbroeck, F., Van Kelecom, E. & Vlegels, J. (2021). Childrens worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen (covid-19 supplement, 2021). Overzicht eerste resultaten. Gedownload op 16 maart 2023 van <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2021-11/ISCWeB%202021%20-%20Uitgebreid%20rapport.pdf>
- Dingenen, D. (2023). De 'meervoudige natuur van actieonderzoek'. Opportuniteiten en spanningsvelden van burgerparticipatie in sociaal-wetenschappelijk onderzoek. [Proefschrift]. Universiteit Antwerpen.
- Formaat vzw. (2018). Jongeren, jeugdhuiswerk en de publieke ruimte. Inspiratie voor jeugdhuizen om met jongeren aan de slag te gaan in de publieke ruimte.
- Gezond Leven. (z.d.). Mentaal welbevinden. Geraadpleegd op 24 oktober 2023 <https://www.gezondleven.be/themas/mentaal-welbevinden/mentaal-welbevinden>

- Goe Gespeeld. (z.d.). Spelen in de openbare ruimte. Geraadpleegd op 20 april 2023 <https://www.goegespeeld.be/inhoud/spelenindeopenbare-ruimte>
- Hagemann, N., Akcaoglu, Z., Hiekkaranta, A.P., Achterhof, R., Bamps, E., Janssens, J.J., Hermans, K., Biesemans, T., Wampers, M., Apers, S., Kirtley, O.J. & Myin-Germeys, I. (2021). Sigma. Hoe gaat het met jullie mentale welzijn? Jouw leven. Jouw Deelname. Jouw Resultaten. Gedownload op 16 maart 2023 van <https://gbiomed.kuleuven.be/english/research/50000666/50000673/cpp/ccp-dutch/onderzoek/sociale-interactie/sigma/sigma-student-report>
- Kenniscentrum Kinderrechten vzw & Jongerenonderzoekplatform (2022). Impact van de coronamaatregelen - op kinderen, jongeren & jongvolwassenen. Een overzichtsstudie. Gedownload op 16 maart 2023 van https://www.jeugdonderzoekplatform.be/files/Overzichtsstudie_-_de_impact_van_de_coronamaatregelen_op_jonge_mensen.pdf
- Kinderrechtencommissariaat. (2020). Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2019-2020. Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan. Gedownload op 17 maart 2023 van https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_kinderrechtencommissariaat_2019-2020_interactief_def.pdf
- Kind en Samenleving. (z.d.). Meisjes en de publieke ruimte. Gedownload op 18 april 2023 van <https://k-s.be/ruimte-omgeving/publieke-ruimte/publicatie-meisjes-en-de-publieke-ruimte/>
- Kind en Samenleving. (2020). Het grote buitenspeelonderzoek. Buiten spelen in de buurt geobserveerd. Gedownload op 18 april 2023 van <https://k-s.be/medialibrary/purl/nl/6626949/Het%20grote%20buitenspeelonderzoek.pdf>
- Kortrijk Spreekt. (2021). En oe ist nu? Jong Kortrijk over corona. Geraadpleegd op 17 maart 2023 op <https://sway.office.com/POCklorvc16t-DMbP?ref=email>
- Jongerenonderzoekplatform. (2017). Facts & Figures: Vrienden ontmoeten in de publieke ruimte. Gedownload op 18 april 2023 van https://www.jeugdonderzoekplatform.be/files/Facts_and_Figures_Vrienden_Ontmoeten.pdf
- Jongerenonderzoekplatform. (2020). Jong in de stad. Een actuele beschrijving op basis van de JOP-schoolmonitor 2 (2018). Gedownload op 18 april 2023 van https://www.jeugdonderzoekplatform.be/files/JOP_rapport_grootsteden_2020.pdf
- Lefebvre, H. (1991) [1974]. The production of space. Blackwell Publishing: Oxford.
- Lofland, L.H. (1998). The public realm: exploring the city's quintessential social territory. Aldine Transaction: Brunswick & Londen.
- Luyten, D. (2014). Jongeren in de publieke ruimte: meer dan rondhangen. Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten, 4, 319-332.
- Marreel, M., Boonen, J., De Visscher, S. & Verschelden, G. (2020). Kindvriendelijke stapelbouw: leefbaar, kansrijk en betekenisvol. Gedownload op 19 april 2023 van https://www.researchgate.net/publication/365182510-Kindvriendelijke_stapelbouw_leefbaar_kansrijk_en_betekenisvol
- Meesters, J. (2018). Ruimte voor opgroeien. Jongeren en het belang van de informele wereld. [Proefschrift]. Universiteit voor Humanistiek Utrecht.
- Moris, M. & Loopmans, M. (2015). Jongeren in de publieke ruimte. Onderzoek naar lokale perspectieven. Gedownload op 18 april 2023 van https://demos.be/sites/default/files/150217_marjan_moris_-_jongeren_in_de_publieke_ruimte.pdf
- Plan International. (2021). Safer Cities voor veilige en inclusies steden in Antwerpen, Brussel en Charleroi.
- Raeymaeckers, P., Boost, D., Tirions, M. & Driessens, K. (2019). Een verkenning van sociaalwerkonderzoek. In: Tirions, M., Raeymaeckers, P., Cornille, A., Gibens, S., Boxstaens, J. & Postma, Y. (Eds) #sociaalwerk (283-305). Acco: Leuven.
- Silverman, D. (2013). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. Sage Publications: Londen.
- Steunpunt Straten. (2019). Publieke ruimte als hefboom voor het lokale beleid. Gedownload op 19 april 2023 van <https://www.publieke-ruimte.info/wp-content/uploads/2019/11/inspiratienota.pdf>
- Stuyck, K. & Jacques, A. (2014). Gezinnen in de stad. De gezins- en kindvriendelijkheid van onze centrumsteden in kaart. Gedownload op 14 maart 2023 van https://gsminfo.gemeente-stadsmonitor.be/%24web/Documenten/stadsmonitor_editie_2014_gezinnen_in_de_stad.pdf
- University of Antwerp (2020). Resultaten enquête 22. Gedownload op 17 maart 2023 van <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/coronastudie/resultaten/resultaten-enquete-22/>
- Valgaeren, E. (2020). Kinderen en jongeren beleven ruimte anders. Gedownload op 19 april 2023 van <https://www.gezinsbond.be/Gezinspolitiek/standpunten/Documents/Kindnorm/Kinderen%20aan%20zet/Ruimte.pdf>
- VN. (1989). Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Geraadpleegd op 28 maart 2023 https://kinderrechten.be/sites/default/files/kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf
- VN. (2013). General Comment nr. 17 (2017) over het recht van het kind op rust, ontspanning, spel, recreatieve activiteiten, cultureel leven en kunst (art. 31). Gedownload op 28 maart 2023 van <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.kinderrechten.nl%2Fassets%2F2020%2F04%2FGeneral-comment-17.docx&wdOrigin=BROWSELINK>
- VN. (2019). Convention on the rights of the Child. Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium. Gedownload op 28 maart 2023 van file:///C:/Users/20004284/OneDrive%20-%20PXL/Bureaublad/VN%202019.pdf
- Van Ceulenbroeck, N. (2011). De Hangman: over jongeren in het straatbeeld. Politeia: Brussel.
- Van der Eecken, A., Siongers, J. & Van Wolvelaer, F. (2019). Children's worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen. Vlaams Eindrapport. Gedownload op 16 maart 2023 van https://www.jeugdonderzoekplatform.be/files/Rapport_ISCWEB_Vlaams.pdf
- Vanderstede, W., Vaningelgem, F., Miedema, S., Meire, J., & Dekeyser, P. (2020). Tienvriendelijke publieke ruimte. Gedownload op 18 april 2023 van <https://k-s.be/ruimte-omgeving/publieke-ruimte/publicatie-tienvriendelijke-publieke-ruimte/>
- Van Thomme, S., Lagaert, S. & Bradt, L. (2023). JOP-rapport: kortlopend onderzoek Brussel. Perspectieven van Brusselse jongeren op de vrijplaatsen in hun buurt. November 2023. Gedownload op https://www.jeugdonderzoekplatform.be/files/Rapport_Kortlopend_onderzoek_Brussel_JOP.pdf
- Verschelden, G. (2017). De publieke ruimte als gedeeld leerproces. Gedownload op 18 april 2023 van https://demos.be/sites/default/files/150217_griet_verschelden_-_publieke_ruimte_als_gedeeld_leerproces.pdf

7/ Bijlages

7/1 Bijlage 1: Interviewleidraad van de focusgroepsgesprekken

Welbevinden

Hoe voel jij je in jouw buurt?

Wat vind je leuk aan jouw buurt?

Wat vind je niet leuk aan jouw buurt?

Draagt je buurt bij aan jouw gevoel van welbevinden?

Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

Welke zaken/elementen in je buurt dragen ertoe bij dat je er goed voelt? En welke zaken/elementen niet?

Wat vind je er allemaal? (Groen, sport en spel, infrastructuur van banken, winkels, recreatie...)

Wat ontbreekt er nog volgens jou?

Wat kan je er allemaal doen?

Wat zou je er graag doen dat nu niet kan?

Voel je je goed in de buurt waar je nu woont?

Waardoor voel je je goed? En waarom?

Waardoor voel je je niet goed? En waarom?

Hoe veilig voel jij je in je buurt?

Zijn er plaatsen in je buurt waar je niet komt? Zo ja, welke en waarom?

Wat zou jij doen om de veiligheid van je buurt beter te maken?

Wat zou er moeten veranderen opdat je je (nog) beter zou voelen in deze buurt?

Als je iets zou kunnen veranderen in je buurt, wat zou dat dan zijn?

Als je zou verhuizen naar een andere buurt en je mocht één ding van deze buurt meenemen, wat zou dat dan zijn?

Provisie

Hoe ziet jouw buurt eruit?

Wat vind je er allemaal? (Groen, sport en spel, infrastructuur van banken, winkels, recreatie...)

Wat ontbreekt er nog volgens jou?

Wat vind je leuk aan jouw buurt?

Wat vind je niet leuk aan jouw buurt?

Wat doe jij in je buurt?

Wat kan je er allemaal doen?

Wat zou je er graag doen dat nu niet kan?

Hoeveel tijd breng je ongeveer door in je buurt?

Zou je hier meer tijd willen doorbrengen? Waarom wel/niet?

Wie tref je aan in jouw buurt?

Hoeveel mensen ken je in je buurt?

Met wie hang je rond in je buurt?

Hoe gemakkelijk geraak je in jouw buurt waar je moet/wil zijn?

Welke hindernissen ervaar je hierbij?

Participatie

Waar vind jij informatie over je buurt?

Woon je hier graag? Waarom wel/niet?

Mag je meebeslissen over je buurt?

Waarover wel/waarover niet?

Als je iets zou kunnen veranderen in je buurt, wat zou dat dan zijn?

Als je zou verhuizen naar een andere buurt en je mocht één ding van deze buurt meenemen, wat zou dat dan zijn?

Protectie

Hoe veilig voel jij je in je buurt?

Zijn er plaatsen in je buurt waar je niet komt? Zo ja, welke en waarom?

Wat zou jij doen om de veiligheid van je buurt beter te maken?

